

Stenografični zapisnik

šestnajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 6. marcija 1897.

Nazoči: Prvosednik: deželni glavar Oton Detela.
— Vladni zastopniki: c. kr. deželni predsednik baron Viktor Hein in c. kr. okrajni komisar baron Viljem Rechbach. — Vsi članovi razun: ekscelenca knezoškof dr. Jakob Missia. — Zapisnikar: deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika XV. deželno-zborske seje dné 5. marcija 1897.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Ustno poročilo odseka za letno poročilo deželnega odbora:
 - a) o § 3. C;
 - b) o § 4. in 9.;
 - c) o § 7. A, B in C;
 - d) o § 8. A, B in C;
 - e) o § 11.
4. Ustno poročilo finančnega odseka o uredbi stenografskega posla v deželnem zboru (k prilogi 58.).
5. Ustno poročilo finančnega odseka o sistemizovanji novih stopenj pri deželni pomočni pisarni in pri deželnem knjigovodstvu (k prilogi 60.).
6. Ustno poročilo finančnega odseka o mestne občine Ljubljanske posojilih za elektrarno in za topničarsko vojašnico (k prilogi 66.).
7. Ustno poročilo finančnega odseka o stavbi novega poslopja na mestu sedanjega dvorca (k prilogi 55.).
8. Volitev jednega deželno-odborniškega namestnika iz kurije kmetiskih občin.
9. Volitev komisije 7 članov v pospeševanje olajšanega podeljevanja kredita za javna dela in podjetja.
10. Tajna seja. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnjah deželnih uradnikov Ivana Kozjeka in Franca Trtnika, potem o prošnji Jerneja Pečnika za nagrado za izkopavanje starin.
11. Priloga 62. Poročilo odseka za volilno reformo o preuredbi deželno-zborskega volilnega reda (k prilogi 37.) in o dotičnih prošnjah.

Začetek seje ob 10. uri 15 minut dopoldne.

Stenographischer Bericht

der sechzehnten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 6. März 1897.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela.
— Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Victor Freiherr v. Hein und k. k. Bezirkscommissär Wilhelm Freiherr v. Rechbach. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia. — Schriftführer: Landschaftssecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolles der XV. Landtagsitzung vom 5. März 1897.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Mündlicher Bericht des Rechnungsbereichsausschusses:
 - a) über § 3 C;
 - b) über § 4 und 9;
 - c) über § 7 A, B und C;
 - d) über § 8 A, B und C;
 - e) über § 11.
4. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Regelung des stenographischen Dienstes im Landtage (zur Beilage 58).
5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Systemisirung neuer Stellen beim landschaftlichen Hilfsamte und bei der Landesbuchhaltung (zur Beilage 60).
6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Anlehen der Stadtgemeinde Laibach zum Zwecke der Errichtung einer Electricitätsanlage und Erbauung einer Artillerie-Kaserne (zur Beilage 66).
7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses inbetreff des Baues eines neuen Gebäudes an der Stelle der gegenwärtigen Burg (zur Beilage 55).
8. Wahl eines Landesausschuss-Ertragmannes aus der Curie der Landgemeinden.
9. Wahl einer Commission zur Förderung begünstigter Creditgewährung für öffentliche Arbeiten und Unternehmungen.
10. Geheime Sitzung. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petitionen der landschaftlichen Beamten Johann Kozjek und Franz Trtnik, weiters über die Petition des Bartholomäus Pečnik um Remuneration für Ausgrabungen.
11. Beilage 62. Bericht des Wahlreformauschusses inbetreff der Aenderung der Landtagswahlordnung (zur Beilage 37) und über die diesbezüglichen Petitionen.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 15 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika XV. deželno-zborske seje dné 5. marcija 1897.

1. Lesung des Protokolls der XV. Landtags-Sitzung vom 5. März 1897.

Tajnik Pfeifer:

(Bere zapisnik XV. seje v slovenskem jeziku. — Liesť das Protokoll der XV. Sitzung in slovenischer Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov poslancev kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräsidentens.

Odpade.

Gospod deželni predsednik ima besedo.

C. kr. deželni predsednik baron Hein:

Na interpelacijo, ki so jo v seji visoke zbornice dné 19. februarja t. l. gospod poslanec Ivan Hribar in tovariši stavili do mene o neugodni nastanitvi tukajšnje študijske knjižnice, imam čast nastopno odgovoriti.

Kakor je visoki zbornici znano, je študijska knjižnica v onih delih tukajšnjega licejskega poslopja, v katerih se nahaja zdaj, nastanjena že od onih časov, odkar je to poslopje v obče odmenjeno naučnim namenom, t. j. od konca preteklega stoletja.

Vsled potresne katastrofe se je moralo licejsko poslopje deloma izprazniti, in državna nižja gimnazija je našla svoje stanovanje v najeti privatni hiši v Bethovnovih ulicah.

Ker proti Ljubljani ležeči trakt v drugem nadstropju celo za provizorično popravo ni bil več pripraven, se je morala višja gimnazija omejiti na prostore v prvem nadstropju in na nekatere pritlične prostore, ki so se še za silo dali porabiti za šolske sobe.

Tisti trakt licejskega poslopja, ki leži proti Seme-niškim ulicam in v katerega drugem nadstropju je nastanjena študijska knjižnica, je vsled potresa najmanj

trpel; samo dve sobi, ki ležita tudi proti Ljubljani, sta se morali opustiti.

Ker ni bilo nobenih drugih kakorkolisibodi pravnih prostorov na razpolaganje, so se knjige, poprej postavljene v teh dveh sobah, prenesle v dva pritlična prostora, ki sta svoj čas služila za šolske sobe, a mnogobrojne dublete, ki so bile že poprej več let zaradi prebiratve shranjene v podstrešju bibliotečnih prostorov, so našle prostor v eni opuščenih sob v drugem nadstropju. Te knjige pa so se morale, in to deloma iz obremenitvenih ozirov, položiti na tla.

V prihodnje, t. j. po dozidanju novega gimnazijskega poslopja, se namerava na mestu licejskega poslopja sezidati stavbo za drugo gimnazijo in na mestu takozvane nekdanje glavne stražnice stavba vsem zahtevam primerne posebnega bibliotečnega poslopja; komisijonalna razprava zaradi ustanovitve dotičnega stavbinskega programa se bode v kratkem vršila.

Ker bi se pa resnično mnogokatero bibliotečne knjige pokvarile, ko bi bile delj časa shranjene v pritličnih prostorih licejskega poslopja, bode deželna vlada poskrbela za to, da se bolje shranijo v prostoru, ki se, če ni drugače, najame v bližini licejskega poslopja, in se bodo dotične odredbe kar najhitreje ukrenile.

Deželni glavar:

Preidimo na dnevni red in sicer k točki:

3. Ustno poročilo odseka za letno poročilo deželnega odbora:

a) o § 3. C;

3. Mündlicher Bericht des Rechnungsbereichs-ausschusses:

a) über § 3 C;

Poročevalec Grasselli:

Visoki deželni zbor! Oddelek letnega poročila, o katerem nam je sedaj razpravljati, se tiče zdravstvenih stvari.

Iz poročila deželnega odbora o zdravstveni upravi je posneti, da zdravstvene doklade varirajo med 1 in 6%: 1% plačuje jedno zdravstveno okrožje, 6% plačujejo tri zdravstvena okrožja, ostala zdravstvena okrožja pa plačujejo po 2 do 5%, tako da povprečni odstotni stavek znaša 3.4%.

Doplačilo iz deželnega zaklada k prejemkom zdravnikov je znašalo 1895. leta 6866 gld. 19½ kr. in ta znesek je bil potreben za doplačilo k prejemkom zdravnikov v 33 zdravstvenih okrožjih; 7 zdravstvenih okrožij je namreč takih, da zmorejo sama plače zdravnikov. Na to se osmelja opozoriti odsek za letno poročilo, drugega pa o marginalnih številkah, pripadajočih pod ta naslov, nimam pripomniti ničesar, nego predlagam:

«Visoki deželni zbor blagovoli deželnega odbora poročilo o zdravstvenih stvareh (§ 3. lit. C. letnega poročila marg. št. 137. do 155.) vzeti na znanje.»

Pri tej priliki pa je v odseku za letno poročilo prišel na razgovor žalostni položaj našega stanovništva ob časih epidemičnih in sploh infekcijskih boleznij. Zdravstvena uprava pri nas je sedaj kolikor toliko urejena; mi imamo sposobne zdravstvene uradnike in ti gotovo opravljajo vse hvale vredno svoj posel. Kadar izbruhne kje kaka nalezljiva bolezen, pride zdravstveni uradnik, konstatuje, izoluje in naposled tudi ordinuje.

To je gotovo vse prav lepo, ali bolnikom je s tem še jako malo pomagano. Za bolnika je prva stvar pomoč in posebno pri nalezljivih, infekcijskih boleznih je odločujoča hitra pomoč in zato je glavna stvar zdravilo. Kedar zdravnik odide, je treba še le ponje pošiljati; Bog ve koliko drugih potov je še treba in med tem lahko bolnik v Božjem strahu umrje.

Pri razgovoru v odseku se je razen tega opozarjalo še na neko drugo stvar. Pripovedoval se je slučaj, ki pa morebiti ni osamel, iz katerega se razvidi, da lekarnarji nevednemu ljudstvu včasih za zdravila preveč zaračunajo. Tako-le se je pripovedoval konkreten slučaj. Zdravnik, ki je slučajno prišel v dotični kraj, kjer je prej bil zdravil nekega bolnika, je zahteval od tega bolnika recept in razvidel je, da je lekarnar precéj preveč zaračunal. Kmetič je šel s to izpovedbo zdravnikovo k lekarnarju in ta se je naposled udal in priznal, da se je res — zmotil!

Zaradi tega bi bilo po mnenji odsekovem jako važno, ako se hoče ljudstvu hitro pomagati, da bi zdravnik v slučajih infekcijskih boleznij zmirom imel pri sebi najpotrebnejša zdravila, da bi jih lahko takoj oddal bolnikom.

To je jedna stvar. Druga stvar pa, ki se živo pogreša na kmetih, to je primerna postrežba bolnikov. Pripovedovali so se v tem oziru v odseku resnično pretresujoči slučajji. Jeden bodi tudi tukaj povedan. V neki hiši gorenjskega sela, kjer so imeli osem otrok, so štirje otroci zboleli za difterijo. Mati je dojila in torej ni smela bolnikom blizu. Oče sam je stregel bolnikom in da si je olajšal ta svoj posel, poslal je po najstarejšo hčer, ki je nekod služila. Ta je prišla pomagat, pa tudi ona je zbolela in z drugimi štirimi otroki vred umrla.

Sosedje bi včasih pač radi pomagali, ali nekoliko se tudi oni bojé boleznij, česar jim ni zameriti, še bolj pa se bojé kazni, ker je namreč prepovedano hoditi v hiše, kjer so epidemične bolezni. Strogost politične gosposke je v tem oziru gotovo na svojem mestu, ampak želeti bi bilo, da bi tudi vse gosposke same pred očmi imele zdravstveni interes občinstva. Zato smo se jako čudili v odseku, ko se nam je pripovedovalo, da se je jedenkrat nekod na Gorenjskem, drugič pa na Dolenjskem zgodilo, da je mrlič, katerega je bilo treba ogle dati, ležal v jednom slučajji osem dnij in čakal na sodno komisijo, v drugem slučajji pa — in to je bilo meseca julija, ob najhujši vročini — štiri dnij, tako da je v tem poslednjem slučajji truplo tak smrad razširjalo, da ni bilo mogoče dobiti ljudi, ki bi bili mrliča pokopali.

Toda to je bilo omenjeno v odseku samo mimogredé in zato tudi jaz samo mimogredé omenjam te stvari. Odsek je pa pripoznati moral, da je naše ljudstvo v slučajih infekcijskih boleznij gledé postrežbe v rešnici naravnost usmiljenja vredno, ker so bolniki dostikrat samim sebi prepuščeni. Zaradi tega se je odseku potrebno zdelo, sprožiti misel, da bi se skušalo skrbeti za zboljšanje teh slabih razmer. Nekaj podobnega je že itak ukreneno. Strežniki za kolero, izučeni in izvežbani, so v mnogih krajih že na razpolaganje, in nekaj jednakega bi se morebiti moglo tudi zgoditi gledé infekcijskih boleznij v obče, tako da bi se na tak ali na kak drug način ubogim bolnikom pomagalo.

Z ozirom na stvari, ki so o tem povodu v odseku prišle na razgovor, stavlja odsek nastopni resoluciji:

«Visoki deželni zbor naj sklene:

a) Deželnemu odboru se naroča, poskrbeti, da bode tako državnim okrajnim, kakor deželnim okrožnim zdravnikom omogočeno, o priliki infekcijskih boleznij pri izvrševanju svojega uradnega posla najpotrebnejša zdravila pri sebi imeti in jih takoj lahko bolnikom dajati.

b) Deželnemu odboru se naroča, zdravstvenim zastopom priporočiti, da v slučajih infekcijskih boleznij poskrbé poleg zdravniške pomoči in zdravil tudi za potrebno postrežbo.»

Deželni glavar:

Otvorjam razpravo.

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Pakiž ima besedo.

Poslanec Pakiž:

Visoki zbor! V § 3. lit. C letnega poročila govori marg. št. 1. o plačah okrožnih zdravnikov. Visokemu zboru je dobro znano, kako so uvrščena zdravstvena okrožja. Žalibog ne ugajajo okrožja željam in potrebam prebivalstva. Nekatera so preobširna, kakor da bi mogel zdravnik ustrezati vsem zahtevam, in bolniki v oddaljenejših krajih pogostoma ostanejo brez vsake zdravniške pomoči. To ni čuda, če se pomisli, da so nekatera zdravstvena okrožja tako obširna, da je od sedeža zdravnikovega do oddaljenejših krajev dostikrat po 15, 20, 30, 40 in še več kilometrov daljave! Da pri takih razmerah zlasti ubožnim bolnikom niti misliti ni na zdravniško pomoč, je naravno in to je silno obžalovanja vredno.

V prvi vrsti imam seveda v tem oziru pred očmi žalostne razmere mojega volilnega okraja. Vender mislim, da se omenjeni nedostatki, izvzemši mesto ljubljansko in njegov okoliš, kjer je dosti zdravnikov, nahajajo tudi v drugih zdravstvenih okrožjih in zato bi si usojal staviti neko resolucijo v tej smeri, da bi se v obširnejših okrožjih za oddaljenejše občine, zlasti v hribovitih krajinah ustanovili takozvani zdravniški uradni dnevi, da se omogoči tudi prebivalstvu takih

krajev, da postane v slučaju potrebe deležno zdravnikove pomoči.

Resolucija, katero visoki zbornici topla priporočam, se glasi:

«Visoki deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se naroča, da dela na to, naj se tudi iz deželnega zaklada da primerni prispevek za zdravstvene uradne dneve v posameznih občinah za leto 1898.»

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo predlog gospoda poslanca Pakiža, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je dovolj podprt in je v razpravi.

Želi še kdo besede?

Der Herr Abgeordnete Dr. Schaffer hat das Wort.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Die Angelegenheit, welche durch die Resolution des Herrn Vertreters der Reifnißer Landgemeinden zur Sprache gebracht wird, war in dieser Session schon wiederholt Gegenstand ziemlich ausführlicher Erörterungen, weshalb ich mich hierüber ganz kurz fassen kann. Es handelt sich um gewisse Amtstage, Ordinationstage oder Excursionen, wie man es nennen will, des Districtsarztes in den entfernteren Gegenden seines Districtes. Ich hatte bereits bei einer früheren Gelegenheit die Ehre, zu bemerken, daß dies zwar wünschenswert wäre, daß es aber nicht leicht durchgeführt werden kann, weil der Landesfond hierfür kein Geld hat, respective dem Landesauschusse für solche Zwecke kein Credit eröffnet ist, die Bezirke aber sich weigern, solche Gratificationen selbst zu zahlen. Nun soll diesem Uebelstande dadurch abgeholfen werden, daß der Herr Antragsteller einen Beschluß provociren will, wornach aus dem Landesfonde solche Excursionen bezahlt werden sollen. Für heuer ist dieser Antrag verspätet und gegenstandslos (Poslanec Pakiž: — Abgeordneter Pakiž: «Za leto 1898!») Da habe ich den Antrag mißverstanden, denn ich habe nur gemeint, daß für heuer die Einstellung eines Betrages in das Erfordernis des Landesfondes nicht möglich wäre; für das Jahr 1898 verhält sich die Sache allerdings anders, wenn es dem hohen Landtage genehm ist, solche Mittel zur Verfügung zu stellen. Ich mache aber dabei aufmerksam, daß sobald es heißt, daß alle derartigen Kosten der Landesfond zu tragen habe, dann die einzelnen Posten zu ganz hübschen Summen anwachsen können. Das gebe ich den geehrten Herren zu bedenken!

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec Grasselli:

Gledé resolucije gospoda poslanca Pakiža nimam besedam gospoda poročevalca deželnega odbora pri-

staviti nič drugega, kakor to, da ima ta predlog po mojih mislih k večjemu pomen, opozoriti deželni odbor, da morebiti v prihodnjem letu stavi kak predlog (Poslanec Pakiž: — Abgeordneter Pakiž: «Tako je!»); ako bo potem deželni odbor imel kaj denarja dovoljenega, bode lahko brez upora plačeval dotične troške. Drugega nimam nič omeniti.

Deželni glavar:

Preidimo na glasovanje. Najprej nam je glasovati o predlogu odseka za letno poročilo, da se marg. št. 137. do 155. § 3. C letnega poročila vzamejo na znanje.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Sedaj prosim glasovati o prvi resoluciji odseka za letno poročilo, ki se glasi:

«Deželnemu odboru se naroča, poskrbeti, da bode tako državnim okrajnim, kakor deželnim okrožnim zdravnikom omogočeno, o priliki infekcijskih bolezni pri izvrševanju svojega uradnega posla najpotrebnejša zdravila pri sebi imeti in jih takoj lahko bolnikom dajati.»

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s to resolucijo, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Resolucija je sprejeta.

Druga resolucija odseka za letno poročilo se glasi:

«Deželnemu odboru se naroča, zdravstvenim zastopom priporočiti, da v slučaju infekcijskih bolezni poskrbé poleg zdravniške pomoči in zdravil tudi za potrebno postrežbo.»

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo tej resoluciji, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Sedaj prosim glasovati še o resoluciji gospoda poslanca Pakiža, ki se glasi:

«Deželnemu odboru se naroča, da dela na to, naj se tudi iz deželnega zaklada da primerni prispevek za zdravstvene uradne dneve v posameznih občinah za leto 1898.»

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo ti resoluciji, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

c) o § 7. B;

c) über § 7 B;

Poročevalec Grasselli:

Z dovoljenjem gospoda deželnega glavarja bom takoj nadaljeval svoje poročilo in privzel § 7. lit. B, tičejo se deželnih dobrodelnih zavodov (stran 234.).

Opozarjam, da povprečna oskrbna doba za bolnike v naših dobrotelnih zavodih, izvzemši blaznico, ki se ne da vspejati, znaša 23 $\frac{1}{2}$ dni. Oskrbna doba v tujih bolnicah pa znaša 29 dni za jednega bolnika. To je dokaz, kako so opravičene že večkrat naglašene želje visokega deželnega zbora, da je skrbeti za to, da kranjski bolniki kolikor mogoče malo časa ostajajo v tujih bolnicah. Tak, kakor pri oskrbni dobi, tak je tudi razloček pri troških. Oskrbni troški znašajo v tujih bolnicah nad 82 (82·31) kr. na dan, v domačih dobrotelnih zavodih v prej omenjenih oddelkih pa ne dosežajo niti ne celih 70 kr. Torej iz vseh teh razlogov je želeti, da ostajajo bolniki kolikor mogoče malo časa v tujih bolnicah.

Dalje omenjam, da gré deželnemu odboru priznanje visokega zbora za naredbo gledé ubožnih spričeval županstev iz razlogov, ki so v marg. št. 21 navedeni.

Istotako mora hvaležno na znanje vzeti visoka zbornica občinskega sveta Ljubljanskega sklep, s katerim se je znižala vodarina za tisto vodo, katero potrebujejo deželni dobrotelni zavodi.

Drugega nimam pripomniti, nego predlagam :

«Visoki deželni zbor blagovoli deželnega odbora poročilo o deželnih dobrotelnih zavodih (§ 7. lit. B letnega poročila, marg. št. 14. do 26.) vzeti odobrujú na znanje.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki pritrjujejo predlogu odseka za letno poročilo, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

b) o §§ 4. in 9.;

b) über §§ 4 und 9;

Poročevalec Ažman:

Visoka zbornica! Čast mi je, v ime odseka poročati o 4. poglavji letnega poročila, ki govori o deželnih podporah. Gospodje zborovalci me bodo oprostili, da mi ni treba brati posameznih toček, komu so se podpore delile, ampak jih bom sumarično povzel.

Dežela Kranjska je v preteklem letu podpor delila za poškodovance po požarih 2035 gld.; za poškodovance po povodnjih 100 gld.; za tiste, ki so bili prizadeti po raznih bedah 5199 gld. 50 kr.; za poškodovance po drugih nezgodah 50 gld.; dalje za izvežbanje v petji 100 gld.; za podpore raznim društvom, zavodom in osebam dovoljene od visokega deželnega zbora 16.725 gld. Vsega skupaj torej so znašale podpore 24.209 gld. 50 kr., to je v primeri s prejšnjim

letom za 950 gld. 50 kr. več. Ker so se imenovane podpore delile vedno po naročilih visoke zbornice, tedaj prosim v imenu odseka za letno poročilo, da se § 4. vzame na znanje.

Vender pa bi si pridržal, pri marg. št. 2., «podpore za poškodovance po povodnjih» prositi za besedo.

Deželni glavar:

Že imate besedo.

Poročevalec Ažman:

Tukaj sem se čudil pri tej številki, da se je za podpore poškodovancem po povodnjih izdalo le 100 gld., ker je znano, da je bila lansko leto velika povodenj v naši deželi. Posebno okraj, katerega imam jaz čast zastopati, je bil zelo prizadet. Obe Savi, Bohinjska in Korenjska, sta veliko škode provzročili. Bohinjska Sava je pretrgala in deloma odnesla tri mostove: Pod Koriti, Selskega in Ribenskega. Potem je samo pri cestah naredila škode, kakor je naznanil ondotni cestni odbor, za 800 gld. Korenjska Sava pa je pod vasjo Podkorenem stopila iz bregov in si je novo strugo izkopala po najboljšem polji kake dobre četrte ure daleč. Na Hrušici je Sava pretrgala in deloma odnesla dotični most, poškodovala občinsko pot, odtrgala veliko sveta in preplavila polja, tako da ondotni prebivalci in posestniki v pismu, katero sem dobil pred dvema dnevoma, cenijo škodo na okolu 3000 gld. Opominjajo pa, da bodo poprave še veliko troškov provzročile, ker je treba sedaj podsute bregove zavarovati, da pri prvi povodnji nesreča ne bo še večja.

Ko je bila povodenj naznanjena, je državni poslanec gospod dr. Šušteršič v državnem zboru stavil nujni predlog in resolucijo, katero si usojam tukaj prebrati z dovoljenjem prečastitega gospoda deželnega glavarja: «Visoka vlada se nujno pozivlje, da takoj uvede poizvedbe o škodah provzročenih v poslednjem času v deželi Kranjski po povodnjih, ter da za prizadete prebivalce preskrbi izdatno državno pomoč.»

Mislili smo, da se bodo vsled te resolucije, ki je bila sprejeta, godile preiskave, ali kakor ravno iz tega pisma izvem, ki ga pošilja podobčina Hrušica, se v naših zadevah zastran podpore od strani vlade nič ni storilo in zatorej se ta vas na nas obrača.

Vsled tega sem pooblaščen, v ime odseka staviti sledečo resolucijo:

«Visoki deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se naroča, da pri visoki c. kr. deželni vladi na to dela, da se poizvedbe o poškodovanji jesenske povodnji (oktobra 1896) v naši deželi nemudoma izvrše in da prizadeti dobe po svoji večji ali manjši potrebi primerno podporo iz državnih sredstev, kakor je bilo to že sklenjeno v državnem zboru dné 28. oktobra 1896 na dotično interpelacijo poslanca dr. Šušteršiča.»

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

C. kr. deželni predsednik baron Hein:

Visoka zbornica! Te poizvedbe o poškodovanji vsled jesenske povodnji na Gorenjskem so se že izvršile in dotični predlog za podporo leži pri visokem ministerstvu na Dunaji. Pričakujem, da bo ministerstvo kmalo razsodilo, poizvedbe pa so, kakor rečeno, že končane.

Poročevalec Ažman:

Potem jaz umaknem to resolucijo, ker je po izjavi gospoda deželnega predsednika ta stvar že v teku in je pričakovati ugodnega vspeha, ter samo predlagam, da se § 4. letnega poročila vzame na znanje.

Deželni glavar:

Ker je gospod poročevalec umaknil resolucijo, preostaje samo glasovanje o predlogu, da se § 4. letnega poročila vzame na znanje.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca, da poroča o § 9. letnega poročila.

Poročevalec Ažman:

Nadalje imam poročati o 9. poglavji letnega poročila, ki govori o ustanovah. Tudi tukaj ne bom gospodov zborovalcev mučil z navajanjem posameznih števil in mnogoterih rečij, ki so tukaj navedene. Ali eno stvar pa bi vendar rad sprožil pri tej priliki. Ne smemo namreč misliti, da so tukaj vsi reveži in potrebni navedeni, ampak vedeti moramo, da je še veliko več potrebnih, ki niso bili obdarovani. To pa mnogokrat pride od tega, ker ustanovni prostori niso dovolj razglašeni, zakaj občinski sluge, ki po dovršeni Božji službi skličejo take izpraznjene ustanove, se dalje za to nič več ne brigajo in ravno dotični reveži navadno ne morejo priti k službi Božji in potem tudi ne pridejo do tega, da bi slišali, kaj se sklicuje in tako marsikateri revež brez podpore ostane, ki bi bil morebiti bolj potreben, kakor drugi, ki jo je dobil.

Zato me je odsek pooblastil, da v njegovem imenu stavim posebno resolucijo, namreč tega pomena:

«Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da razne deželne ustanovne prostore razglašča ne samo potom občinskih uradov in vladnega časnika, ampak tudi potom župnijskih uradov in obeh naših slovenskih dnevnikov»,

ker se bodo reveži potem lažje oglašali za ustanove.

Potem smo se tudi razgovarjali o dotičnih prošnjah revežev za podpore. Zgodi se namreč, da tiste prošnje,

ki niso bile uslišane, pridejo nazaj prosilec v roke potom občinskih predstojništev. Ali meni se bolj umestno zdi, da bi se neuslišane prošnje prosilec ne vračale, ampak da bi se dotičniki le potom občinskega urada intimirali o neuspehu; prošnje pa bi se pri deželnem odboru pridržale, kjer bi čakale, dokler se kak prostor ne izprazni.

Zato predlagam v imenu odseka:

«Dalje se slavnoistemu naroča: da naj odbitih prošenj ne vrača prosilec, ampak jih le o neuspehu intimuje potom občinskega urada — s prošnjo pa počaka, dokler se kak ustanovni prostor po vrsti ne izprazni.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede k prvi ali drugi resoluciji?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo prvi resoluciji, ki meri na to, da bi se razna deželna ustanovna mesta razglašala tudi potom župnijskih uradov in v obeh slovenskih dnevnikih, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Resolucija je padla.

Prosim glasovati sedaj o drugi resoluciji, s katero se predlaga, da bi se prosilci, ne da bi se jim odbitih prošenj vračalo, samo intimirali o neuspehu potom občinskega urada, prošnje pa da bi čakale pri deželnem odboru, dokler se kak ustanovni prostor ne izprazni.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo tej resoluciji, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Tudi ta resolucija je padla in s tem je rešena točka 3. B dnevnega reda.

Na vrsto pride:

e) o § 7. A;

c) über § 7 A;

Poročevalec Perdan:

V § 7. letnega poročila poroča deželni odbor pod črko A o prisilni delalnici.

Marg. št. od 1. do 8. se tičejo leta 1895. ter obsezajo navadne upravne in statistične podatke. Naslednji, to je 9. marginalni številki je odsek z zadovoljstvom posnel, da si je vodstvo tega deželnega zavoda lani prizadevalo ustreči visokega deželnega zbora sklepu z dné 4. januarja 1896. l. v ti smeri, da so prisiljenci po mogočnosti opravljali vnanja dela. Pričakovati moramo, da se bo omenjeni sklep visokega deželnega zbora še naprej izvrševal. Oddajo treh zanemarnjenih zelo mladih krajskih otrok v primerna zavoda na Dolenjem Avstrijskem, o čemer poroča marg. št. 11., je popolnem odobravati po mnenji odseka, ki se nadeja, da bo temu nazoru pritrdil tudi visoki deželni zbor.

Končno navaja poročilo, da se je kredit za brv čez Ljubljano pri prisilni delavnici prekoračil za 68 glđ. 43 kr. Ker pride ta stvar pri računskem zaključku za 1896. leto na vrsto, odsek za letno poročilo ni imel povoda, ž njo se baviti.

Potemtakem predlagam v ime tega odseka:

«Visoki deželni zbor vzemi § 7. lit. A letnega poročila deželnega odbora za 1896. leto, odobruje na znanje.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki se strinjajo s predlogom odseka za letno poročilo, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Črka B § 7. je že rešena, torej pride na vrsto:

e) o § 7. C;

c) über § 7 C;

Berichterstatter v. Penkh:

Hoher Landtag! Im Namen des Rechenschaftsberichts-ausschusses empfehle ich dem hohen Hause, den § 7 C des Rechenschaftsberichtes zur Kenntnis nehmen zu wollen.

Weiters habe ich es im Namen dieses Ausschusses übernommen, dem Wunsche Ausdruck zu geben, daß der Landesauschuß nach Möglichkeit bemüht sein möge, dem Besuche des Landesmuseums eine entsprechende Steigerung zuzuführen. Dies würde vielleicht nicht schwer fallen durch Vertheilung von Katalogen, durch Annoncen und Placate in den Hotels und auf den Bahnhofen, wie dies auch anderwärts geschieht, da unser Museum mit seinen reichhaltigen und wertvollen Sammlungen gewiß eine erhöhte Aufmerksamkeit verdient, als ihm derzeit zutheil wird. Die in dem Rechenschaftsberichte ausgewiesene Anzahl der Besucher im Jahre 1896 stellt sich als sehr niedrig dar, und dies findet nur darin eine theilweise Erklärung, daß dieser Zeitraum in die Erdbebenperiode fällt. Es ereignet sich sehr häufig, daß Fremde das Land verlassen, ohne zu wissen, daß wir hervorragende Sammlungen von großer culturgeschichtlicher Bedeutung besitzen, aus welchen nicht nur die Jugend Belehrung schöpfen und Anregung finden kann, sondern deren Besichtigung jedermann volle Befriedigung zu gewähren geeignet ist.

Ich wiederhole also im Namen des Rechenschaftsberichts-ausschusses den Antrag, § 7 C des Rechenschaftsberichtes zur Kenntnis nehmen zu wollen.

Landeshauptmann:

Ich bitte den Herrn Berichterstatter um den Antrag, denn ich muß constatiren, daß ich bei dem Lärm, der im Hause herrscht, kein Wort verstehe und die Herren Stenographen wahrscheinlich auch nicht.

Berichterstatter v. Penkh:

Ich habe die Kenntnissnahme des § 7 C beantragt.

Deželni glavar:

Predlog je torej, da se § 7. C letnega poročila vzame na znanje.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogu odseka za letno poročilo, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

a) o § 8. A.

d) über § 8 A.

Poročevalec Ažman:

Poročati imam še o 8. poglavji letnega poročila lit. A, ki govori o šolstvu, in sicer o ljudskih in srednjih šolah.

Ker menim, da so gospodje zborovalci to poročilo prebrali, zato je se ne bom mudil pri posameznih marginalnih številkah, ampak prosim, da se skupaj vzamejo na znanje. Številka 1. govori o razvrstenji novih šol, ki so tukaj pod marg. št. 1. do 5. navedene.

Prosim torej, da se št. 1. odobri.

(Obvelja. — Angenommen.)

2. številka govori o razširjanji ljudskih šol, ki so z imeni navedene. O tem govore marg. št. 6. do 15. Dovoljujem si samo pri marg. št. 7. opomniti na jezikovno pomoto, ker je tam rečeno «Suhorje», me je pa častiti gospod tovariš Schweiger opozoril, da se pravilno glasi ime te vasi le «Suhor» (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «To je postranska stvar!»).

Pri točkah 8. in 9. bi rad v imenu odseka pripomnil, ali bi ne kazalo, da bi se v trgih in mestih ali sploh v večjih krajih polagoma ne vpeljale redovnice ali šolske sestre za pouk ženske mladine, in sicer zato, ker take šole niso nič slabše, kakor take, na katerih poučujejo posvetne učiteljice, imajo pa to prednost, da so mnogo cenejše, kakor od posvetnih učiteljic vojene.

Zatorej si drznem staviti v imenu odseka sledečo resolucijo:

«Visoki deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se naroča, naj v porazumljenji z visokim deželnim šolskim svetom razmišlja, če bi ne kazalo, na deklških šolah posebno po mestih in trgih poduk izročati redovnicam ali šolskim sestram posebno tam, kjer krajni šolski svet to želi.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s to resolucijo, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Ažman:

Pod številko 3. so imenovane ekskurendne šole in šole za silo. Nahajajo se pod marg. št. 16. do 21.

Prosim, da se te vzamejo na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

4. številka govori o uvrščenju učiteljskih plač in so zadevne šole in učiteljske plače imenovane, kakor tudi dotični sklepi. Mislim, da se mi tudi pri tej točki ni treba muditi in zatorej samo prosim, da se marg. št. 22. do 31. vzamejo na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 32. govori o podporah za šolske zgradbe, katerim šolam in v kolikem znesku so bile podeljene. Ker se to opira na sklepe deželnega zbora, prosim, da se ta točka vzame na znanje.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Pakiž ima besedo.

Poslanec Pakiž:

Visoki zbor! Marg. št. 32. naznanja razne podpore, ki so se iz deželnih sredstev izplačale za šolske zgradbe. Gledé tistih šol, ki se bodo v kratkem sezidale, in ki so že pripravljene, da se sezidajo, ali pa gledé tistih, ki se imajo razširiti, ni tukaj nič povedanega. Tako se ima ljudska šola v Loškem Potoku razširiti v štirirazrednico. Za to šolo je že vse potrebno ukrenjeno, načrti so pri slavni vladi napravljeni in pričetek nove zgradbe se bo vršil še tekom tega leta. Gledé na to bi prosil in toplo priporočal, da bi se v prihodnjem letu med one šolske zgradbe, za katere se bodo predlagale podpore, vstavila tudi nova štirirazredna šola v Loškem potoku. Usojam si torej staviti sledečo resolucijo:

«Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da za zgradbo nove štirirazredne ljudske šole v Loškem potoku stavi primeren prispevek v proračun za šolske zgradbe leta 1898.»

Deželni glavar:

Gospodje poslanci, ki podpirajo to resolucijo, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Resolucija je dovelj podprta in je torej v razpravi.

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati o predlogu odseka za letno poročilo, da se vzame marg. št. 32. na znanje.

Omenjam, da gospodov, ki se zunaj pomenkujejo, ne bom štel, sploh moram prositi za nekoliko več miru (Poslanec Pakiž: — Abgeordneter Pakiž: «Pri zborovanju se mora poslušati, gospoda, to je glavna stvar!>). Prosim gospode poslance, da se podajo na svoje prostore, ker je sicer vsako glasovanje nemogoče.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Gospodje, ki pritrjujejo predlogu odseka za letno poročilo, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Ažman:

V marg. št. 33. se poroča, da se prošnja občinskega zastopa v Črnem Vrhu za podporo za šolsko zgradbo ni mogla uslišati. Prosim, da se to vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Ravno tako je bila odbita prošnja za nakup hiše za nadučiteljsko stanovanje v Trebnem. Prosim, da se marg. št. 34. vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

V marg. št. 35. je povedano, da se je prošnja za podporo za popravo šole v Žužemperku uslišala, in da se je v ta namen dovolilo 300 glđ. Predlagam, da se stvar vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 36. poroča o novi zgradbi gimnazije v Ljubljani. Ker je tukaj rečeno, da se bo šola začela letošnje leto zidati, torej tudi prosim, da se to vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

V marg. št. 37. je povedano, da je deželni odbor prijavil željo deželnega zbora, da se za ljudske šole na Kranjskem imenuje posebni deželni šolski nadzornik, deželnemu predsedstvu s prošnjo, da jo uvažuje in priporoči naučnemu ministerstvu. Torej prosim, da se vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 38. omenja, da je bil za Krško in Litijo imenovan okrajnim šolskim nadzornikom nadučitelj Andrej Šest. Prosim, da se to vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

V marg. št. 39. je navedena šolska knjiga, katero je ministerstvo potrdilo za ljudske in meščanske šole, namreč: «A Senekovič. Osnovni nauki iz fizike in kemije za meščanske šole, druga stopnja.» Prosim, da se vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 40. govori o knjigah za ljudske šole, ki se imajo zopet izdati, in sicer:

1.) slovensko berilo za štirirazredne ljudske šole s posebnim ozirom tudi na dekliške šole;

2.) slovenska slovnica in slovensko berilo za več kot štirirazredne ljudske šole;

3.) prva, druga in tretja računica v slovenskem jeziku.

Pri tej številki smo se dalje razgovarjali v odseku in posebno se je pripomnilo, da bi pri sestavi novih knjig se oziralo bolj na verski moment, kakor se je doslej godilo in zato sem pooblaščen staviti v ta namen sledečo resolucijo:

«Visoki deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se naroča, da pri ravnateljstvu zaloge šolskih knjig na to dela, da se pri sestavi slovenskih beril bolj gleda tudi na verski moment.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo resoluciji odseka za letno poročilo, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Glasovati nam je tu še o resoluciji, katero je poprej stavil gospod poslanec Pakiž in katera se glasi:

«Deželnemu odboru se naroča, da za zgradbo nove štirirazredne ljudske šole v Loškem Potoku stavi primeren prispevek v proračun za šolske zgradbe leta 1898.»

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s to resolucijo, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Ažman:

Marg. št. 41. govori o Matekovi geometriji za nižje gimnazije, ki je bila potrjena. Prosim, da se vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Ravnotako je bil potrjen prevod Močnikove računice za dekliške meščanske šole, katerega je preskrbel Tomaž Romih. Za to izdajo se je dovolila nagrada 150 gld. Prosim, da se vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 43. Učna knjiga: «Fr. Orožen, Zemljepis za meščanske šole» je bila potrjena, nasproti pa A. Nedvedov «Početni nauk o petji za ljudske šole» ni bil potrjen. Naj se to vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 44. govori o knjigi «Merstveno oblikoslovje» za dekliške meščanske šole, za katero se je izdalo 175 gld. za nakup klišejev, s pridržkom, da ti ostanejo deželna lastnina. Prosim vzeti to na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 45. poroča, da je deželni odbor dal za vezi slovenskih učiteljskih društev v Šent Jurji pri Kranji 180 gld. za 100 iztisov «Knjižnice za mladino za leto 1895.», ki so se izročili «Narodni šoli» v Ljubljani, da se razdelé med šole. Prosim, da se vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 46. govori o pouku v nemškem jeziku na štiri- ali večrazrednih ljudskih šolah slovenskih in v slovenskem jeziku na nemških šolah počenši od tretjega razreda naprej.

Predlagam, da se ta marginalna številka vzame na znanje.

Deželni glavar:

K tej marginalni številki se je oglasil k besedi gospod poslanec dr. Žitnik.

Poslanec dr. Žitnik:

Visoki deželni zbor! O priliki obravnave o deželnem proračunu sem mimogrede omenil one odredbe c. kr. deželnega šolskega sveta, s katero se s početkom drugega semestra šolskega leta 1896/97 na vseh štiri- in večrazrednih javnih splošnih ljudskih šolah na Kranjskem vpelje drugi deželni jezik od tretjega razreda dalje kot obligatni učni predmet. Že pri tisti priliki sem naglašal, kar naglašam tudi danes, da kakor sem toliko odločno naroden, da nikdar ne bi mogel mirno gledati, da se slovenskemu jeziku godi kaka krivica, sem pa tudi tako pravičen, da ne bi nikdar sodeloval, oziroma glasoval za kak predlog, s katerim bi se samo las skrivil drugi narodnosti, ki poleg slovenske prebiva v naši deželi. Vsakemu svoje, to je moje načelo tudi v narodnostnih stvareh.

Gospoda moja! Če bom danes zopet govoril o omenjeni odredbi c. kr. deželnega šolskega sveta, ne storim tega iz političnih vzrokov, temveč edino le s stvarnega stališča, ker se mi dotična odredba ne zdi praktična, ne zdi umestna in ker je zato po mojih mislih nepotrebna. Gospoda moja, jaz sam naravnost priznavam, da je nemščina ali katerikoli drugi kulturni jezik človeku koristen; ali s tem pa nočem reči, da je nemščina našemu kmetskemu ljudstvu po deželi nujno potrebna, kakor se je izrazil neki okrajni šolski nadzornik: «Für jeden Krainer ein absolutes Bedürfnis.»

Ko sem zadnjič govoril o tej odredbi, odgovarjal mi je mirno in stvarno visokorodni gospod deželni predsednik, ki je med drugim rekel, da je minulo leto deželni zbor v sedemnajsti seji dne 6. julija dotični dopis deželnega odbora na deželni šolski svet na znanje vzel in da jaz, akoravno sem bil navzoč, nisem čisto nič ugovarjal. Pri tisti priliki se je čul glas iz visočine, ki pa ni bil angeljski: «Žitnik se je pošteno blamiral.»

Gospoda moja, ne vem, ali je to res bila blamaža. Če je deželni zbor dotični predlog deželnega odbora na c. kr. deželni šolski svet na znanje vzel, s tem še ni rečeno, da ga je odobril (Klici na levi: — Ruže linš: «Tako je!»). Sicer pa jaz takrat nisem bil v zbornici, ko se je to zgodilo, kajti sicer bi bil gotovo govoril proti temu nasvetu deželnega odbora in nasprotno glasoval. Pa če sem bil tudi navzoč in me torej zadene kaka krivda, zadene gotovo tudi večino deželnega zbora. Vsaj je znano, kako malo se v zbornica posebno zadnje dni zanimlja za letno poročilo deželnega odbora, ki se navadno skoraj v vseh točkah jemlje na znanje. Tako je zbornica vzela na znanje že mnogo stvari, ki se niso izvršile v smislu dotičnih deželnozborskih sklepov, ali pa so poslanci v nepaznosti včasih glasovali tudi proti dotičnim predlogom, ki so se ravno po odseku stavili.

In, gospoda moja, kaj pa je prav za prav s tisto odredbo c. kr. deželnega šolskega sveta? Deželni šolski svet se je skliceval na to, da se je velika večina pravnih zastopnikov šolskih občin izrazila za vpe-ljavo nemščine na slovenskih ljudskih šolah. Jaz pa mislim, da tisti izraz «velika večina» ni bil pravi izraz, kajti imel sem priliko, da sem si prepisal vse izjave dotičnih krajnih šolskih svetov, ki so v tej stvari deželnemu šolskemu svetu izrazili svoje mnenje in reči moram, da sem prišel na drugo stališče, kakor deželni šolski svet. Da ne bom preveč časa tratil, hočem navesti le nekatere važnejše stvari iz teh dopisov, ki pa popolnoma označujejo želje našega prebivalstva po pouku nemščine v ljudskih šolah.

Prej hočem še omeniti, da ima sicer deželni šolski svet v smislu § 6. državnega zakona z dné 14. maja 1869. leta pravico, določati o pouku v drugem deželnem jeziku, toda zaslišavši one, ki šolo vzdržujejo, torej v prvi vrsti stariše, namreč davkoplačevalce. Pa tega on ni storil, ampak vprašal je samo krajne šolske svete. Kakošni so ti možje — ne vsi seveda, ali mnogi izmed njih — to dobro vemo. Vsaj se je že slučaj primeril, da krajni šolski nadzornik ni znal ne brati, ne pisati. Te krajne šolske svete torej je zaslišal deželni šolski svet in na izjavo nekaterih izmed njih je potem izdal dotični svoj ukaz. Čudno se mi pri tem le zdi, da je čisto pozabil na nemško deško in deklški šolo v Ljubljani, katerih se pa ravno tiče predlog gospoda poslanca Hribarja. Jaz mislim, da je to postopanje — nimam nobenega izraza za to — bilo nekako pristransko.

Torej pogledjmo sedaj, kaj so krajni šolski sveti prav za prav odgovorili deželnemu šolskemu svetu.

Nekateri krajni šolski sveti so rekli: ker je pri nas že nemščina obvezni učni predmet, vpelji se torej tudi slovenščina na nemških šolah. S tem niso rekli: mi smo z nemščino popolnoma zadovoljni, marveč: ker se že morajo naši otroci učiti nemški, naj se pa še nemški otroci uče slovenski.

Mnogi krajni šolski sveti pa so samo to odgovorili, da se strinjajo s predlogom deželnega poslanca Hribarja, da se namreč slovenščina vpelje na nemški deški in deklški šoli v Ljubljani. Ti krajni šolski sveti torej še vedeli niso, za kaj da se prav za prav

gre. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Kakor Vi lansko leto!»). Prosim, jaz takrat nisem bil navzočen (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Seveda ne!»). Jaz mislim, da smem pač zahtevati, da se mi verjame, če pravim, da nisem bil (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «V zapisniku to ni!»). V zapisniku seveda to ni (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Potem pa ne zavijajte!» — Deželni glavar [pozvoni — daš Glockenzeichen gebend]: Prosim gospoda govornika ne motiti).

Nekateri krajni šolski sveti so se izrazili, da bodi nemščina, oziroma slovenščina obligatna tam, kjer krajevne razmere to zahtevajo, večina pa se je izjavila, da se vpelje nemški jezik kot obligatni predmet na ljudskih šolah v mestih in večjih trgih. Proti temu tudi jaz nisem. Nemščina naj se uči po mestih in trgih, kjer so srednje šole in kjer je več inteligence, nikakor pa naj se ne trati čas po vaseh, od koder morda k večjemu dva dečka na leto gresta v srednje šole. Ja za Božjo voljo, zaradi dveh ali treh otrok naj se torej vsi drugi otroci mučijo z učenjem nemščine, samo da se zanemarjajo drugi predmeti? To gotovo ne more biti koristno.

Mnogi drugi krajni šolski sveti so pa naravnost ugovarjali pouku v nemščini. Tako izjavlja vrhniški krajni šolski svet, da nemščina kot obvezni predmet na tamošnji ljudski šoli ni potrebna, ker vrhniški kraj nima mešane narodnosti in se tudi z neobligatnim poukom lahko ustreže želji posameznika.

Krajni šolski svet v Št. Vidu nad Ljubljano pravi, da ne kaže vpeljati nemščine za vse učence, ampak le za tiste, ki mislijo v srednje šole iti, ali katerih stariši to izrečno zahtevajo, ker nemščina preveč časa vzame.

Tega mnenja so bili tudi krajni šolski sveti pri Devici Mariji v Polju, v Dolenjem Logatci, v Kamniku, v Trebnem, v Trnovem pri Ilirski Bistrici, v Ribnici, Srednji Vasi na Kočevskem, Dobropoljah, Leskovic, Št. Rupertu, v Radečah, Litiji i. t. d.

Krajni šolski svet v Kočevju pa najodločneje protestuje proti obveznosti slovenščine, sklicujoč se na državni temeljni zakon, pač pa prosi, da se vpelje slovenščina kot neobvezni predmet.

Je sicer tudi res nekaj takih krajnih šolskih svetov, a te bi bilo lahko naštetih na prstih ene roke, ki goré za nemščino. Tako se pohvali krajni šolski svet v Št. Jerneju, da se na tamošnji štirirazrednici že v tretjem šolskem letu, torej v drugem razredu, pričinja s poukom nemškega jezika.

Ne bom nadalje našteval izjav krajnih šolskih svetov, da visoke zbornice preveč ne utrudim, samo eno izjavo pa bi si usojal v celoti prečitati, ker se mi zdi posebno značilna. Prosim torej prečastitega gospoda deželnega glavarja za dovoljenje, da jo smem prebrati.

Glasi se (bere — liešt): «Nach meinen Erfahrungen hat der obligate deutsche Sprachunterricht nur an solchen Schulen einen nennenswerten Erfolg, wo auch außerhalb der Schule deutsche Laute häufiger vernommen werden, also in Städten und Märkten. Wo aber die Bevölkerung größtentheils von

der Landwirtschaft lebt, vergessen die Schulkinder, zumal die Mädchen, wenn sie sich der Beschäftigung ihrer Eltern zuwenden, in kurzer Zeit das Wenige, das sie aus dem Deutschen in der Schule etwa erlernt haben.

Die Schüler vierclassiger Schulen auf dem Lande besuchen also in der Regel vier, höchstens fünf Jahre die Alltagschule, genießen noch zwei, höchstens drei Jahre einen abgeschlossenen, unzureichenden Sprachunterricht und haben in der Wiederholungsschule bis zur gänzlichen Entlassung aus der Schulpflicht keine Gelegenheit, ihre deutschen Sprachkenntnisse zu einem dauernden geistigen Besitze zu gestalten. Derjelbe Uebelstand zeigt sich, wo Landkinder in einer Stadt oder in einem Markte eingeschult sind.

Einen Gewinn vom deutschen Sprachunterrichte an solchen Landschulen hat nur der geringe Percentsatz jener Kinder, die in Mittelschulen oder in eine höhere Schule übertreten, oder die in die Fremde gehen.

Es wäre daher bei einer etwaigen Neuordnung des deutschen Sprachunterrichtes auf die Ortsverhältnisse und auf die speciellen Bedürfnisse der Bevölkerung angemessen Rücksicht zu nehmen, welche es vortheilhaft erscheinen lassen, den deutschen Sprachunterricht theils obligat, theils nicht obligat zu gestalten.»

Ta izjava se mi zdi najbolj značilna za razmere in potrebe našega prebivalstva in gledé na te potrebe, da končam svoj govor, prosim visoko zbornico, da izvoli vzprejeti sledeči predlog:

«Visoki deželni zbor skleni:

1. Uredba poučevanja drugega deželnega jezika na ljudskih šolah potom zakona za sedaj ni potrebna.

2. Deželnemu odboru se naroča, naj stori potrebne korake, da se odredba sl. c. kr. deželnega šolskega sveta z dné 10. septembra 1895, št. 2039, gledé poučevanja drugega deželnega jezika na štiri- in večrazrednih ljudskih šolah spremeni tako, da bode poučevanje obligatno ali neobligatno, kakor želé tisti, ki šolo vzdržujejo ter zahtevajo krajevne razmere.»

(Poslanec dr. Schaffer: — Abgeordneter Dr. Schaffer: «Also widerrufen!»)

Gospod poslanec dr. Schaffer pravi, da bi bil to preklić. Noben zakon ni preklićljiv, še manj pa katera koli odredba ali kak ukaz. Če smo lani v naglici spregledali to točko, ne umem, zakaj bi letos to odredbo morali odobriti. Sedaj imamo povsem drugo stališće. Lani je deželni odbor le o tem poročal, kar je nasvetoval deželnemu šolskemu svétu, letos pa se nam poroča že o izdanem ukazu deželnega šolskega sveta. Stališće je torej bistveno spremenjeno in torej ne vem, zakaj naj bi se predlog ne vzprejel. Prosim torej še enkrat, da ga visoka zbornica izvoli odobriti.

Deželni glavar:

Gospodje poslanci, ki podpirajo predloga gospoda poslanca dr. Žitnika, izvolijo ustati.

(Se podpreta. — Werden unterstützt.)

Predloga sta zadostno podprta in sta torej v razpravi.

Želi še kdo besede?

Der Herr Abgeordnete Dr. Schaffer hat das Wort.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Der sehr geehrte Herr Vorredner wird es mir nicht übel nehmen, wenn ich es als eine einigermaßen starke Zumuthung an den hohen Landtag erachte, daß er in einer Angelegenheit, die, mag man sie betrachten, wie man will, als abgethan anzusehen ist in Folge der vorhergegangenen Beschlüsse und getroffenen Verfügungen, eine neue und innerhalb von wenigen Tagen bereits die zweite Debatte im hohen Hause provocirt; gestern oder vorgestern nämlich gab es eine solche Debatte und heute schon wieder.

Es ist nicht mehr an der Zeit, in alle die Details einzugehen, die bei dieser Frage in Betracht kommen, aber so viel wird mir ein jeder zugeben, der die Sache kennt, daß es sich hier um eine Maßregel handelt, welche der Ausfluß der vollsten Gleichberechtigung und Billigkeit gegen die beiden Nationalitäten des Landes ist. Das ist der entscheidende Gesichtspunkt, von welchem aus die Maßregel, die ein solches Mißfallen des Herrn Vorredners hervorgerufen hat, zu betrachten ist; sie war der Ausdruck des gegenseitigen Entgegenkommens, und da werden mir die Herren zugeben, das Entgegenkommen war auf deutscher Seite kein geringeres als auf der slovenischen Seite, eher könnte man vielleicht das Gegentheil behaupten. Welchen Zweck soll es nun haben, daß wir, nachdem auf dem etwas schwierigen und stets heiklen Gebiete der Sprachenfrage wenigstens einige Punkte zur allgemeinen Zufriedenheit geordnet waren, neuerdings Unfrieden, Differenzen hervorrufen und Feindseligkeiten in sprachlicher Beziehung zwischen den beiden das Land bewohnenden Nationalitäten provociren?

Ich muß mich mit aller Entschiedenheit gegen eine solche Absicht aussprechen, und kann nur wiederholen, was ich bereits bei einem anderen Anlasse betont habe, daß es wirklich eigenthümlich ist, wie diejenigen Herren, die in einer früheren Zeit mit der Verfechtung der Gleichberechtigung großgethan haben, nunmehr keine Gelegenheit vorübergehen lassen, um das Gegentheil auszuführen, wieder Unfrieden, Haß und Verhezung hervorzurufen. Ich kann ein solches Vorgehen von meinem Standpunkte aus nur auf das allerentschiedenste verdammen. Was die Resolution selbst anbelangt, so muthet dieselbe dem hohen Landtage zu, den gerade entgegengesetzten Standpunkt als im vorigen Jahre einzunehmen. Die erste Hälfte dieser Resolution ist zudem gegenstandslos. Sie spricht davon, daß die Regelung des Unterrichtes in der zweiten Landessprache im Gesetzgebungswege nicht erfolgen soll. Das war allerdings in dem ursprünglichen Beschlusse enthalten, aber es ist nicht nothwendig gewesen, im legislativen Wege vorzugehen, da die Frage auf einem anderen Wege bereits geordnet worden ist, und folglich ist der erste Theil der Resolution, wie bemerkt, gegenstandslos geworden.

Der zweite Theil der Resolution aber kann deswegen unmöglich angenommen werden, weil dies eine vollständige Umkehrung des vorjährigen Beschlusses bedeuten würde. Ich glaube, alle, die es mit der Gleichberechtigung ehrlich meinen, können uns nur beglückwünschen, daß wir eine gemeinsame Form gefunden haben, mit der sich alle einverstanden erklärt haben, die wirklich den thatsächlichen Bedürfnissen entspricht, daß nämlich möglichst viele Landeskinder beider Landessprachen mächtig werden, und ich kann daher in keinem Falle eine Resolution acceptiren, die an Stelle der

jetzigen guten und vereinbarten Grundlage zur Beförderung des Einvernehmens zwischen den beiden Nationalitäten des Landes nur neuen Unfrieden hervorzurufen geeignet ist.

(Odobranje na desni. — Beifall rechts.)

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

K. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Ich habe bereits in der Generaldebatte über den Landesfond meine Anschauung dahin ausgesprochen, daß ich diese Angelegenheit als vollkommen abgethan ansehe, nachdem ich ja gemäß der vorjährigen Beschlüsse des hohen Landtages voraussetzen mußte, daß die große Mehrheit des hohen Landtages jener Auffassung beistimmt, welche durch die Verfügung des Landeschulrathes zum Ausdrucke gebracht wurde, oder richtiger: der Landeschulrath hat durch seine Verfügungen jener Anschauung Rechnung getragen, welche im Verlaufe der vorjährigen Debatte über diesen Punkt des Rechenschaftsberichtes als die Anschauung des hohen Landtages zutage getreten ist. Ich habe schon damals erklärt, daß ich es nicht für nothwendig erachte, gegen Sie, meine Herren, den Standpunkt zu vertheidigen, welcher dieser Verfügung des Landeschulrathes zugrunde liegt, nachdem aber neuerdings Angriffe auf diese Verfügung erfolgt sind, halte ich es für meine Pflicht, diesen Angriffen entgegenzutreten und jene Principien zu vertheidigen, welche der Landeschulrath zum Leitfaden seines Vorgehens in dieser Angelegenheit genommen hat. Wie schon früher erwähnt, lag diesem Vorgehen die Idee zugrunde, das friedliche Zusammenleben beider Nationalitäten in einem und demselben Lande, in einem und demselben Hause zu fördern, und das werden Sie mir doch nicht bestreiten können, daß zwei Personen und ebenso auch zwei Nationalitäten, wenn sie sich gegenseitig verstehen, wenn sie eine gewisse Achtung vor der Sprache und Nationalität des anderen empfinden, friedlicher zusammen leben und daß ein solches Zusammenwirken beider nur im Wohle des Landes gelegen sein kann. Der sehr geehrte Herr Abgeordnete Dr. Zitnik hat in einem gewissen Sinne dem auch nicht entgegneten wollen, sondern er wünschte nur eine Regelung der Frage von Fall zu Fall, von Ort zu Ort in jedem einzelnen Schulsprengele. Diese Regelung für jeden einzelnen Fall ist nun in einer generellen Verfügung erfolgt, weil der Landeschulrath zu der Ueberzeugung gelangt war, daß jene Bedingungen, welche für die Einführung des Unterrichtes in der zweiten Landessprache sprechen, bezüglich aller Orte zutrifft, wo drei- und vierclassige Schulen vorkommen. Er hat eben alle Ortsschulräthe einvernommen und jeden einzelnen gehört; und wenn er zu der Ueberzeugung gelangt wäre, daß für irgend einen Ort eine solche sprachliche Einrichtung nicht angemessen sei, so hätte er ihn von der allgemeinen Verfügung ausgenommen. Diese Verfügung ist also nichts anderes, als das Zusammenfassen aller einzelnen Verhandlungen in einer gemeinschaftlichen Verfügung, bei welcher der Landeschulrath von der Ueberzeugung ausgegangen ist, daß Ausnahmen nicht wünschenswert und auch nicht nothwendig sind.

Bezüglich der Ortsschulräthe hat der sehr geehrte Herr Borredner erwähnt, daß einzelne derselben die an sie gerichteten Fragen eigentlich gar nicht verstanden haben. Nun, meine Herren, das kann man dem Landeschulrath unmöglich zum Vorwurfe machen, wenn ein Ortsschulrath den klar gehaltenen Erlaß nicht aufzufassen vermag und eine Aeußerung abgibt, die vielleicht mit dem, was gefragt wurde, sich nicht vollkommen deckt, aber aus den Aeußerungen der Ortsschulräthe war im ganzen und großen doch zu entnehmen, welchen Standpunkt dieselben einnehmen. Daß einzelne verschiedene Anschauungen bei den Ortsschulräthen vorkamen, ist ganz natürlich, das macht sich auch im hohen Landtage geltend, aber die Mehrheit hat sich entschieden für die Regelung des sprachlichen Unterrichtes, wie sie eben erfolgte, ausgesprochen; daß der Landeschulrath aber an die Anschauung des einen oder des anderen Ortsschulrathes sich binden solle, können Sie doch wohl unmöglich verlangen, denn das hieße geradezu auf das Recht verzichten, welches die Gesetzgebung dem Landeschulrath in dieser Beziehung eingeräumt hat, und hätte die Gesetzgebung dem Ortsschulrath die Entscheidung in dieser Frage überlassen wollen, so hätte der betreffende Paragraph in der Schulgesetzgebung eben anders gelautet.

Der geehrte Herr Borredner hat sich weiters auf ein specielles Gutachten eines Bezirksschulrathes oder Bezirksschulinspectors berufen. Ich muß aufrichtig gestehen, daß ich diesem Gutachten absolut nicht beitreten kann; ich halte es für sehr leicht und glaube, daß der betreffende Bezirksschulinspector die Fragen, die hier in Betracht kommen, gar nicht erfaßt hat. Ich will auf eine eingehendere Besprechung dieser Frage nicht eingehen, denn sonst müßte ich die Geduld des hohen Hauses stundenlang in Anspruch nehmen, aber Eines muß ich doch noch erwähnen. Als ein Hauptargument wurde geltend gemacht, daß der Unterricht der deutschen Sprache in jenen Volksschulen nicht zweckmäßig sei, wo nur ein geringer Procentsatz oder vielleicht niemand aus der betreffenden Schule in die Mittelschulen aufsteigt. Ja, meine Herren, ist denn nur demjenigen, der in die Mittelschule aufsteigt, eine nothdürftige Kenntniss der deutschen Sprache von Nutzen? Gilt das nicht auch von allen denjenigen, die als Lehrlinge in den Handwerker- oder den Kaufmannsstand eintreten und später ein Geschäft selbst fortführen wollen, gilt das nicht in hervorragendem Maße auch für jene Classen der Bevölkerung, für welche der Herr Abgeordnete Dr. Zitnik stets so begeistert und beredt, was ich gerne anerkenne, eingetreten ist? Gerade für jene Schichten der Bevölkerung, welche ihr Brot in dem harten Kampfe des Lebens mit eigenem Fleiße zu verdienen bemüht sind, ist es entschieden von Vortheil, wenn sie etwas deutsch können (Poslanec grof Barbo: — Abgeordneter Graf Barbo: «So ist es!»), und die Kinder, aus dergleichen Schichten der Bevölkerung besuchen gewiß auch alle jene Schulen, welche in diesem Falle in Betracht kommen. Wir sehen aber, daß sich dieses Bedürfnis auch noch in anderer Richtung geltend macht.

Wir wollen im Lande in dieser Beziehung die Ausbildung der Bevölkerung fördern, um sie im Kampfe des Lebens mit allen jenen Waffen auszurüsten, deren sie bedarf, um sich in diesem Kampfe zu erhalten. Eine solche Maßnahme ist auch z. B. im Steiner Bezirke bezüglich des Strohschulunterrichtes eingeführt worden; die Curse werden

abgehalten, aber es hat sich gezeigt, daß eben dort ein Deutscher für den Unterricht bestellt werden muß, weil wir niemanden haben, der der slovenischen Sprache mächtig und zugleich Fachmann wäre. Wie gut wäre es für den Unterricht, wenn die betreffenden Kinder wenigstens etwas von der deutschen Sprache verstehen würden, damit ihnen die Handgriffe leichter erklärt würden! Es ist ferner eine Action der Regierung im Einvernehmen mit dem Lande, der Handels- und Gewerbekammer und anderer Factoren, welche dieses Unternehmen unterstützen, im Zuge, um die Thonindustrie in Krain zu fördern. Auch hier zeigt sich derselbe Uebelstand. Wir haben absolut keine Kräfte, welche in der Lage wären, den Wanderunterricht auch nur in der primitivsten Art in Krain zu insceniren, weil die Bevölkerung eben einen Wanderlehrer braucht, der slovenisch kann. Nun haben wir aber keinen solchen, und so kann gegenwärtig dieser Unterricht überhaupt nicht erteilt werden. Dank der Munificenz des Herrn kais. Rathes Murnik wird jetzt ein Krainer in den übrigen keramischen Schulen Oesterreichs ausgebildet, damit er dann, in sein Heimatland zurückgekehrt, als Wanderlehrer wirken kann. Wie wäre aber die Ausbildung nur dieses einen wieder möglich, wenn er nicht der deutschen Sprache mächtig wäre? Dann würde ihm der Besuch der keramischen Schulen in anderen Kronländern wohl nichts nützen, weil er wegen Nichtkenntnis der deutschen Sprache dem Unterrichte nicht folgen könnte.

Die Vortheile der Erlernung der deutschen Sprache, wenigstens in ihren Grundbegriffen, in den höheren Classen der Volksschule (und es handelt sich hiebei nur um vierclassige Schulen von dem dritten Schuljahr aufwärts) ist also nicht zu verkennen, und dieser Vortheil ist nicht auf diejenigen beschränkt, welche Mittelschulen besuchen, sondern kommt auch denjenigen zugute, welche als Handwerker, Gewerbetreibende oder als Dienstboten auswärts ihr Fortkommen zu suchen bemüßigt sind.

Es hat weiter derselbe Herr Abgeordnete unter Berufung auf das leichte Gutachten des betreffenden Bezirkschulinspectors behauptet, daß, was von der deutschen Sprache in der Volksschule erlernt wird, werde wieder vergessen, und er hat insbesondere den Mädchen in dieser Beziehung eine gewisse Gedächtnisschwäche zum Vorwurfe gemacht. Ich glaube, auch die Mädchen brauchen die Kenntnis der deutschen Sprache, denn gerade sie suchen oft Dienst in deutschen Orten, gehen in andere Kronländer oder kommen nach Laibach, um Dienst zu suchen, und auch hier gibt es noch immer eine große Anzahl von deutschen Familien, bei welchen sie begreiflicherweise mit der Kenntnis der deutschen Sprache leichter Verdienst und ein besseres Fortkommen finden. Wenn man aber auf den Umstand zurückkommt, daß ein Theil der Schulkinder das, was sie vom Deutschen in der Schule gelernt haben, wieder vergessen, so will ich das theilweise zwar zugestehen, aber von diesem Grundsatz dürfen wir wohl überhaupt nicht ausgehen, denn dann können wir über die Volksschule in vielen Fällen überhaupt einen Strich machen. Wie viele Kinder besuchen die Volksschule, lernen lesen, schreiben, rechnen u. s. w., und wenn sie das 17. oder 18. Lebensjahr erreicht haben, so haben sie schon das Lesen, Schreiben und Rechnen vergessen, weil sie während der ganzen Zwischenzeit keine Uebungen darin gemacht haben; und was von diesen Materien gilt, das gilt auch von der deutschen, ebenso wie von der slovenischen

Sprache. Wir selbst haben während unserer Studienzeit gewiß auch vieles aufgenommen, wovon wir heute sagen können, daß wir es wieder vergessen haben. Das ist eine ganz natürliche Erscheinung, denn das Gedächtnis vermag nicht alles mit gleicher Intensivität festzuhalten, aber etwas bleibt doch zurück, und den Wert dessen wird der einzelne nur dann richtig beurtheilen, wenn er im Leben dasjenige braucht, was er in der Schule gelernt hat.

Wie der Herr Abgeordnete Dr. Schaffer ganz richtig erwähnt hat, sollte diese Organisirung des Schulunterrichtes einem Friedenswerke dienen, und ich glaube ihm auch darin recht geben zu können, wenn er betonte, daß, wenn überhaupt von Opfern gesprochen werden kann, auf deutscher Seite dieses Opfer wohl das größere war. Es entspricht aber auch meiner innersten Ueberzeugung, daß es im Vortheile der Deutschen in Krain ebenso gelegen ist, sich die Kenntnis der slovenischen Sprache anzueignen, wie ich andererseits überzeugt bin, daß es für die slovenische Bevölkerung vortheilhaft ist, sich die Kenntnis der deutschen Sprache zu eigen zu machen. Diese Ueberzeugung ist auch beim Landes Schulrathe zum Ausdruck gekommen, und gerade deshalb ist an allen vier- und mehrclassigen Volksschulen mit deutscher Unterrichtssprache in Krain von der dritten Classe aufwärts vom zweiten Semester 1897 an die slovenische, an den slovenischen Volksschulen aber die deutsche Sprache als obligater Unterrichtsgegenstand eingeführt worden. Daraus werden Sie entnehmen, daß hiebei mit aller Objectivität vorgegangen und überall mit dem gleichen Maße gemessen wurde. Ueber die praktischen Erfolge der gegenseitigen Erlernung von Sprachen, meine Herren, denkt das Volk selbst ganz anders, als es oft in der sogenannten öffentlichen Meinung zum Ausdrucke kommt, und wenn der Herr Abgeordnete Dr. Zitnik auch erwidert, daß in seinen Ausführungen das Denken des Volkes zum Ausdrucke gelange, so muß ich ihm darauf antworten, daß in den nördlichen Kronländern an den Sprachgrenzen und auch in Krain und Kärnten in jener Zeit, wo der Sinn der Bevölkerung bloß auf das praktische Bedürfnis gerichtet und ein Volksstamm noch nicht gegen den anderen verhezt war, in der richtigen Erkenntnis der Nützlichkeit der beiderseitigen Erlernung der Sprachen zu dem sogenannten Kinder-austausche geschritten wurde. So wenigstens war es in Mähren und Schlesien, wo zwei Volksstämme nebeneinander und gemischt wohnen, immer üblich, daß aus deutschen Gemeinden die Kinder in tschische und umgekehrt aus tschischen in deutsche Gemeinden gegeben wurden, damit sie in dem einen Falle tschisch, in dem anderen Falle deutsch lernen, und die Folge davon war die, daß jeder im Lande schon in der Kindheit die eine und die andere Sprache gesprochen und so ziemlich beherrscht hat; es hatte dies aber auch die Folge, daß, solange nicht die gegenseitige Verhezung eingetreten ist, die erst ein Product der letzten 30 oder 40 Jahre ist, Frieden im Lande geherrscht und man nicht darnach gefragt hat, ob jemand ein Deutscher oder ein Tseche sei, sondern jeder hat sich als Schlesier oder Mährler gefühlt und als solcher getragen. Dasselbe war zwischen Kärnten und Krain der Fall, und da kommt der praktische Sinn der Bevölkerung zum Ausdrucke, welcher eben alles anwendet, um den Kindern auf die leichteste Art jene Bildung zutheil werden zu lassen, die ihnen im Leben nützlich sein kann. Und gerade von Ihrer Seite, meine

Herren, denn Sie sollen ja Boten des Friedens sein, möchte ich in erster Linie erwarten, daß diese Maßregel, die zweifels- ohne geeignet ist, das friedliche Zusammenleben im Lande zu fördern, Ihren Beifall finden wird; diese Ueberzeugung ist auch im hohen Landtage im vorigen Jahre zum Aus- drucke gekommen, und hat damals nirgends Anstand ge- funden.

Ich glaube, Sie könnten sich kein größeres Verdienst um das Wohl des Landes erwerben, als wenn Sie bei diesem Gegenstande sich an das halten, was ja so oft schon von Ihrer Seite und von jedem, der es mit dem Wohle des Volkes ernst meint, zum Ausdrucke gebracht wurde, nämlich an jenen Gesang, der in der Weihnachtsnacht er- tönt: «Ehre sei Gott in der Höhe und Frieden herrsche auf Erden!»

(Odobranje. — Beifall.)

Deželni glavár:

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoki deželni zbor! Izjavljam takoj v začetku svojega govora, da bodem glasoval za resolucijo časti- tega tovariša gospoda dr. Žitnika. Da pa obrazložim, zakaj bodem glasoval zanjo, naj mi bode dovoljenih nekaj kratkih opomb.

Jaz, gospoda moja, vedno stojim na stališči, da se v smislu državnega temeljnega zakona in v smislu naših šolskih zakonov na ljudskih šolah nikdo ne sme siliti, da bi se učil drugega deželnega jezika. Zakaj sem vedno stal na tem stališči, jasno bode vsakemu, ki ima pred očmi, kako nalogo ima ljudsko šolstvo. Zato je tudi zakonodajalec zavzema ravno to stališče. Ljudska šola ima vse drugo nalogo, kakor mladino jezikovno izobraževati. Pač jo ima jezikovno tudi iz- obraževati, toda samo v materinem jeziku, da jo s tem napravlja sposobno za pouk v onih predmetih, katere pred vsem za življenje potrebuje. Res je sicer, da na štiri- in večrazrednih ljudskih šolah nastane včasih tudi potreba, da se mladina uči poleg materi- nega še kacega drugega jezika. Ta potreba obstoji v naši deželi zlasti v nekaterih večjih krajih — po mestih in trgih, zlasti v Ljubljani — pa samo zaradi tega, ker vse naše šolstvo ni tako urejeno, kakor bi se po vsej pravici smelo zahtevati. Na Češkem in Mo- ravskem te potrebe po pouku drugega deželnega jezika na ljudskih šolah ni, ker ljudskim šolam, kjer se mladina poučuje v vseh predmetih na podlagi materi- nega jezika, sledé srednje šole, v katerih se vrši pouk v ravno tistem jeziku. Pri nas, gospoda moja, pa so razmere drugačne. Pri nas mora učenec, ki se hoče posvetiti nadaljnim študijam, zapustivši ljudsko šolo, imeti vsaj toliko znanja nemškega jezika, da za silo prestane vzprejemni izpit za srednjo šolo, ker se v gimnaziji takoj v prvem razredu začenja poučevati nemški jezik kot obligatni predmet.

Zaradi tega rad priznavam, da so v Ljubljani in v nekaterih drugih mestih in večjih krajih v deželi dani vsi pogoji, da se more nemški jezik kot obligatni

učni predmet poučevati na slovenskih ljudskih šolah. Nasprotno se pa tudi more in bi se morala na nemških ljudskih šolah slovenščina poučevati kot obligatni učni predmet. Ker smo Slovenci v Ljubljani že imeli na slovenskih ljudskih šolah nemščino kot obligatni učni predmet, stavl sem torej kot poslanec mesta ljubljanskega pred dvema letoma, ustrezajoč načelu ravnopravnosti obeh narodnosti v deželi, predlog, da se tudi na štiri- in večrazrednih nemških ljudskih šolah v Ljubljani uvede od tretjega razreda naprej slovenščina kot obvezni učni predmet. Ta predlog moral sem stavi- ti zato, ker deželni šolski svet sam ni prišel na to misel, dasiravno bi se bil prav gotovo takoj odločilo postavil na stališče ravnopravnosti, ko bi bila mestna občina ljubljanska hotela stvar tako urediti, da bi se nemški jezik na slovenskih mestnih ljudskih šolah ne imel poučevati kot obligatni učni predmet.

Zato bodem, kakor rečeno, zvest svojemu dose- danjemu prepričanju, izraženemu v vseh govorih, ki sem jih imel v tej visoki zbornici in zlasti takrat, ko se je šlo za onih zloglasnih 600 gld., ki so razburjali in nemir delali, dokler jih nismo odpravili iz pro- računa, tudi danes glasoval za predlog gospoda tovariša dr. Žitnika.

V opravičenje svojega glasovanja pa moram še nekaj navesti. V XVII. seji dné 6. julija leta 1896. se je dotično poročilo deželnega odbora v visoki zbor- nici vzelo na znanje. Ne bodem se opravičeval, zakaj takrat nisem ugovarjal dotičnemu predlogu odseka za letno poročilo. Vsaj tudi ne vem, ali sem bil v zbor- nici navzoč, ko se je o njem glasovalo, ali ne, kakor tega ne vem o častitem tovarišu gospodu dr. Žitniku. Morebiti oba nisva bila navzoča; morebiti sva bila ravno vkupaj v bufetu, kar se večkrat zgodi, pa kakor rečeno, se na to ne vem spominjati. Gotovo pa je, da je o tej stvari poročal tisti častiti poročevalec, kakor danes, da se je poročalo v predzadnji seji in da smo imeli — če se zelo ne motim — dopoldne in popoldne sejo in, kakor je pri nas v zadnjih sejah že navada, da je bilo bržkone precej nemirno v zbornici, kakor je tudi danes. Gospoda moja, koliko smo se pa danes interesovali za poročilo gospoda poslanca župnika Ažmana? Bržkone nikdo ni vedel, o čem se poroča — samega sebe ne izvzemam, — in tako, gospoda moja, bilo je skoro gotovo tudi lani. Zaradi tega pa moram ravno obžalovati, da tako važne stvari šele v zadnjih sejah in tako pozno prihajajo pred visoko zbornico, ko so gospodje poslanci utrujeni in ko nobeden več ne more s tisto pazljivostjo poslušati, kakoršne bi bilo pri obravnava visoke zbornice vedno treba.

Gospoda moja, dovoliti si moram še nekoliko besed, da pojasnim še bolje svoje stališče. Stavl sem lani tudi predlog, naj se na srednjih šolah v tej kro- novini za vse dijake vpelje drugi deželni jezik kot obvezni učni predmet. To je, gospoda moja, čisto nekaj drugega, kakor obligatni pouk drugega dežel- nega jezika na ljudskih šolah! Prečastiti gospod deželni predsednik se je v svojem govoru — samo na ta del njegovega govora hočem reflektovati — skliceval na Moravsko. Gospoda moja, tudi jaz sem se pri uteme- ljevanji svojega predloga skliceval na Moravsko. Toda

na Moravskem so ravno sklenili to, kar sem nameral val jaz s svojim predlogom, namreč, da se za vse dijake na nemških realkah vpelje češki in na čeških nemški jezik kot obligatni učni predmet. Naj bi pa prišel kdo pred deželni zbor moravski in predlagal, da se ta določba raztegne tudi na ljudske šole: no, ta bi jo skupil! O taki uredbi jezikovnega pouka na ljudskih šolah nečejo na Moravskem nič vedeti in o tej stvari tam tudi nikdar ni bilo govora, ker predobro vedó, kakošne potrebe in namene ima ljudska šola. Ljudska šola gotovo nima namena, da bi se mladina, ki jo pohaja, učila drugih jezikov, kakor se je to pri nas trdilo.

Visokorodni gospod deželni predsednik je opisoval razmere na Moravskem. Tudi jaz sem bil dalje časa na Moravskem in poznam nemške in češke kraje; pa zagotavljam Vas moram, častiti gospodje tovariši, da trditev gospoda deželnega predsednika, da je hujskanje, ki se je baje vršilo v zadnjih 30 letih, šele zakrivilo današnje razmere, ne odgovarja faktičnosti. Res je sicer, da je bila na Češkem in Moravskem v manjših krajih navada, da so ljudje tu ali tam zamenjavali otroke, da so se naučili drugega deželnega jezika; ali to se je dogajalo samo v izrednih slučajih, in sicer takrat, ko so dotični stariši mislili, da boše njihovemu otroku treba, zunaj mej lastnega jezika iskati si za služka. Nikdar pa na Moravskem ni tako daleč prišlo, da bi se moglo reči, da je ljudstvo zares razumelo oba deželna jezika in da sta ravno zaradi tega obe narodnosti mirno živeli druga poleg druge v najlepšem sporazumljenji.

Ravno tako malo se da trditi, da je bilo na Češkem tako; pač pa smem nasprotno reči, da pred 30 leti gotovo ni bilo toliko Čehov, ki bi bili razumeli nemški in toliko Nemcev, ki bi bili razumeli češki jezik, kakor jih je dandanes. O tem se torej ne smemo varati in ravno tako tudi iz slučajaja, da je ta ali oni Kranjec ob koroški meji poslal svojega sina na Koroško, ali kak Korošec svojega sina na Kranjsko, ne smemo sklepati na splošnost. Faktum pa je, da moramo pred vsem gledati na to, da si ohranimo ljudsko šolo tako, kakor si jo je mislil zakonodajalec, namreč, da bodi prava odgojevalnica za življenje. Kdor hoče dalje iti, kdor hoče za svojo deco pouk tudi v drugem jeziku, temu bode življenje ponudilo zadosti prilike, da to doseže. Vsaj veste, častiti gospodje tovariši, da smo Slovenci ravno izredno nadarjeni za tuje jezike, morebiti še preveč nadarjeni, ker naučivši se tujega jezika tako radi pozabimo lepote in veljave materine svoje govorice. Kako lahko se Slovenec nauči nemškega ali laškega ali recimo sorodnih slovanskih jezikov, na pr. hrvatskega, kaže vsakdanja izkušnja, tako lahko, kakor se to ne nahaja z lepa pri kaki drugi narodnosti.

Sklepam, gospoda moja! Glasoval bodem pa za resolucijo častitega tovariša gospoda dr. Žitnika.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec Ažman:

Ker se je stvar že tako obširno razpravljala, nimam nič več omeniti in samo ponavljam predlog odseka, da se marg. št. 46. vzame na znanje.

Poslanec dr. Žitnik:

Izjavljam, da jaz za svojo osebo to poročilo sicer vzamem na znanje, toda s protestom.

Deželni glavar:

Tako glasovanje s protestom ni dopuščeno po opravnem redu, — kdor ni za predlog, naj pa nasproti glasuje.

Prosim torej gospode poslance, ki pritrjujejo predlogu odseka za letno poročilo, da se marg. št. 46. vzame na znanje, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Odsekov predlog je padel.

Sedaj pride na vrsto glasovanje o resoluciji gospoda poslanca dr. Žitnika, ki se glasi:

«1.) Uredba poučevanja drugega deželnega jezika na ljudskih šolah potom zakona za sedaj ni potrebna.

2.) Deželnemu odboru se naroča, naj stori potrebne korake, da se odredba slavnega c. kr. deželnega šolskega sveta z dné 10. septembra 1895, št. 2039, gledé poučevanja drugega deželnega jezika na štiri- in večrazrednih ljudskih šolah premeni tako, da bode poučevanje obligatno ali neobligatno, kakor želé tisti, ki šolo vzdržujejo ter zahtevajo krajevne razmere.»

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo tej resoluciji, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Ažman:

Marg. št. 47. govori o učiteljskih pokojninah, katera stvar se pa šele more urediti, ako bo Dunajska statistična komisija podala dotične svoje podatke. Prosim, naj se vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Zadnja točka, marg. št. 48., poroča o prošnjah o šolskih stvareh. Deželni odbor je namreč sklep visokega deželnega zbora, da se imajo vse take prošnje, ki zadevajo šolo, vlagati na deželni zbor, oziroma na deželni odbor potom deželnega šolskega sveta, ki ima o njih izrekati svoje mnenje, prijavil c. kr. deželnemu šolskemu svetu s prošnjo, da to naznani podrejenim šolskim oblastvom. Prosim, da se tudi ta točka vzame na znanje.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

d) o § 8. B.

d) über § 8 B.

Poročevalec Perdan:

Iz poročila deželnega odbora o obrtnem pouku leta 1896. v § 8. lit. B. je razvideti, da se je jako veliko storilo za pospeševanje obrtnega pouka in da se vsled tega ta pouk prav lepo razvija. Želeti je res, da bi požrtovalno prizadevanje različnih faktorjev za obrtni pouk imelo popolni vspéh in da bi povzdiga obrta donášala obilo sadu naši deželi, katera mora biti hvaležna za podpore, ki so se naklonile v svrhe obrtnega pouka od raznih stranij, zlasti od strani države in kranjske hranilnice.

Za slamnato pletenje in pridelovanje slame posrečilo se je uvesti posebne učne tečaje.

V tistih krajih, kateri se bavijo s slamnatim pletenjem, poprijelo se je že ljudstvo tudi pridelovanja slame. Ti poskusi se pač še niso povsem obnesli, tega je pa le krivo pomanjkanje skušnjé.

Deželni odbor je spoznal važnost pridelovanja dobrega materijala za pletenje slamnatih izdelkov in ima namen, to pridelovanje po mogočnosti podpirati. Zato prosi za pooblastilo, da sme v to svrhu dovoliti podpore ali premije, s katerimi se bo ljudstvo izpodbujalo k vztrajnemu delu.

Odsek smatra take premije za jako umestne in torej priporoča, da se dovoljujejo.

Ker se je otvoril na tukajšnjih obrtnih strokovnih šolah poseben kurz za pletarstvo in je upati, da se ta važna panoga domače industrije kranjske v kratkem poživi z absolventi tega kurza, je treba pozornost obračati tudi na umno vrborejo, osobito v takih krajih, ki se že bavijo z pletarstvom in ki imajo za to pripraven svet. Kakor za slarnikarstvo, tako naj bi se tudi za umno vrborejo dovoljevale primerne podpore v izpodbudo.

Potemtakem predlagam po naročilu odseka za letno poročilo:

«Visoki deželni zbor naj sklene:

1.) Deželnega odbora poročilo o obrtnem pouku leta 1896. se jemlje odobrujé na znanje;

2.) C. kr. ministerstvu za uk in bogočastje in kranjski hranilnici se izreka zahvala za pospeševanje obrtnega pouka na Kranjskem;

3.) Deželni odbor se pooblašča, da sme iz kredita, ki je za take namene na razpolaganje, dovoliti primeren prispevek za povzdigo pridelovanja boljše slame za pletenje;

4.) Deželni odbor se pooblašča, da iz ravnokar omenjenega kredita dovoljuje tudi podpore za povzdigo umne vrboreje;

5.) Visoka vlada se naprosi, da pospešuje to akcijo, osobito na ta način, da v posebnih slučajih dovoli ljudskim učiteljem primeren dopust, da se priučé pletarstva in vrboreje na c. kr. obrtnih strokovnih šolah v Ljubljani.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec ces. svètnik Murnik ima besedo.

Poročevalec ces. svètnik Murnik:

Visoki zbor! Dné 26. februarja t. l. došel je deželnemu odboru dopis c. kr. deželne vlade, ki se peča s stvarjo, o kateri je bilo govorjenje v XIV. seji visokega zbora dné 24. novembra 1890. Takrat je visoki zbor sklenil:

«Deželnemu odboru se naroča, da se obrne do vis. c. kr. ministerstva za uk in bogočastje, da popolni obrtno šolo v Ljubljani.»

O omenjenem dopisu c. kr. deželne vlade bi bil moral deželni odbor visokemu zboru predložiti tiskano poročilo, ali ker to v tem kratkem času ni bilo mogoče, sklenil je finančni odsek in me je pooblastil, da stavim pri § 8. lit. B letnega poročila naslednji nasvet:

«Visoki deželni zbor skleni:

Deželni zbor toplo pozdravlja namero vis. c. kr. ministerstva za uk in bogočastje, ustanoviti v deželnem stolnem mestu Ljubljana šolo mehanično-tehniške smeri za delovodje, in se zavezuje, da bode ustanovitev in vzdrževanje po vsej mogočnosti tudi gmotno podpiral.»

V utemeljevanje tega nasveta bom z dovoljenjem prečastitega gospoda deželnega glavarja prečital dopis c. kr. deželne vlade, iz katerega je razvidno, kaj da namerava visoko ministerstvo in kako se je odločilo ustreči sklepu visoke zbornice iz leta 1890. Glasi se (bere: — liest:)

«Schon mit der Eingabe vom 24. März 1892, Z. 10.788 ex 1890, hat sich der löbliche Landesauschuß unter anderem auch mit der Bitte um Förderung der Metallindustrie in Krain durch Errichtung von entsprechenden Fachlehranstalten an die Unterrichtsverwaltung gewendet.

Nachdem über diese Eingabe infolge Erlasses des hohen k. k. Ministeriums für Cultus und Unterricht vom 18. October 1892, Z. 7170, die einschlägigen Verhältnisse der Fachschulinspectur und Professor an der technischen Hochschule in Wien, Hofrath Ritter von Hauffe, erhoben und diesfalls berichtet hatte, hat die Central-Commission für Angelegenheiten des gewerblichen Unterrichtes auf Grund der bezüglichlichen Anträge des genannten Fachinspectors die Errichtung einer Werkmeisterchule mechanisch-technischer Richtung in Laibach befürwortet, wobei ich bemerke» — to

je namreč gospod deželni predsednik — «daß auch ich mich für die von Hofrath Ritter von Hauffe ausgesprochene Anschauung auf Grund des mir vorgelegenen Gutachtens desselben ausgesprochen habe.

Ueber eine in dieser Angelegenheit seitens der Stadtgemeinde Laibach dem hohen Ministerium vorgelegte Eingabe, worin die Bitte gestellt wird, es mögen die beiden in Laibach bestehenden kunstgewerblichen Fachschulen in eine Staatsgewerbeschule — Werkmeisterschule — mechanisch-technischer Richtung umgewandelt und derselben kunstgewerbliche Abtheilungen, u. zw. vorläufig für Holzbearbeitung und Kunststickerei angegliedert werden, hat nunmehr das hohe k. k. Ministerium für Cultus und Unterricht mit dem Erlasse vom 14. Februar l. J., Z. 2269, diesfalls die h. a. Neußerung abverlangt.

Ich beehre mich, hievon dem löblichen Landesauschusse mit dem Ersuchen die Mittheilung zu machen, löblicherweise wolle mir mit thuntlicher Beschleunigung die Neußerung zukommen lassen, ob und inwiefern bei Errichtung einer solchen Fachschule für Metallindustrie auf Beiträge des Landes zu den Kosten der ersten Einrichtung derselben, sowie für die weitere Erhaltung gerechnet werden kann, wobei ich bemerke, daß der Gemeinderath in Laibach die Bereitwilligkeit ausgesprochen hat, für die Unterbringung der gewerblichen Lehranstalten einen Neubau aufzuführen, sowie auch sonstige für derlei Anstalten in der Regel seitens der betreffenden Gemeinde zu leistende Beiträge, als Beheizung, Beleuchtung, Reinigung u. dgl. zu übernehmen.

Für die dermalen bestehenden beiden Fachschulen werden seitens des Landes an regelmäßigen Beiträgen — für die Fachschule für Kunststickerei — 50 fl. und für Stipendien der Schüler bei 1100 fl. jährlich zur Verfügung gestellt.

Es kann keinem Zweifel unterliegen, daß die Errichtung der in Aussicht genommenen Anstalt an sich mit bedeutenden Kosten verbunden sein würde, und daß seitens der Unterrichtsverwaltung auch für die normalen Erhaltungskosten größere materielle Anforderungen an die localen Factoren werden gestellt werden müssen, als es rücksichtlich der jetzt bestehenden Fachschulen der Fall ist.

Laibach am 23. Februar 1897.

Der k. k. Landespräsident:

Hein m. p. »

Iz tega dopisa se razvidi, da je visoko ministerstvo za uk in bogočastje uslišalo prošnjo deželnega odbora, katero je vložil vsled sklepa visokega deželnega zbora, da se bo naredila v Ljubljani šola mehanično-tehnične smeri za delovodje. Tej šoli se bo priklopila tudi obrtna nadaljevalna šola za te stroke. Centralna komisija in ministerstvo sta se izrekla za to in jaz le opozarjam visoko zbornico na besede, ki so se v državni zbornici izrekle, da vlada namerava tudi za Kranjsko ustanoviti srednjo obrtno šolo, to so namreč šole za delovodje.

Visoki deželni zbor se je že večkrat izrekel za to, da bi se cela obrtna šola za Kranjsko v Ljubljani ustanovila. Doslej, kakor je častitim gospodom poslancem znano, imamo prav za prav še le dva oddelka, katerih prvi se v več vrst deli, o katerih tudi poročevalec v letnem poročilu govori. Jaz tudi toplo pozdravljam

nasvet odsekov, da bi se tudi pletenje in vrboreja kolikor mogoče iz deželnih sredstev pospeševala.

Ker je tedaj visoki deželni zbor že sklenil, da bi se obrtna šola popolnila in da bi se posebno gledalo na šolo, ki ima z metali delati, mislim zaradi tega tudi, da mi ni treba dalje utemeljevati tega nasveta finančnega odseka, katerega sem prečital, treba pa je, da se danes ta sklep stori, ker je samo po sebi umevno, če smo A rekli s tem, da smo prosili za tako šolo, da moramo sedaj reči tudi B in storiti, kar naučno ministerstvo zahteva, in kar stori tudi vsaka druga dežela, ki ima take šole.

Pri tem vprašanji smo pa v tem oziru nekoliko dalje stopili in to se imamo izjavi mestne občine ljubljanske, oziroma njenim zastopnikom zahvaliti, da so sklenili, da hoče mestna občina za šolo za obrtne namene graditi posebno poslopje. Ne le obstoječa, ampak tudi nova šola bo s tem take prostore dobila, kakor jih zahtevajo take učilnice. Jaz pa tudi mislim, da se samo po sebi razume, če bo mestna občina ljubljanska zgradila tako poslopje, da bo tudi dežela podpirala šolo po mogočnosti (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Dobro!»), kakor jo tudi sedaj deloma že podpira s tem, da daje vsako leto nekoliko prispevka, da se plača najemina za šole, ki so sedaj nastanjene v Virantovi, oziroma v Cojzovi hiši. Treba pa je, da se visoki deželni zbor že sedaj izreče, da bo to šolo gmotno podpiral, ker bi bilo sicer deželnemu odboru nemogoče, dati visokemu ministerstvu tako precizen odgovor, kakor ga bo v teku obravnav gotovo zahtevalo. Opozarjam pa častite gospode poslance še na prilogo 35. iz leta 1888., iz katere je razvidno, da se ministerstvo ne bo moglo zadostiti s tem splošnim sklepom, ampak da se bo morala tudi neka gotova številka povedati, v koliko bo deželnemu zboru mogoče, podpirati to šolo. V tej prilogi je namreč navedeno, da se je takrat tirjal od dežele, in to se bo gotovo tudi sedaj zgodilo, nek znesek za prvo opravo šole, potem za orodja, za ustanove in pa za donesek za vzdrževanje šole. Deželnemu odboru seveda ni bilo mogoče v tem kratkem času vse one poizvedbe napraviti, katerih bi bilo treba, da bi se že danes mogle visokemu zboru povedati vse gotove številke. Da je bilo to nemogoče, bo visoki deželni zbor sprevidel iz tega, da se na pr. ničesar ne ve o tem, koliko bo veljala prva oprava šole. Slišal sem od nekaterih strani, da bi prva oprava take šole, kakor je nameravana, stala 70.000 do 80.000 gld. Torej ako se to uresniči, da bo oprava toliko stala, razume se samo po sebi, da bo dežela to šolo morala seveda z večjimi svotami podpirati, kakor na pr. šolo za lesno obrt ali šolo za umetno čipkanje.

S to šolo bo pa tudi sklopljena obrtna nadaljevalna šola in jaz sem popolnoma preverjen, da bo ta obrtna nadaljevalna šola jako dobro vpljivala na metalne obrti, oziroma na one obrti, ki delajo s stroji. Pomoglo se bo s to šolo, kakor mislim, vsaj deloma tudi tistim trem krajem v naši deželi, ki imajo že nekaj metalne obrti, namreč Železnikom, Kropi in Kamnigoric. Pomoglo se bo pa s to šolo tudi delavskemu stanu, ker mu bo omogočeno, naučiti se toliko potreb-

nega znanja, da bodo lahko dobili dokaj boljše in seveda tudi važnejše službe v deželi Kranjski, v kateri sedaj nimajo prilike, da bi se o strojih kaj poučili.

Z ozirom na vse to toplo priporočam visoki zbornici, naj bi pritrčila resoluciji, katero sem si prej dovolil staviti v imenu finančnega odseka.

Deželni glavar:

Gospodje poslanci, ki podpirajo resolucijo gospoda poslanca Murnika, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v razpravi.

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec Perdan:

Nimam ničesar omeniti, kakor da se popolnoma strinjam s predlogom častitega gospoda poslanca cesarskega svetnika Murnika ter ga najtopleje priporočam visoki zbornici v sprejem.

Deželni glavar:

Preidimo na glasovanje in sicer prosim najprej glasovati o predlogih odseka za letno poročilo. Ali želi visoka zbornica, da se ti predlogi še enkrat prečitajo?

(Klici! — Ruhe: «Ne!» «Nicht nothwendig!»)

Ker visoka zbornica tega ne želi, prosim glasovati, in sicer skupno o vseh petih predlogih.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo vsem odsekovim predlogom, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlogi odseka za letno poročilo so sprejeti.

Sedaj prosim glasovati še o predlogu gospoda poslanca Murnika, ki se glasi: «Deželni zbor toplo pozdravlja namero vis. c. kr. ministerstva za uk in bogočastje ustanoviti v deželnem stolnem mestu Ljubljana šolo mehanično-tehniške smeri za delovodje in se zavezuje, da bode ustanovitev in vzdrževanje po vsej mogočnosti tudi gmotno podpiral.»

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

S tem je ta točka rešena in na vrsto pride:

d) o § 8. C.

d) über § 8 C.

Poročevalec Schweiger:

Visoka zbornica! Poročati mi je o črki C § 8. letnega poročila gledé delovanja deželnega odbora na Grmski šoli, oziroma gledé delovanja te šole same.

Marg. št. 62. govori o letnem izpitu. Pripomnim samo to, da je deželni odbor minulega leta ustavil izdajo letnega šolskega programa. Prosim, da se to vzame na znanje.

Marg. št. 63. govori o kuratoriju. Deželni odbor še ni dobil potrebnih podatkov, torej se v tem oziru nič natančnejega ni ukrenilo. Prosim, da se to vzame na znanje.

Marg. št. 64. govori o premembi učnega reda v tem oziru, da se slovenščina in računstvo poučuje po dve uri več na teden, kar je odsek na znanje vzel in odobril, da se dečki dalje izobražujejo in vtrjujejo v tem, kar so se naučili v ljudski šoli, ker ravno slovenski jezik in računstvo zelo potrebujejo. Prosim, da se to vzame na znanje.

O marg. št. 65. nimam ničesar omeniti in prosim, da se vzame na znanje.

Z dovoljenjem visoke zbornice hočem pa o prihodnjih dveh marg. št. 66. in 67. skupaj nekoliko besed spregovoriti, namreč o nastavljeni služabniškega osebja na Grmski šoli, sadjarja in vrtnarja.

Nič manj kakor 26 uradnih aktov je bilo potrebnih v minulem letu gledé nastavljenja teh dveh služabnikov (Poslanec Lenarčič: — Abgeordneter Lenarčič: «Čujte!») in facit vsemu temu je bil, da sadjarja koncem leta ni bilo na šoli, temveč še-le predčerašnjim je novi sadjar nastopil službo, zato pa je predčerašnjim izstopil iz službe vrtnar (Veselost — Heiterfeit), ki je bil komaj od meseca oktobra na Grmu in sedaj je Grmska šola torej brez vrtnarja, ker bo novi še-le 21. t. m. nastopil službo. Odsek prosi deželni odbor, naj blagovoli poleg družega to poizvedeti, kaj je vzrok, da vodstvo ne more dobiti dotičnega služabniškega osebja, ali če koga dobi, da se dotičnik tako hitro naveliča službe, kajti vedno menjavanje je gospodarstvu na kvar, pa tudi šola sama trpi na svojem ugledu, kajti, ako se v časnikih vsako leto tolikrat berejo razpisane službe, morajo tisti, ki to berejo, dobiti čuden pojem o naši Grmski šoli. Zatorej odsek prosi deželni odbor, naj natančno poizve, kje tiče vzroki te prikazni, ali v vodstvu, ali v tistih, ki se oglašijo za službe.

Marg. št. 68. pripoveduje o kurilnem namestku hišnikovem. Tu nimam nič pripomniti.

Pač pa bi spregovoril par besed gledé marg. št. 69., katera govori o namakanji travnikov. Odsek pričakuje, da se vender že enkrat prične s tem namakanjem, toliko bolj, ker je finančni odsek v proračun za leto 1897. zopet postavil kredit 1200 gld. in se je tudi že visoka deželna vlada naprosila za prispevek (Poslanec Povše: — Abgeordneter Povše: «Je že zagotovila 1200 gld.!). Torej če je prispevek visoke vlade že zagotovljen, je toliko bolj čas, da se vender že enkrat prične s tem namakanjem, — pristavim seveda, če je vodstvo sedaj še tako zavzeto za to namakanje (Veselost. — Heiterfeit), kakor je bilo prej.

O marg. št. 70. nimam ničesar omeniti, o marg. št. 71. pa konstatiram samo odobravalno, da se prav pridno iztrebljuje York Madeira iz vinogradov Grmske šole.

S tem končam poročilo o črki C § 8., vendar pa pripomnim še par besed.

Iz uradnih aktov minulega leta zadevajočih Grmsko šolo, je razvidno, da sedaj pri deželnemu odboru neka ostrejša sapa piše doli na Grmsko šolo (Veselost — Heiterkeit. — Poslanec Lenarčič: — Abgeordneter Lenarčič: «Skrajni čas!») in odsek želi prav iz srca, da bi ta ostrejša sapa dobrodejno in ozdravljajoč vpljivala na naš deželni zavod (Klici na levi: — Ruše links: «Dobro!»). Ko bi se pa, kar ne upam in ne pričakujem, pripetilo, da tudi ta ostrejša sapa ne bi imela zaželjenega uspeha, tedaj si pa želim take sape, ki naj odnese, kar na Grmu ni na svojem mestu. (Živahna veselost in odobravanje na levi. — Lebhaftes Heiterkeit und Beifall links.)

Predlagam, da se vse te točke vzamejo na znanje.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Der Herr Abgeordnete Ritter v. Langer hat das Wort.

Abgeordneter Ritter von Langer:

Marginal-Zahl 63 des jetzt in Verhandlung stehenden Abschnittes des Rechenschaftsberichtes wird des Beschlusses des hohen Landtages Erwähnung gethan, wornach die Einrichtung eines eigenen Curatoriums für die Landes-Weinbauschule empfohlen wird. Es ist darüber vom Landesauschusse in den einzelnen Ländern nachgefragt worden, es ist ihm jedoch nur von dem steiermärkischen Landesauschusse eine Antwort zugekommen. Ich habe den betreffenden Act erheben wollen, um zu sehen, wie der steiermärkische Landesauschuss sich geäußert hat, nachdem in dem vorliegenden Berichte des Landesauschusses diesbezüglich nichts erwähnt ist, der Act war jedoch nicht erhältlich, indem es geheißen hat, er sei bereits ausgehoben. Ich habe mich aber inzwischen bezüglich des Wesens des Curatoriums an maßgebender Stelle in Steiermark erkundigt und darüber Auskünfte erhalten, die nicht gerade für die Einsetzung eines Curatoriums bei uns sprechen. Man ist in Steiermark, wo bei den beiden landschaftlichen Anstalten Curatorien eingesetzt worden sind, bereits wieder davon abgekommen, so daß jetzt in Steiermark bei diesen Anstalten kein Curatorium mehr existirt. Es ist da in Erwägung gezogen worden, daß ein Curatorium eigentlich eine eigenthümliche Zwischenstellung zwischen der Anstalt und dem Landesauschusse hat, daß ferner das Curatorium gewöhnlich aus Mitgliedern besteht, die nicht in einem Orte wohnen und infolgedessen das Zusammentreten derselben zur Beschlusfassung und Inspection der Anstalt immer eine sehr schwierige Sache ist. Andererseits ist auch die Frage in Erwägung gezogen worden, soll dieses Curatorium eine Verantwortung haben, oder nicht? Hat es eine Verantwortung für das, was in der Anstalt geschieht, so wird diese Verantwortung außerordentlich erschwert dadurch, daß die Mitglieder desselben nur selten zusammen treten können und nie jenen Einfluß auf die Schule nehmen können, als er wünschenswert wäre. Hat es aber keine Verantwortung, dann steht es da als ein Factor, der rein nur dazu berufen erscheint, daß einerseits die Direction der landschaftlichen Schule,

andererseits aber der Landesauschuss sich auf denselben ausredet, das Curatorium selbst aber ganz gleichgiltig zusehen kann, da es eben keine Verantwortung hat. Wenn daher wir diese Neuerung einführen und ein Curatorium hinstellen zwischen die Anstalt und den Landesauschuss, der ja ohnehin landwirtschaftlich gebildete Kräfte in sich schließt, indem gerade der Referent über die Landeskultur ein landwirtschaftlicher Sachmann ist, so führen wir etwas ein, was zwar hier neu wäre, was aber in anderen Ländern als unpraktisch bereits abgethan erscheint und zu existiren aufgehört hat. Ich weiß nicht, ob Verhandlungen seitens des Landesauschusses mit der Regierung diesbezüglich geführt worden sind, jedenfalls aber ist es zu wünschen, daß das Ackerbaumministerium sich die Sache wohl überlegt.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Povše ima besedo.

Poslanec Povše:

Visoka zbornica! Častiti gospod predgovornik vitez Langer je spregovoril o kuratoriju za Grmsko šolo. Jaz sam sem stavil ta nasvet, da bi se po vzgledu drugih dežel tudi za našo kmetijsko šolo ustanovil posebni kuratorij. V tem oziru opozarjam na dopis, ki mi je došel iz Cernovceev v Bukovini, katerega dam tu na razpolago. Ako se pa ta stvar ni nadaljevala, je vzrok temu, da se je dotični referent v ministerstvu malo naklonjeno o njej izrazil in drugič pa moram priznavati, da je razlog, katerega je navedel častiti gospod predgovornik vitez Langer, uvaževanja vreden, namreč da je naša kmetijska šola jako daleč od središča deželnega, oziroma od sedeža deželnega odbora, kjer bi se morali zbirati članovi kuratorija. Če bi pa ti samo obstali iz gospodov iz Novomeškega okraja, bi pa morala zastopnika vlade in deželnega odbora doli hoditi. Vsekako bi bilo torej kuratoriju težavno, uspešno delovati.

Častiti gospod poročevalec je govoril o ostrejši sapi, katera sedaj veje iz deželnega odbora na Grmsko šolo. Menda je deželni odbor le storil, kar mu je vvela dolžnost, kajti marsikatera razprava so bile že v tej visoki zbornici o Grmski šoli in od raznih strani, od desne, leve in iz središča, so tu in tam padle trde besede in istotako v finančnem odseku in lahko je, akoravno je prečastiti gospod predgovornik vit. Langer mene omenjal, da imam jaz to delo izvrševati v deželnem odboru, da se ga ne bom lotil sam, ampak da bom v deželnem odboru stavil predlog, da se sklicie enketa mož iz visoke zbornice, ekonomov in zastopnikov c. kr. kmetijske družbe, da bodo ti z menoj skupaj študirali, kako ugoditi izraženim željam in urediti zavod tako, da bo potem res našel priznanje visoke zbornice. Delo to ne bo lahko. Razni so razlogi, ki so morda vzrok dotičnim nedostatkom, ki bi se imeli odpraviti. Jaz sam doslej nisem iz lastne skušnje mogel priti do kake sodbe, ampak to lahko izjavljam, ne ostrejše sape, ampak pozornost trajno bo treba na to obračati, da se zavod tako napravi, kakor bo res de-

jansko služil svojemu namenu, da bo res služil v vzgled kmetovalcem in našel tudi od visokega deželnega zbora in drugih merodajnih faktorjev priznanje in izdatno podporo, da se bo tako razvil, kakor ima res služiti kmetovalcem v vzgled.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Gospod poročevalec?

Poročevalec Schweiger:

Ne!

Deželni glavar:

Preidimo torej na glasovanje.

Predlog je, da se § 8. C letnega poročila, to je: marg. št. 62. do vštete 71. vzamejo na znanje.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

e) o § 11.

e) über § 11.

Poročevalec Grasselli:

Visoki deželni zbor! Vsebina poslednjega para-grafa letnega poročila, kakor vsak sprevidi, ki jo je pregledal, je jako pestra ali pisana, toda najlepša peresa so nam že gospodje tovariši pri drugih odsekih izpuli. (Veselost. — Heiterfeit.) Pripadli sta dve številki upravnemu odseku in dveh drugih važnih stvarij v tem oddelku se tičeta resoluciji finančnega odseka pri poročilu o proračunu deželnega zaklada v prilogi 54.

Gledé jedne stvari, ki je bila ravno glavni predmet prvi resoluciji finančnega odseka, to je gledé porabe žganja, bi si le usojal opozoriti na statistični izkaz na zadnji strani letnega poročila.

Gospoda moja, te neme priče glasno govoré! Jaz mislim, da se bodo gospodje tovariši strinjali z menoj, če — seveda ne s stališča deželnega zaklada — čestitam Črnomaljskemu okraju, ker je tam poraba žganja najmanjša; z menoj vred pa bode obžalovali Radovljiški okraj, ki v tem oziru zvonec nosi.

Tudi dajmo premišljevati, gospoda moja, da znaša povprečna poraba žganja na leto blizu 3 litre na vsako glavo. Če pomislimo, da je veliko, veliko glav, ki nobenega žganja ne vživajo, potem se ne smemo čuditi, da so zato nekatere glave tem težje! (Veselost. — Heiterfeit.)

O ostalih točkah, o teh namreč, ki so preostale odseku za letno poročilo, mi ni mnogo spregovoriti. Opomniti mi je le, da je v 1. marg. št. § 11. govor o nekem

posebnem poročilu gledé 3% državnega posojila, katerega poročila pa deželni zbor do sedaj ni dobil, kar utegne deželni odbor morebiti še pojasniti. Sicer pa o ti in o ostalih nam točkah § 11. predlagam:

«Visoka zbornica izvoli ostanek § 11. letnega poročila deželnega odbora odobruje na znanje vzeti.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Murnik ima besedo.

Poslanec ces. svetnik Murnik:

Visoki zbor! V § 11., marg. št. 1., je omenjeno, kakor je že častiti gospod poročevalec naznanil, da bo deželni odbor o tej stvari gledé 3% državnega posojila v znesku 1,500.000 gld. visokemu deželnemu zboru predložil posebno poročilo. Častitim gospodom se ni bati, da bi to poročilo še prišlo, ker ga do danes ni, v imenu deželnega odbora pa imam dolžnost, da to stvar nekoliko razjasnim, oziroma po mogočnosti opravičim, zakaj da deželni odbor ni spolnil tega, kar je v svojem letnem poročilu bil obljubil.

Dné 11. julija 1896. leta naročil je visoki deželni zbor deželnemu odboru, da o sklenitvi dogovorov, ki so v prejšnjih sklepih zaradi tega posojila omenjeni, namreč s c. kr. vlado, z mestno občino ljubljansko ter eventualno z drugimi občinami, kakor tudi o posojilih, katera bode dotičnim posestnikom po deželnih okrajih direktno podelil, poroča naknadno deželnemu zboru v prihodnjem zasedanji.

Deželni odbor je sklep XIX. seje z dné 11. julija 1896. leta predložil potom deželnega predsedništva visokemu ministerstvu, da bi se zadobilo tem sklepom potrebno Najvišje potrjenje, dné 22. julija 1896. leta. Kakor je častitim gospodom znano, bili so ti sklepi potrjeni in preostajalo je torej napraviti dogovor z finančnim ministerstvom, oziroma z mestno občino ljubljansko in morda tudi z drugimi občinami.

Finančno ministerstvo dogovoru, katerega je deželni odbor bil predložil, ni pritrnilo, vender se je pa oziralo na sklepe visokega deželnega zbora tudi v tem oziru, da je, kakor je iz dopisa c. kr. deželnega predsedništva z dné 25. novembra lanskega leta razvidno, pritrnilo, da se ugodi željam mestne občine ljubljanske, da bo ona namreč direktno iz svoje plačilnice plačevala ono svoto, katero bo ona dobila, namreč 450.000 gld. za regulacijski fond, oziroma 400.000 gld. ali nekoliko več za posojila hišnim posestnikom. Tudi je pritrnilo, da bo za obresti, katere je vplačevati za plačevanje dotičnih svot, čakalo do leta 1900., tako da se bodo šele od 1. januarja leta 1900. začele plačevati obresti od posojila, ki se bo amortizovalo v dvajsetih letnih obrokih.

Gotovo bo cela visoka zbornica priznala, da je to precejšnja dobrotta za deželo Kranjsko.

Z drugimi občinami pa ne bo treba dogovorov, ker izvzemši eno prošnjo, ni nobena občina prevzela poroštva za dolžnike. Tedaj bo le z drugim faktorjem treba obravnavati.

C. kr. deželno predsedništvo je pa v tem svojem dopisu tudi izjavilo, da naj bi se ta dogovor, predno se vnovič predloži finančnemu ministerstvu, tudi predložil c. kr. finančni prokuraturi. C. kr. finančna prokuratura je ta dogovor, ki se naslanja na državni zakon, oziroma na resolucijo visokega deželnega zbora, v nekaterih točkah malo premenila, pa ne bistveno. Bistveno bi bilo morda le to, da je jeden del dogovora, kakor ga je sestavil deželni odbor, bil amortizacijski načrt, med tem ko je c. kr. finančna prokuratura izpustila ta načrt in vzela v dogovor natančno, koliko bo vsako leto treba plačevati, namreč 75.000 gld. in pa nastale obresti. Vsled tega ne bo treba posebnega amortizacijskega načrta.

Deželni odbor je potem z dopisom z dné 12. februarja predložil finančnemu ministerstvu nov dogovor, pri katerem se je popolnoma oziral na izjave c. kr. finančne prokurature, tako da se je nadejati, ker se je zadostilo vsem zahtevam visokega finančnega ministerstva, tudi potrjena.

Kadar bo ta dogovor potrjen, se da tudi na podlagi dogovora, katerega je imel deželni odbor z mestno občino ljubljansko, skleniti dogovor z mestno občino ljubljansko. Ker pa do danes deželnemu odboru ni znano, ali je visoko finančno ministerstvo pritrdilo temu predlogu ali ne, zaradi tega ni bilo deželnemu odboru mogoče naročenega poročila visokemu deželnemu zboru predložiti, predložil ga pa bo, kar je samo po sebi razumevno, v prihodnjem zasedanju, v katerem se bo cela obravnava natančno razvidela, da bodo vsi častiti gospodje poslanci lahko sodili, kako se je cela stvar uredila in komu je deželni odbor dal dotična 3% posojila in po katerih načelih se je ravnal.

Prosim, da bi visoka zbornica to blagovoljno na znanje vzela.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

C. kr. deželni predsednik baron Hein:

Visoka zbornica! Čast mi je naznanjati, da je visoko ministerstvo že potrdilo novo pogodbo. Dotični odlok je meni včeraj došel.

Prosim, to na znanje vzeti.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoki deželni zbor! Vzel sem z radostjo na znanje naznanilo visokorodnega gospoda deželnega predsednika, da se je vprašanje zaradi 3% državnega posojila končno dognalo in da bode mogoče, v kratkem po jedni strani deželi skleniti z državo pogodbo zaradi tega posojila, po drugi strani pa ljubljanskej mestnej občini z deželo, tako da pride le-tá konečno v posest denarja, kateri ima od 3% državnega posojila porabiti

deloma za regulacijo mesta, deloma za posojila po potresu poškodovanim hišnim posestnikom.

Hišni posestniki že jako povprašujejo po teh posojilih in kakor po njihovih poizvedovanjih vem, prav težko čakajo, da bi izvedeli, koliko bode jeden ali drugi dobil 3% posojila, ker so razmere take, da je pri mnogih hišnih posestnikih od tega posojila zavisno, ali bodo sploh zidali, ali ne!

Potolaženi bodo torej, ako izvedo, da se zadeva v kratkem reši in mogoče je, da si bode marsikateri hišni posestnik z dotičnim 3% posojilom toliko opomogel, da bode letos zopet mogel popraviti svojo po potresu pokvarjeno hišo, oziroma, ako je bila podrta, jo na novo sezidati.

Jedna skrb pa je, ki navdaja hišne posestnike in tudi mene, da bode namreč jako težko doseči pri visoki c. kr. deželni vladi za ta 3% posojila prednost pred brezobrestno državno ponapredščino. Ta skrb izrazila se je v krogu občinskega sveta ljubljanskega takoj, ko se je dovolilo 3% državno posojilo, ker se po dotičnem zakonu zahteva, da mora dežela prevzeti poroštvo za varnost posojil in bode torej tudi dežela naravnost zahtevala, da mora tudi mesto ljubljansko prevzeti poroštvo za to varnost. Ako pa mesto prevzame to garancijo, je popolnoma naravno, da bode od svoje strani od hišnih posestnikov zahtevalo varnost za 3% posojila, katera bodo dobili; torej je gotovo opravičena bojazen, da ta pomoč ne bode dosegla željenega uspeha, ako vlada ne bode za 3% posojila odstopala prednosti pred brezobrestnimi državnimi ponapredščinami.

Vsled tega se je mestna občina ljubljanska obrnila do visokega ministerstva in od tam je prišel v poslednjih časih odgovor, v katerem se pravi, da se bode taka prednost le izjemoma dovoljevala.

Gospoda moja, to znači veliko. Ko se je v državnem zboru sklepalo o 3% državnem posojilu, takrat je prevladovalo v krogih državnih poslancev mnenje, kateremu tudi finančno ministerstvo ni nasprotovalo, da bode namreč vlada vedno dovoljevala vknjižbo 3% posojil pred brezobrestnimi državnimi ponapredščinami. To je bilo gotovo pravo stališče, kajti za 3% posojila bode le tisti prosil, kdor v resnici potrebuje ta denar in takemu pomagati, je naloga in dolžnost države. Tudi, ko sem bil na Dunaji, sem v ministerstvu slišal mnenje, da se bode brez izjeme dovoljevalo, da se 3% posojila vknjižijo pred brezobrestno državno ponapredščino.

Po tem odloku visokega c. kr. finančnega ministerstva pa vidimo, da stvar ne bode taka in da bode od slučaja do slučaja imela c. kr. deželna vlada, oziroma c. kr. deželno predsedstvo odločevati, ali naj se dovoli vknjižba 3% posojila pred brezobrestno državno ponapredščino, katera je bila stranki že prej dovoljena. Tukaj bode torej vse odvisno od c. kr. deželnega predsestva. Na katero stališče se bode postavil gospod deželni predsednik, na tisto se bode postavilo tudi visoko c. kr. finančno ministerstvo. Jaz si torej dovoljujem apelovati na njegovo dobrohotnost in na poznanje razmer, katero si je pridobil, in mislim, da sam

gotovo najbolje vé, v kako žalostnem položaji se nahaja večina hišnih posestnikov ljubljanskih in da se bode pri svojih poročilih na ministerstvo kolikor mogoče oziral na te žalostne razmere, da torej gledé dotičnih prošenj ne bode postopal prestrogo.

Ako bi se poslednje godilo, tedaj 3% državno posojilo ne bode dalo onega blagoslova ljubljanskemu stanovništvu, kakoršnega smo pričakovali.

Ker že govorimo o 3% državnem posojilu, omenil bi s par besedami še nekaj drugih želj, ki jih goji ljubljansko prebivalstvo in ki so v zvezi s pomožno akcijo, o kateri ravno sedaj govorim.

Pred vsem je jako važno, kako se bode rešilo vprašanje gledé 25letne davčne oprostite onih novih hiš, ki so se zidale na mestu onih, katere so se vsled magistratnega naloga morale podreti. Naravno je, da za take hiše, o katerih se je koj po potresu izreklo, da se morajo podreti, velja 25letna davčna oprostitev. Človek bi bil moral misliti, da bo ta davčna prostost veljala tudi za tiste hiše, katere je kasneje magistratna komisija, ko je poslopja po Ljubljani pregledavala, ukazala podreti; ali, gospoda moja, c. kr. deželno finančno ravnateljstvo kranjsko se je postavilo na drugo stališče. Ono pravi, da je zanj merodajno le mnenje prvotne komisije.

Ako bi to načelo, proti kateremu se je vložil rekurz na ministerstvo, imelo obveljati, je gotovo, da bi jako veliko hišnih posestnikov trpelo občutno škodo.

To je naravno.

Komisija, ki je prišla koj po potresu ogledavat hiše, ni vselej v naglici mogla z gotovostjo konstatovati, ali se kaka hiša, ki je vsled potresa trpela, da še popraviti, ali pa se mora čisto podreti. Pri mnogih hišah se je pa še pozneje pokazalo, da se-le ne sme dati dovoljenja za popravo; magistrat je torej moral kot stavbinsko oblastvo ukazati, da se hiša podre.

V takem slučaju, gospoda moja, je vsekako opravičeno, da veljajo tiste razmere in določbe, kakor gledé onih hiš, katere so se podrle vsled izrecila prvotne komisije.

V tem oziru bode zavisno od votuma visokorodnega gospoda deželnega predsednika, kako bode ministerstvo razsodilo in jaz bi si v imenu prizadetih hišnih posestnikov mesta ljubljanskega usojal priporočati mu, da zastopa tukaj načelo, da če je stavbinsko oblastvo izreklo, da se mora kaka hiša podreti, mora to ravno tako veljati, kakor če je to izrekla prvotna komisija, katera je po zakonu bila veliko manj poklicana v to, kakor mestni magistrat kot stavbno oblastvo.

Neka druga stvar, na katero bi si dovolil opozoriti, je zadeva, o kateri sem tudi že lani imel priliko govoriti, to je namreč prenos brezobrestnih državnih posojil na nove posestnike.

V tem oziru je občinski svet ljubljanski v zadnjem času sklenil odposlati na visoko ministerstvo prošnjo, v kateri priporoča, da bi se taki prenosi dovoljevali v ozira vrednih slučajih. Občinskemu svetu je za ta korak dal povod posebni slučaj, ki se je v Ljubljani zgodil in ki se je po mojem prepričanju od c. kr. de-

želnega predsedništva tako razsodil, da se je vsakemu kolikor toliko krivično zdelo nasproti dotičnemu hišnemu posestniku.

Na Marijinem trgu sta bili dve hiši — Frischova in Šupevčeva — vsled potresa tako poškodovani, da sta se morali podreti. Ko se je na dotičnem kraju določila regulačna črta, pokazalo se je, da je prostor, ki je preostal, premajhen za to, da bi se na njem zidali dve novi hiši. Ako se je imela tam napraviti nova stavba, moralo je priti med hišnima posestnikoma do dogovora, da jeden kupi od drugega dotični kos sveta, na katerem je poprej stala njegova hiša. To se je tudi zgodilo. Jeden hišni posestnik je kupil prostor od soseda, ki je pa imel zagotovljeno brezobrestno državno posojilo, od katerega mu je bilo nekaj tudi že izplačana. Dotični kupec je, kakor je čisto naravno, mislil, da bode to posojilo sedaj prenešeno na njegovo hišo. Na svojo žalost pa je izvedel pri deželnem predsestvu, da to ne gré, temveč da je posojilo dovoljeno le njegovemu predniku in tako je moral kupiti dokaj drag prostor, da je mogel na novo sezidati svojo hišo, brezobrestnega posojila pa ne more dobiti.

To, gospoda moja, je tak slučaj, ki je vsekako uvaževanja vreden in ker ministerstvo stoji na stališči, da se v izrednih slučajih lahko dovoli prenos brezobrestnega državnega posojila na novo stavbo, mislim, da bi bil to vsaj jeden tak slučaj, v katerem bi se smela napraviti izjema.

Navesti hočem še drugi slučaj, ki je vreden, da se uvažuje. Gospod katehet Smrekar, ki je zgradil hišo v Trubarjevih ulicah, vložil je prošnjo na ministerstvo, da bi se mu dovolil prenos onega brezobrestnega posojila, katero se je bilo dovolilo njegovemu predniku. Mož je kupil hišo od prejšnjega posestnika brez denarja. Misлил je iz prostovoljnih doneskov nabrati potrebni denar, da postavi hišo za dober namen. Vlada pa kljub temu brezobrestnega posojila, ki se je bilo dovolilo precej premožnemu predniku, neče prepisati na njegovo hišo. To je občutna škoda za tega moža, ako se njegovi prošnji ne ustreže in — imajoč to pred očmi — je sklenil občinski svet ljubljanski, pri ministerstvu na Dunaji prositi, naj se v takih slučajih obzirneje postopa z hišnimi posestniki in tudi v tem oziru si dovoljujem apelovati na dobrohotnost prečistitega gospoda deželnega predsednika.

Zadnja zadeva, katere bi tudi omenjal s par besedami, je pa dovoljenje brezobremenjenega prepisa na mestno občino onega sveta, kateri jej morajo hišni posestniki odstopiti za regulacijo mestnih ulic. Pred saboj imam dva odloka c. kr. finančne prokurature. V jednom slučaju je hišni posestnik odstopil mestni občini 15 m² sveta. Drugi hišni posestnik je odstopil nekako približno ravno toliko sveta in oba sta prosila, da bi se dovolil brezobremenjeni prepis dotičnega sveta na mestno občino. C. kr. finančna prokuratura pa je po razpiskih z dné 22. in 24. oktobra 1896. l. obema odgovorila, da se po naročilu c. kr. deželne vlade tej želji ne more ustreči, in sicer pri jednom zaradi tega ne, ker ni dokazano, da se je svota 400 gld. zazidala do popolnega zneska brezobrestnega posojila, med tem ko pri drugem za razlog ne vem. Mislim, gospoda

moja, da bi tukaj tudi ne kazalo, strogo se držati mrtve črke zakona. Vem, da ima gospod deželni predsednik veliko odgovornost gledé razdeljevanja posojil in gledé poslovanja s pomožnim denarjem, ki je prihajal na deželno vlado. Vem pa tudi, da mu nikdo ne bode zameril, ako v slučajih, kakor je ta, ko je kak hišni posestnik morebiti 200, 300 ali 400 gld. manj zazidal, kakor iznaša ves znesek državnega brezobrestnega posojila, dovoli, da se oni mali svet, ki se ima mestni občini odstopiti v regulacne namene, odpiše brez bremen.

To so moje kratke opombe. Obračajo se od vseh strani name gospodje hišni posestniki in prebivalci mesta ljubljanskega. Zato sem si štel v dolžnost izraziti tukaj vsaj nekatere njihovih želja, da se slišijo tudi v visokemu deželnem zboru. Apelujem le še jedenkrat na dobrohotnost visokorodnega gospoda predsednika, ne da bi za sedaj v tem oziru stavil kako resolucijo.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik si je izprosil besedo.

K. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Auf diese Ausführungen möchte ich einige Aufklärungen zunächst in der Richtung geben, daß das Landespräsidium an den Wortlaut des bezüglichen Gesetzes vom 8. Juli, R.-G.-Bl. Nr. 182, gebunden ist und bei der Ausführung ebensovienig über dasselbe hinausgehen kann, als bei anderen Gesetzen. Man kann das Gesetz wohlwollend interpretiren, aber über den Rahmen desselben hinauszugehen ist eben nicht möglich. Aus eben diesem Grunde ist es aber unzulässig, Personen, welche erst nach dem Erdbeben Häuser an sich gebracht haben, Unterstützungen und Darlehen zu geben aus jenem Fonde, welcher dazu bestimmt ist, denjenigen Personen Unterstützungen und Darlehen gewähren zu können, welche durch das Erdbeben beschädigt wurden. Ich glaube, die Sache liegt so klar, daß sich darüber kaum discutiren läßt. Wer erst nach dem Erdbeben ein Haus gekauft hat, der hat an diesem Hause durch das Erdbeben keinen Schaden erlitten, und hat daher auch keinen Anspruch auf eine Unterstützung.

Was die 25jährige Steuerfreiheit anbelangt, so wird in dieser Frage das hohe Ministerium noch entscheiden; ja es ist sogar den Parteien möglich, in dieser Frage, weil es sich hiebei um keine Begünstigung, sondern um einen Rechtsanspruch handelt, wenn sie sich mit der Entscheidung des Ministeriums nicht beruhigen, noch an das Reichsgericht, respective an den Verwaltungsgerichtshof zu gehen, wo sie zweifellos ihr Recht finden werden. Was meine Anschauung über diese Frage anlangt, so kann ich dieselbe heute nicht zum Ausdruck bringen, weil dieses hohe Haus hiefür wohl nicht der geeignete Ort ist, das aber glaube ich sagen zu können, daß meine Anschauung vielleicht noch viel weiter geht, als die des Herrn Vorredners. Man muß das Gesetz genau lesen, und dann wird man zu einer Interpretation kommen, die eine vielleicht noch weitergehende ist, als die seinige, aber darüber haben eben die Behörden zu entscheiden, das in erster Linie Finanzministerium, und nicht wir.

Was die Satzweichungen anbelangt, welche in einzelnen Fällen bewilligt werden sollen, so kamen Be-

schwerden über ein strenges Vorgehen in dieser Richtung bisher nicht vor; wir sind bis an die äußerste Grenze desjenigen gegangen, was ich überhaupt in dieser Richtung noch verantworten kann und die Verantwortung gegenüber dem Staate, das können Sie mir glauben, meine Herren, lastet sehr schwer auf mir. Ich kann wohl die Ziffer der bis zum heutigen Tage eingelangten Eingaben nicht constatiren, aber bis Ende December sind 102 solche Satzweichungsgesuche bei der Landesregierung überreicht worden. Von diesen 102 Gesuchen wurden deren 90 berücksichtigt; 5 davon wurden abgewiesen, weil sie nicht begründet waren; es waren dies nämlich Gesuche um Satzweichungserklärungen, die erwirkt werden wollten nicht zum Zwecke der Beschaffung anderweitiger Mittel für einen Bauaufwand, sondern zugunsten von angeblichen Privatschulden, die auf dem Hause früher nicht intabulirt waren. Abgewiesen wurden ferner zwei Gesuche wegen unrichtiger Angaben und 5 wurden zurückgestellt zur Ergänzung, weil die betreffenden Aufschlüsse nicht genügend gegeben waren.

Wenn also von 102 Gesuchen deren 90 aufrecht erledigt und im ganzen nur 12 abgelehnt, und zwar die Mehrzahl davon nur provisorisch abgelehnt wurden zur weiteren Instruirung, so kann doch nicht von einem harten Vorgehen die Rede sein. Ähnlich verhält es sich mit denjenigen Gesuchen, in welchen um die lastenfreie Abschreibung einzelner Parcellen gebeten wurde. Der specielle Fall, den der Herr Abgeordnete Hribar erwähnt hat, ist mir augenblicklich nicht erinnerlich, aber auch da muß ich gestehen, daß sowohl von Seite der Finanzprocuratur als von Seite des Landespräsidiums mit der größten Coullance vorgegangen wurde und insbesondere muß ich von der Finanzprocuratur constatiren, daß sie gerade diejenige Behörde war, welche in den meisten Fällen jene Aufgaben besorgte, die man eigentlich von den Parteien verlangen sollte. Denn wenn eine Partei um etwas bittet, so ist es ihre Sache, das Gesuch ordentlich zu instruiren und alle die Belege beizubringen, welche zur Erledigung des Gesuches und zur Klarstellung des Sachverhaltes notwendig sind. Hier aber übernimmt in den meisten Fällen die Finanzprocuratur für die Parteien diese Aufgabe, sie nimmt Einsicht in das Grundbuch, um den Lastenstand zu erheben, macht Auszüge daraus, bringt das Schätzungsoperat bei und macht überhaupt Schritte und Wege, welche eigentlich der Private thun sollte, nur um den Parteien Kosten zu ersparen und ihnen die Sache soviel als möglich zu erleichtern. Ich glaube, die Finanzprocuratur hätte dafür einen anderen Dank verdient, als er ihr heute zutheil wurde und ich kann gerade diese Behörde als diejenige bezeichnen, welche während der ganzen Abwicklung aller dieser Geschäfte die Interessen der Parteien in so hervorragendem Maße gewahrt hat, daß ihr hiefür entschieden nur Dank, nicht aber Tadel gebührt.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Iz zadnjih besed prečastitega predgovornika, gospoda deželnega predsednika, bi se dalo lahko sklepati, kakor da bi bil jaz grajal c. kr. finančno

prokuraturo. Gledé na to konstatujem, da nič drugega nisem rekel, kakor da je c. kr. finančna prokuratura naznanila dotičnima dvema strankama z dopisom z dné 22. in 24. oktobra lanskega leta, da c. kr. deželna vlada ni ustregla njunima prošnjama. Če je to kaka graja c. kr. finančni prokuraturi, o tem naj sodi visoka zbornica sama.

Deželni glavar:

Želi kdo še besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec Grasselli:

V imenu odsekovem o stvareh, o katerih se je sedaj govorilo, nimam ničesar izpregovoriti, dovoljeno mi pa bodi, da sam zase pristavim nekoliko besed.

Gledé tistih stvari, o katerih še tekó pritožbe, pač ne kaže tukaj govoriti — sub iudice lis est — in kjer so gosposke poklicane soditi, prestane vsaka druga debata.

Pritrjujem nazoru gospoda vladnega zastopnika tudi za svojo osebo, da po mojem mnenji ni dvojbe, da se bode hišnim posestnikom gledé 25letne davčne prostosti potom prizivov prav gotovo ustreglo.

V ostalem pa, ker je zadnjo točko že popravil gospod poslanec Hribar sam, mi ne preostaje nič drugega, kakor pridružiti se tudi tistim apelom, ki so bili naposled venderle glavni in vrhovni smoter razmotrivanja in razprave gospoda poslanca Hribarja. Pridružujem se tudi jaz tem apelom in prepričan sem, da bode od strani vlade in njenega gospoda načelnika vladalo pri rešenji teh vprašanj obilo tiste naklonjenosti, katere je Ljubljani in prizadetim krogom zunaj Ljubljane potreba. Drugega nimam omeniti.

Deželni glavar:

Prosim sedaj glasovati o nasvetu odseka za letno poročilo, da se § 11. letnega poročila vzame odobrujé na znanje.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Gospod deželni predsednik se je oglašil k besedi.

R. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Ich muß meine Erklärung gelegentlich der von dem Herrn Abgeordneten Azman beantragten Resolution dahin vervollständigen, daß das hohe Ministerium einen Unterstützungsbetrag von 3000 fl. für Oberfrain bereits bewilligt hat und daß der betreffende vom 3. d. M. datirte Erlaß mir heute zugekommen ist.

Ich bitte dies zur Kenntnis zu nehmen.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Azman ima besedo.

Poslanec Azman:

Prav veseli me, da se je stvar tako hitro in ugodno rešila. Usojam si torej visoki vladi izreči najtoplejšo zahvalo za veliko pomoč in prosim, da se ta zahvala na znanje vzame.

Deželni glavar:

Z ozirom na to, da je nemogoče, da bi se brez prestanka mogle vse točke rešiti, ki imajo priti v obravnavo, prekinem sejo.

Tajna seja bo popoldne ob 4. uri, in javna seja ob 5. uri.

Javna seja prestane ob 2. uri 55 minut popoldne in se nadaljuje ob 6. uri 15 minut zvečer. — Die öffentliche Sitzung wird um 2 Uhr 55 Minuten Nachmittags unterbrochen und um 6 Uhr 15 Minuten abends wieder aufgenommen.

10. Tajna seja. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnjah deželnih uradnikov Ivana Kozjeka in Franca Trtnika, potem o prošnji Jerneja Pečnika za nagrado za izkopavanje starin.

10. Geheime Sitzung. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petitionen der landwirtschaftlichen Beamten Johann Kozjek und Franz Trtnik, weiters über die Petition des Bartholomäus Pečnik um Remuneration für Ausgrabungen.

Deželni glavar:

Sklepam tajno sejo.

Javna seja se nadaljuje.

Prosim gospoda tajnika, da prečita zapisnik tajne seje.

Tajnik Pfeifer:

(bere: — liest:)

«I.) 1. Ivanu Kozjeku, računskemu oficijalu pri dež. knjigovodstvu, dovoljuje se v priznanje njegovega marljivega službenega poslovanja od 1. januarja 1897 nadalje osebna doklada po 50 gld. na leto.

2. Preko njegove prošnje, da bi se mu vrnil znesek 1181 gld. 25 kr., preide se pa na dnevni red.

II.) Prošnji Fr. Trtnika, kontrolorja dež. blagajnice, se ugodi s tem, da se mu dovoli osebne doklade letnih 100 gld., dokler ne pride v višji plačilni razred.

III.) 1. Prošnja Jerneja Pečnika št. 138 se odstopa dež. odboru s pooblastilom, da nakloni prosilcu njegovemu delovanju v interesu dežele in dež. muzeja primerno podporo iz muzejskega zaklada.

2. Prošnji št. 139 Jerneja Pečnika za povračilo za deželnemu muzeju oddane starinske zbirke se z ozirom na sklepe prejšnjih let o zadevnih prošnjah ne more vstreči.»

Deželni glavar:

Nadaljujmo dnevni red.

Na vrsto pride:

4. Ustno poročilo finančnega odseka o uredbi stenografskega posla v deželnem zboru (k prilogi 58.).
4. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Regelung des stenographischen Dienstes im Landtage (zur Beilage 58).

Poročevalec dr. Papež:

Visoki zbor! V imenu finančnega odseka imam čast, poročati o prilogi 58., to je poročilo deželnega odbora o uredbi stenografskega posla v visokem deželnem zboru. Znan je sklep visokega deželnega zbora z dne 11. februarja leta 1896. Takrat je bilo sklenjeno, da se deželnemu odboru naroča, naj uredi stenografski posel v deželnem zboru tako, da se bodo stenografska poročila o sejah takoj spisala kurentno, potem razpolagala v stenografski pisarni 24 ur po seji in na to nemudoma natiskovala.

Vsled tega sklepa se vpelje popolni prevrat nasproti sedanjemu običaju, kajti znano je, kakor se je tudi lansko leto v finančnem odseku naglašalo, da so iz stenografije v kurentno pisavo prevedeni govori ležali pri posameznih poslancih po 3 do 4 mesece in vsled tega se je zadržal tisk dotičnih govorov. Nedostatek je bil vsled tega velik, ker se je vse zakasnilo, pa zakasnilo ne samo to, da so stenografska poročila prekasno došla tiskana v roke gospodov poslancev in dotičnih javnih uradov, ki so vsako leto deležni eksemplarov takih stenografskih poročil, ampak da so tudi sklenjeni zakoni prekasno se predložili v Najvišje potrjenje, ker je znano, da ministerstvo zahteva poleg dotičnega zakonskega načrta tudi predložitev stenografskega zapisnika z govori, ki pripadajo k dotičnemu načrtu zakona.

Vzroki, da so stenografska poročila tako pozno izhajala iz tiska, so bili še drugi.

Premalo je bilo stenografov in jih je še danes in premalo tudi pomožnega osebja in vrh tega ni bilo v brzopisni pisarni nobenega enotnega vodstva.

Tako je dosedaj bilo smatrati to kot stalno veljavno, da, če je kdo govoril eno uro, je bilo treba 10 ur, da se je ta govor iz stenograma prenesel v kurentno pisavo.

To se ne da več vzdržati in ravno poprej citirani sklep visokega deželnega zbora ima namen, doseči bržčasnejšo izgotovitev stenografskih zapisnikov, tako da prevajanje enournega govora ne bo več trajalo 10 ur, ampak samo 2 do 2 $\frac{1}{2}$ ure. Deželni odbor je

mnenja, kateremu pritrjuje tudi finančni odsek, da je treba treh zborničnih stenografov, in sicer dva slovenska in en nemški stenograf in tem zborničnim stenografom bi bilo prideliti štiri pomočnike, ki bi bili zmožni stenografske pisave. Zbornični stenografi bi potem po končani seji razdelili stenograme v več delov, katere dele bi potem narekavali pomožnim stenografom. Na vsak način pa je treba namestiti tudi stalnega voditelja stenografskega urada, kateri bi imel sledeče naloge: 1.) navadni posel kot zbornični stenograf, 2.) nadzorovanje pomožnega osebja, 3.) revizijo vseh prepisanih govorov, 4.) skrb za zvezo in končno sestavo stenografskih zapisnikov, 5.) popravo v tisek danih zapisnikov, 6.) sestavo registra, 7.) izobraževanje pomožnih stenografov. To izobraževanje pomožnih stenografov je velevažna naloga njegova. To pomožno osebje je treba izbrati iz takih oseb, katere bi se kolikor mogoče malo menjavale, in zato naj bi se jemale zlasti izmed uradnikov deželnega odbora.

Treba bo torej preskrbeti, da se dotični uradniki primerno izvezbajo v stenografiji in to bo ravno spadalo v delokrog voditelja stenografske pisarne. Omenjam še, da bo v to svrhu treba poskrbeti potrebnega materijala, učnih knjig, morebiti tudi strokovnih časnikov in drugih takih stvarij, ki naj pripomorejo, da se doseže zadostna izobrazba pomožnega osebja v stenografiji. Finančni odsek je mislil, da bo za te stvari začasno zadostovala svota 100 gld. Voditelj naj bi se za sedaj nastavljal kot začasen in z letno plačo 1000 gld., od katerih bi se polovica prevzela na splošne upravne troške, ker bi se po deželnozbornem zasedanju uporabil pri deželnem odboru, 500 gld. pa na račun troškov za stenografe. Potem je treba sprejeti državnozbornega stenografa za nemške govore za 450 gld.; kot nagrada za drugega slovenskega zborničnega stenografa je treba 200 gld. in za pomožno osebje in izobraženje tega osebja se proračunava 600 gld., tako, da bodo vsega skupaj troški za stenografski urad znašali 1750 gld. Ako se upošteva, da znašajo že sedaj ti troški 1100 gld., namreč plače stenografov 800 gld. in pomožnega osebja 300 gld., potem bi bilo edino le še treba 650 gld. za višje troške. Vsled tega je treba, da se deželnemu odboru dovoli za leto 1897. kredit 1250 gld. in usojam si staviti predlog:

«Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

1.) Deželni odbor se pooblašča, naj v ta namen, da uredi stenografski posel v deželnem zboru, nastavi sposobnega zborničnega stenografa z letno plačo 1000 gld., katere je 500 gld. prevzeti na troške za stenografe, 500 gld. pa na upravne troške, in sicer za sedaj kot začasna;

2.) deželnemu odboru se dovoljuje v poravnavo drugih troškov, kar jih bode z organizacijo stenografske pisarnice, za 1897. leto 1250 gld. kredita.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

1.) Der Landesausschuss wird ermächtigt, zum Zwecke der Regelung des stenographischen Dienstes im Landtage einen geeigneten Kammerstenographen mit dem Jahresgehälte

von 1000 fl., wovon 500 fl. auf die Auslagen für die Stenographen, 500 fl. dagegen auf die Verwaltungsauslagen zu übernehmen sind, anzustellen, und zwar vorläufig in provisorischer Eigenschaft;

2.) dem Landesausschusse wird zur Bestreitung der sonstigen Auslagen, welche mit der Organisirung des Stenographen-Bureaus verbunden sein werden, pro 1897 ein Credit von 1250 fl. bewilliget.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki se strinjajo s predlogoma finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obveljata. — Angenommen.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

5. Ustno poročilo finančnega odseka o sistemizovanji novih stopenj pri deželni pomočni pisarni in pri deželnem knjigovodstvu (k prilogi 60).

5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Systemisirung neuer Stellen beim landschaftlichen Hilfsamte und bei der Landesbuchhaltung (zur Beilage 60).

Berichterstatter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Hohes Haus! Der Landesausschuss hat mit der Vorlage Nr. 60 folgende Anträge gestellt:

«Der hohe Landtag wolle beschließen:

1. Beim landschaftlichen Hilfsamte wird die Stelle eines Kanzleiofficials II. Classe mit den Bezügen der VI. Gehaltsclasse gegen Auflassung eines Diurnisten mit der jährlichen Löhnung von 600 fl. neu creirt.

2. Bei der Landesbuchhaltung werden zwei neue Rechnungsofficialsstellen II. Classe mit den Bezügen der VI. Gehaltsclasse gegen Auflassung des Accessistenpostens neu creirt und ferner die gegenwärtige Rechnungsofficialsstelle II. Classe in eine solche I. Classe extra statum mit den Bezügen der V. Gehaltsclasse umgewandelt.

Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

1.) Pri deželnem pomočnem uradu ustanovi se nova stopnja kanclijskega oficijala II. razreda z užitki VI. plačilnega razreda proti opustitvi službe diurnista z letno mezdo 600 gld.

2.) Pri deželnem knjigovodstvu ustanovita se dve novi stopnji računskih oficijalov II. razreda z užitki VI. plačilnega razreda proti opustitvi stopnje akcesista ter se slednjič sedanja stopnja računskega oficijala II. razreda spremeniti v ono I. razreda extra statum z užitki V. plačilnega razreda.»

Die geehrten Herren werden es gewiß begreiflich finden, daß ich angefichts der vorgerückten Stunde auf das Detail des Berichtes des Landesausschusses nicht weiter eingehe, sondern mich darauf beschränke, zu constatiren, daß der Finanzausschuss den Anträgen des Landesausschusses vollkommen beistimmt. Ich möchte hiebei nur soviel hervorheben, daß der erste Antrag eine Mehrausgabe von 220 fl., der zweite eine solche von 1330 fl. bedingt. Die Nothwendigkeit dieser Anstellungen ist vollkommen gerechtfertigt, wobei ich hervorhebe, daß, speciell was die Bezeichnung des Postens eines Rechnungsofficials I. Classe extra statum anlangt, dieselbe einen vorzüglich verdienten Beamten betrifft, dessen Empfehlung dem hohen Hause unter den gegebenen Verhältnissen nicht nothwendig erscheint.

Ich beschränke mich also auf die vorliegenden Ausführungen und beantrage die Annahme der Anträge des Finanzausschusses, welche gleichlautend sind mit jenen des Landesausschusses.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki pritrujejo obema predlogoma finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predloga sta sprejeta in s tem je ta točka rešena.

Daljna točka je:

6. Ustno poročilo finančnega odseka o mestne občine ljubljanske posojilih za elektrarno in za topnicarsko vojašnico (k prilogi 66.).

6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Anlehen der Stadtgemeinde Laibach zum Zwecke der Errichtung einer Electricitätsanlage und Erbauung einer Artillerie-Kaserne (zur Beilage 66).

Poročevalec Kalan:

Visoki deželni zbor! V prilogi 66. poroča deželni odbor o posojilih mestne občine ljubljanske za zgradbo elektrarne in topničarsko vojašnico. Ker je gospodom deželnim poslancem bila priloga že davno izročena, menim, da je vsebina vsem gospodom natanko znana. Omejim se torej samo na to, da mesto podaja vse potrebne garancije in da je posojilo popolnoma varno.

Na eventualne pomisleke si pridržim končno besedo in predlagam:

«Visoki deželni zbor skleni:

a) Deželnemu stolnemu mestu Ljubljani dovoljuje se za zgradbo elektrarne poleg 400.000 gld., za katerih najetje je deželni zbor v svojej XIV. seji dné 14. februarja 1895 dovoljenje dal, najeti še 13.600 gld., katere bode amortizovati v 42. letih ter obrestovati

tako, da letna anuiteta za obrestovanje in amortizovanje ne bode presegala 5·25 %.

b) Pod istimi pogoji dovoljuje se mestnej občini ljubljanskej za zgradbo topničarske vojašnice najeti posojilo do najvišjega zneska 432.400 gld.

c) Za varnost posojila ad a) sme mestna občina ljubljanska zastaviti elektrarno in dohodke iz nje; za varnost posojila ad b) pa topničarsko vojašnico in najemnino, katero bode vsakočasno dobivala od nje, in za obe vrhu tega še druge dohodke in naklade mestne občine sploh.

d) Ko bi se ti posojili realizovati imeli po doštavnem kurzu pod pari, sme se nominalni znesek posojila doštavnemu kurzu primerno zvišati; vender pa skupni znesek teh dveh posojil in pa onega, ki je bilo za ljubljansko mestno elektrarno dovoljeno v XIV. seji deželnega zbora dné 14. februarja 1895 v znesku 400.000 gld., ne sme presegati nominalnih 900.000 gld.

e) Deželnemu odboru se naroča, pridobiti tem sklepom Najvišje potrjenje.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

a) Der Landeshauptstadt Laibach wird für den Bau des Electricitätswerkes über die 400.000 fl., zu deren Aufnahme der Landtag in seiner XIV. Sitzung am 14. Februar 1895 die Bewilligung erteilt hat, die Aufnahme eines in 42 Jahren derart zu amortisirenden Anlehens von 13.600 fl. erteilt, daß die Jahresannuität, welche die Zinsen sammt der Amortisationsquote zu enthalten hat, 5·25 % nicht übersteigen wird.

b) Unter den nämlichen Bedingungen wird der Stadtgemeinde Laibach zum Zwecke des Baues einer Artilleriefaserne die Aufnahme eines Anlehens bis zum Höchstbetrage von 432.400 fl. bewilligt.

c) Für die Sicherheit des Anlehens ad a) darf die Stadtgemeinde Laibach das Electricitätswerk und die Einkünfte aus demselben, und für die Sicherheit des Anlehens ad b) die Artilleriefaserne, sowie die aus der Vermietung derselben fließenden Mietzins verpfänden, und für beide außerdem noch die übrigen Einnahmen und Umlagen der Stadtgemeinde überhaupt.

d) Falls diese beiden Anlehen zu einem unter Pari stehenden Zuzahlungscourse realisirt werden sollten, darf der Nominalbetrag derselben im Verhältnisse zum Zuzahlungscourse erhöht werden. Doch darf der Gesamtbetrag dieser beiden, sowie des in der XIV. Sitzung des Landtages am 14. Februar 1895 für den Bau des Laibacher Electricitätswerkes bewilligten Anlehens von 400.000 fl., den Nominalbetrag von 900.000 fl. nicht übersteigen.

e) Der Landesausschuß wird beauftragt, diesen Beschlüssen die Allerhöchste Sanction zu erwirken.

Deželni glavar:

Otvorjam splošno razpravo.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, preidimo v nadrobno razpravo. Mislim, da ni treba še enkrat čitati posameznih predlogov (Klici: — Ruše: «Ne, ne!»). Torej vprašam, ali želi kdo gospodov poslancev besede h kakemu posameznemu predlogu finančnega odseka?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati, in sicer, če se visoka zbornica z menoj strinja, skupno o vseh predlogih.

(Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Torej prosim gospode poslance, ki pritrjujejo predlogom finančnega odseka, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlogi so sprejeti.

Poročevalec Kalan:

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga glasovanje v celoti.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo ravnokar v drugem branji sprejetim predlogom finančnega odseka v celoti, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlogi so v tretjem branji sprejeti in s tem je rešena 6. točka dnevnega reda.

Gospod poslanec kanonik Kalan, kot član finančnega odseka, bi imel tukaj poročati še o neki prošnji, ki se je v finančnem odseku že rešila, pa po pomoti ni bila postavljena na dnevni red. Ker je danes zadnja seja, predlagam, ako visoka zbornica dovoli, da se prošnja reši, da sme gospod kanonik Kalan sedaj še o njej poročati.

(Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Ker se visoka zbornica s tem strinja, prosim gospoda poslanca kanonika Kalana, da poroča:

o prošnji Ane Sferluge, babice v Črnomlji, za milostno podporo.

Gesuch der Anna Sferluga, Hebamme in Tschernembl, um Bewilligung einer Gnadengabe.

Poročevalec Kalan:

Visoki zbor! Ana Sferluga, babica v Črnomlji, prosi tukaj, da bi jej visoki deželni zbor blagovolil podeliti kako podporo. Kot razlog navaja, da je 70 let stara, da je bila od leta 1870. kot babica v Črnomlji nastavljena in da se sedaj v visoki starosti nahaja v velikem pomanjkanji. Revna je, kakor izpričuje priloženo izpričevalo črnomaljskega županstva, ne more si ničesar prislužiti, ker je tudi bolehn in torej se obrača do visoke zbornice s prošnjo za podporo.

V imenu finančnega odseka imam čast predlagati:

«Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja babice Ane Sferluge se izroči priporočilno deželnemu odboru v primerno rešitev.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki se strinjajo s predlogom finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

7. Ustno poročilo finančnega odseka o stavbi novega poslopja na mestu sedanjega dvorca (k priloge 55.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses in-
betreff des Baues eines neuen Gebäudes an
der Stelle der gegenwärtigen Burg (zur Bei-
lage 55).

Poročevalec dr. Papež:

Visoki deželni zbor! Znan je sklep visokega de-
želnega zbora z dné 9. julija leta 1896., ki se glasi:

«Deželnemu odboru se naroča, da do prihodnjega
deželnozbornskega zasedanja dá izdelati nov načrt z
vsemi podrobnostmi, zlasti tudi gledé dekorativne
oprave in natančen proračun troškov, zlasti tudi gledé
stavbnega materijala za zgradbo novega dvorca po
določenem programu tako pravočasno, da se bo zgradba
mogla prihodnje pomladi pričeti.»

V svojem poročilu pril. 55. navaja deželni odbor
končno:

«Dasi po tem poročilu sklep visokega deželnega
zbora ni ves izvršen, vendar si je štel deželni
odbor v dolžnost, podati na podstavi predloženega
načrta to poročilo, da izve najprej sodbo o črtežih in
če mogoče provzroči tudi nadaljen sklep zaradi zgradbe
dvorca.»

Za finančni odsek treba je bilo torej poročevalcu
v svrhu temeljitega poročila, in sicer v ta namen, da
bi se eventualno moglo letošnjo spomlad pričeti z
zgradbo, vseh načrtov in potem proračuna vsaj v tem
smislu, da bi se, ne da bi bila navedena enotna
cena, zamogla postaviti materijalna potrebščina v do-
tični spis. Vrh tega je bilo poročevalcu treba, da
vzame v roko program, ki je omenjen v prej nave-
denem sklepu visokega deželnega zbora iz lanskega
zasedanja. Pa niti pravilnega programa niti zapisnika
materijala ali stavbnega popisa se ni posrečilo dobiti
poročevalcu finančnega odseka, pa tudi ne načrtov
prej, nego dva dni pred zadnjo sejo finančnega odseka.
Nadalje je bilo treba poročevalcu finančnega odseka,
ker ni tehnik, posvetovati se s strokovnjakom-tehnikom
iz te stroke, namreč za visoke stavbe. Vsled tega se
je poročevalec skušal posvetovati s štirimi arhitekti, s
tremi iz ljubljanskega mesta, ki so pa takoj izrekli,
da nikakor ne morejo izreči kake kritike, ker so

obrtniki za svoj zaslužek, in četrti, nek nadinženir iz
tujih krajev, jako poučen, ki je slučajno v Ljubljani,
pa je pregledal 10 komadov načrta skozi tri ure in
izrekel, kolikor je bilo to mogoče, poročevalcu finanč-
nega odseka svoje mnenje.

Tehnično to njegovo poročilo je bilo to, da so
načrti, vseh 10 komadov, katere je izdelal gospod
deželni inženir Hrasky, jako in izredno lepi, z nepo-
pisno marljivostjo izdelani in izrekel je tudi, da bi se
lepa monumentalna stavba, ki bi bila v kinč našega
mesta, dala napraviti, vendar pa v namen pouka po-
ročevalca, kateremu je bila ta naloga dana po finančnem
odseku, ni mogel dotični strokovnjak izreči, ali bo
zgradba, če se izvrši po teh načrtih, stala 370.000 gld.,
ali pa ne morebiti veliko več. In kot vzrok je izrekel,
da je vsekako treba, vsaj takozvani *Material-Erfordernis-*
Verzeichniß, «*Baubeschreibung*» ali stavbni popis pre-
videti, vpogledati, predno se dajo presoditi vsi načrti,
ves operat v razmerji s proračunjeno potrebščino
370.000 gld.

O zunanji obliki, da še nekaj navedem, ni dotični
strokovnjak nič drugega opomnil, kakor to, da bi bilo
želeti, naj bi se fasada proti Kongresnemu trgu in
fasada proti bodoči «Judovski stezi» nekoliko manj
bogato napravila, pa tudi brez vogeljnih rizalitov, in
sicer zato, ker je fasada med rizaliti prekratka, tako
kratka, da sta samo dve okni med rizaliti. To je neka
manj vredna opomba bila, več vredna je pa ta opomba
strokovnjaka bila, da on razvidi iz načrtov, da prihod
občinstva iz ulic do dvorca ni popolnoma samostalen,
marveč deloma bi se spojil s prihodom poslancev in
da je to v protislovju z modernimi načeli zgradb
parlamentarnih palač.

Vsled tega, ker dotični strokovnjak ni bil v stanu.
kot gotovo izreči, ali bi se moglo izhajati z 370.000 gld.,
ako bi se zidal dvorec po teh načrtih, je bilo treba
tudi poklicati gospoda deželnega inženirja v sejo
finančnega odseka. Pomisleki, katere je poročevalec v
finančnem odseku ponovil, kakor sem jih tukaj pono-
vil, so pa žalibog gospoda deželnega inženirja nekoliko
razburili, tako da je z nekako čudnim obnašanjem
hitro ostavil finančni odsek in ni bilo mogoče raznim
gospodom članom finančnega odseka, staviti do njega
nekatera vprašanja v svrhu pouka v tehničnem oziru.
Vsekako je bil pa finančni odsek prepričan, da je
treba dotične načrte, kateri pa v polnem številu
danes še niso predloženi, izročiti neki ekspertizi ali
enketi, ki bi morala dobiti od deželnega odbora tudi
zaostala dela, namreč še nekaj komadov načrta, potem
popis stavbe in program in da bi potem enketi pri
tem presojanji tudi ločila potrebščino za stavbo samo,
za gradenje, in potrebščino za opravo in tudi proračun
teh potrebščin. Enketi se bo potem izreči, je li mogoče
ostati v mejah poprej omenjenega najvišjega zneska.

Vsled tega je tudi finančni odsek sklenil, da
predlagam nastopni predlog:

«Visoki deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se naroča, da dá k načrtom,
katere je napravil deželni inženir g. V. Hrasky za novo
zgradbo deželnega dvorca, nemudoma izdelati natančen

stavben popis in stavbne pogoje; da potem dovršeno-izgotovljene operate predloži ekspertizi nepristranskih strokovnjakov, katero ima sklicati deželni odbor v to svrhu, da ona, zaslišavši izdelovatelja načrtov, presodi, ali se ujemajo operati v tehničnem, estetičnem, zdravstvenem in ekonomičnem oziru z določenim programom in z najvišjim zneskom stroškov, katerega je sklenil visoki deželni zbor; in ako ne bode v teh ozirih nobenih pomislekov, ali ako se eventualni pomisleki lahko odpravijo s tem, da se načrti primerno popravijo, se naroča deželnemu odboru, da novo zgradbo zajedno z opravo deželnega dvorca potom ponudbe razpiše in samo tedaj odda, kadar je po došlih ponudbah popolnoma zagotovljeno, da se bode celi projekt z opravo vred, kakoršna je določena v programu, dal izvršiti za najvišji znesek 370.000 gld., določeni v sklepu visokega deželnega zbora.

Ako bi nastali v kakoršnem obziru koli znatni pomisleki gledé projektov, posebno ako bi se ne moglo vgotoviti, da se bode izhajalo z dovoljenim zneskom, se naroča deželnemu odboru, da poroča o tem v prihodnjem zasedanji in stavi primerne predloge.

Istotako se deželnemu odboru naroča, da o izvršitvi predstoječih naročil poroča v prihodnjem zasedanji v posebnem poročilu.

Der hohe Landtag wolle beschließen :

Der Landesausschuss wird beauftragt, zu den vom Landesbauamte vorgelegten, vom Landesingenieur J. B. Hraschy verfaßten Plänen, zum Neubau der landschaftlichen Burg, ohne Verzug eine genaue Baubeschreibung und die Baubedingnisse verfassen zu lassen; dann das vollständig fertiggestellte Project einer Expertise von unbefangenen Fachmännern unterziehen zu lassen, ob dasselbe in technischer, ästhetischer, sanitärer und ökonomischer Beziehung dem festgestellten Programme und dem vom hohen Landtage bemessenen Maximalkostenbetrage entspricht; und falls diesfalls keine Bedenken obwalten, eventuell falls letztere durch angemessene Aenderungen des Projectes beseitigt werden könnten, wird der Landesausschuss beauftragt, den Neubau sammt der Einrichtung der landschaftlichen Burg im Offertwege auszusprechen und nur dann zu vergeben, wenn durch die eingelangten Offerte vollkommen sichergestellt sein wird, daß das ganze Project, inbegriffen der programmgemäßen Einrichtung, um den mit Landtagsbeschlusse vom 9. Juli 1896 festgesetzten Maximalbetrag von 370.000 fl. hergestellt werden wird.

Falls das Project in irgend einer Richtung gewichtigen Bedenken begegnen sollte, insbesondere wenn das Auslangen mit dem bewilligten Betrage nicht sichergestellt werden könnte, wird der Landesausschuss beauftragt, in der nächsten Landtagsession Bericht zu erstatten und entsprechende Anträge zu stellen.

Ebenso wird der Landesausschuss beauftragt, daß er über die Ausführung der vorstehenden Aufträge in der nächstjährigen Session einen besonderen Bericht vorlegt.

Deželni glavar:

Otvorjam razpravo.

K besedi se je oglasil gospod poslanec Hribar.

Poslanec Hribar:

Visoki deželni zbor! Ne bodem govoril proti predlogu, katerega je stavil častiti gospod poročevalec v imenu finančnega odseka; zdi se mi pa potrebno, proti načinu utemeljevanja tega predloga izpregovoriti nekoliko besedij.

Ako se poroča v imenu finančnega odseka, potem se mora poročati tako, kakor se je stvar razpravljala v finančnem odseku. Poročevalec ima torej razvijati tiste misli, ki jih je naznanil bil v finančnem odseku. Da pa kdo v imenu finančnega odseka poroča na ta način, da govori o stvareh, za katere ga finančni odsek ni pooblastil, mislim, to ne more pravilno biti.

Častiti gospod poročevalec je napravil celo kritiko o načrtu, ki je bil finančnemu odseku na razpolaganje. Sicer imam jako visoko mnenje o sposobnostih častitega gospoda poročevalca; odrekati mu moram pa vender sposobnosti, da bi kritikoval z arhitektonskega stališča načrt, kakoršen se je bil predložil finančnemu odseku. In to je storil gospod poročevalec, ne da bi ga bil v to pooblastil finančni odsek. Povedal je sicer kasneje, da je zaslíhal mnenje strokovnjaka in razkladal nam je tudi mnenje tega strokovnjaka. To, gospoda moja! bilo bi le tedaj prav, če bi bil finančni odsek predse poklical tega strokovnjaka ter ga zaslíhal in ako bi si bil finančni odsek osvojil mnenje njegovo. Tega pa ni storil. Dotičnega strokovnjaka je marveč poklical častiti gospod poročevalec na svojo pest, razgovarjal se je z njim in ga zaslíšaval (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: «Pa ne v pričo inženirja Hraskega!») in danes nam je razkladal misli in mnenje njegovo. Zaslíhal ga pa seveda, kakor pravi častiti tovariš gospod dr. Majaron, ni v pričo gospoda projektanta, kar bi bilo po mojih mislih jedino pravilno. Proti takemu načinu poročanja moram odločno protestovati, kajti doslej je bila vedno navada, da je poročevalec poročal le v imenu dotičnega odseka in po nalogu, kateri mu je odsek dal. Jaz imam o strokovnjaku, katerega je gospod poročevalec zaslíhal, najboljše mnenje, in morebiti bi ne bil nič ugovarjal, ko bi ga bil gospod poročevalec naprosil, da pride v finančni odsek; tako pa se mora vsekako reči, da poročilo ni bilo v smislu naloga finančnega odseka in da bi se zaradi tega ne bilo smelo objaviti v visoki zbornici. Jaz seveda nisem strokovnjak — kakor častiti gospod poročevalec tudi ne — in zato si ne morem prisvajati sodbe o arhitekturi sploh in ne o onej pri načrtih, ki so se nam predložili za zgradbo novega dvorca; reči pa moram, da so se mi na prvi pogled, ko sem jih videl, ko so bili razpoloženi, dopadli. Videl sem — sodeč seveda le s praktičnega stališča — da je vse jako lepo razporejeno. Zato pa mislim, da se je gospodu projektantu gotovo zgodila krivica, ko se je njegovo delo na tak način kritikovalo, ne da bi se bil on sam ali — kakor se je naglašalo od častitega kolege gospoda dr. Majarona — dotični strokovnjak zaslíhal v njegovej navzočnosti ter mu tako dala prilika do pojasnil v tej ali oni stvari.

Proti takemu načinu poročanja moram, kakor rečeno, v svojem imenu odločno protestovati. Sicer pa

samo še izrekam prepričanje, da če se enketa nepristranskih mož zbere, da bodo potem ti nepristranski možje mogli izreči pravo sodbo o načrtu, da pa sodba današnjemu gospodu poročevalcu finančnega odseka nikakor ne pristaja.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec dr. Papež:

Visoki zbor! Jaz ne morem sprejeti graje ali kritike prečastitega predgovornika gospoda župana mesta ljubljanskega, kajti ako bi bil on navzoč v seji finančnega odseka, o kateri sem jaz poročal, bi bil on slišal kritiko tudi od drugih gospodov članov finančnega odseka (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Pa ne v tem smislu!») in tista kritika se bistveno vjema s tem, kar sem jaz tukaj povedal. Če želi, da podam še temeljitejših in natančnejših pjasnil, bi lahko še več povedal. Samo to prosim pomisliti, da sem dobil načrte šele dva dni pred sejo finančnega odseka, ob 10. uri dopoldne. Urgiral sem, zahteval sem jih prej, ampak nisem jih dobil, kajti še niso bili gotovi. To pa je samo po sebi umevno in jaz mislim, da ni izdelovatelj načrtov tega kriv, ker je dotično naročilo šele meseca oktobra dobil in gledé na to, da je bil poleg tega tri tedne bolan, ni mogel načrtov drugače izdelati, kakor da je noči uporabil. Ravno vsled tega je pa tudi to delo tembolj hvaliti in jaz mislim, da sem pristojen, to zahvalo izreči, da je delo izredno marljivo in izvrstno. Mislim, da gospod poslanec Hribar tudi ne bo protestiral proti temu. Kar se tiče drugega, ne vem, kako kritiko bi mogel spregovoriti, če ne tiste, kateri se je pritrnilo v finančnem odseku, tembolj ker je moj predlog bil sprejet z malimi spremembami (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «To je Luckmannov predlog!»). Prosim, moj predlog je, samo da ima obliko, katero je sestavil častiti gospod tovariš Luckmann. Bistveno sem jaz ravno tisto predlagal, namreč, da se deželnemu odboru naroči, da skliče ekspertizo. Kar se tiče strokovnjaka, bi bil jaz predlagal, ako bi bilo časa preostajalo — in bi bili tudi drugi častiti gospodje članovi finančnega odseka stavili predlog, naj se pokliče strokovnjak, ki je mene poučil, v finančni odsek; ali za to je pa časa manjkalo iz poprej navedenih vzrokov, kajti med tem časom, namreč v teh dveh dneh, so bile tudi še deželnozborske in odsekove seje. Med tem časom je bilo tudi treba, da se je dotični strokovnjak poučil. Moram pa prositi častitega gospoda poslanca Hribarja, naj bo uverjen, da nisem bil jaz sam, ki sem govoril s tem strokovnjakom, ampak tudi od druge strani, od jako poučene in častite strani iz finančnega odseka se je dotični strokovnjak vprašal in tistemu članu finančnega odseka, povedal je strokovnjak isto mnenje, katero sem jaz tukaj povedal. Ravno to mnenje je torej smatrati kot mnenje finančnega odseka, ker se mi je v odseku pritrjevalo.

Le v nekem oziru se je ugovarjalo predlogu, kakor sem ga stavil v finančnem odseku, od ene same strani.

Predlagal sem namreč, naj se predloži program in troškovnik, in tu se je reklo, da je to takó že obseženo v sklepu lanskega zasedanja, kar je pa potota. Kar se tiče enquete, mislim, da niti meni niti gospodu poslancu Hribarju ni treba, da bi bila strokovnjaka, temveč vsakdo lahko sprevidi, da bo enketa potrebovala takozvani Material-Erfordernis-Verzeichniß, da se bo videlo, kakega materijala bo treba za izvršitev te zgradbe (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Opeke, malte in apna!»). Mogoče je, da bo treba kararičnega marmorja ali nabrezinskega, mogoče da Portland-ali Roman-cementa in to so veliki razložki in dokler to ni popisano, tudi enketa ne bo mogla svoje sodbe izreči. Več kot to, kar sem tukaj povedal, v finančnem odseku nisem govoril, ampak v finančnem odseku in tukaj eno in tisto in torej mi ni treba podtikati, da nisem govoril v imenu finančnega odseka, kar sem govoril.

Finančni odsek je bil mnenja, da se vsled tega, da niso vsi operati tukaj, da manjka programa, proračuna in stavbenega popisa, nikakor ne more pritrčiti, da bi se pričelo že spomladi graditi, ker bi se potem bilo bati, da bi se morda, ako bi se stavba oddala, prišlo v tisti položaj, katerega zavzema deželni odbor zmirom nasproti stavbnim podjetnikom. Pri gledališči se je dalo 10.000 gld. več, pri zgradbi litijske ceste posledobno 3000 gld. in tukaj bi bil dotični podjetnik tudi prišel in rekel, da naj se mu toliko in toliko doplača. Jaz torej mislim, da ni bilo prav, da se mi je to očitalo, posebno zato ne, ker smo danes iz zanesljivega vira slišali, da če bi se po teh prelepih, izvrstno narejenih načrtih zgradba naredila in izpeljala, da bi potem gotovo stalo veliko tisoč goldinarjev več, kakor 370.000 gld., in da je ravno ta enketa neki enfant terrible.

Deželni glavar:

Preidimo na glasovanje.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogu finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog finančnega odseka je sprejet in s tem je rešena 7. točka dnevnega reda.

Na vrsto pride:

8. Volitev jednega deželno-odborniškega namestnika iz kurije kmetskih občin.
8. Wahl eines Landesauschuss-Ortsmannes aus der Curie der Landgemeinden.

Prosim gospode poslance iz skupine kmetskih občin, da bodo oddali listke in sicer v tistem redu, v katerem se bodo imena sklicala.

Tajnik Pfeifer:

(Skliče imena poslancev iz skupine kmetških občin. — Ruft die Namen der Abgeordneten aus der Curie der Landgemeinden auf.)

(Po kratkem prestanku. — Nach einer kurzen Pause.)

Deželni glavar:

Oddanih je bilo 14 glasovnic. Vse se glasé na gospoda poslanca kanonika Kalana. Izrekam torej, da je on izvoljen za deželno-odbornikovega namestnika in vprašam ga, ali sprejme izvolitev.

Poslanec Kalan:

Sprejmem.

Deželni glavar:

Torej sedaj pride na vrsto:

9. Volitev komisije 7 članov v pospeševanje olajšanega podeljevanja kredita za javna dela in podjetja.

9. Wahl einer Commission zur Förderung begünstigter Creditgewährung für öffentliche Arbeiten und Unternehmungen.

V to komisijo voli deželni zbor tri članove in sicer vsaka kurija enega.

V svrhu, da se gospodje poslanci o volitvi pogovoré, prekinem sejo za pet minut.

(Seja prestane ob 7. uri 15 minut in se nadaljuje ob 7. uri 20 minut zvečer. — Die Sitzung wird um 7 Uhr 15 Minuten abends unterbrochen und um 7 Uhr 20 Minuten wieder aufgenommen.)

Deželni glavar:

Gospoda tajnika prosim, da prečita imena gospodov poslancev vsake posamezne kurije, in sicer prosim najprej gospode poslance od veleposestva, da oddajo svoje listke.

Tajnik Pfeifer:

(Skliče imena poslancev iz skupine veleposestva. — Ruft die Namen der Abgeordneten aus der Curie des Grundbesitzes auf.)

Deželni glavar:

Sedaj prosim gospode poslance iz kurije mest in trgov in trgove in obrtnijske zbornice, da izvolijo oddati listke.

Tajnik Pfeifer:

(Skliče imena poslancev iz skupine mest in trgov in trgove in obrtnijske zbornice. — Ruft die Namen der Abgeordneten aus der Curie der Städte und Märkte und der Handels- und Gewerbekammer auf.)

Deželni glavar:

Dalje izvolijo oddati listke gospodje poslanci iz skupine kmetških občin.

Tajnik Pfeifer:

(Skliče imena poslancev iz skupine kmetških občin. — Ruft die Namen der Abgeordneten aus der Curie der Landgemeinden auf.)

Deželni glavar:

Prosim gospoda poslanca Jelovškega in barona Liechtenberga, da izvolita prevzeti skrutinij.

(Po kratkem prestanku. — Nach einer kurzen Pause.)

Deželni glavar:

Prosim gospoda poslanca Jelovškega, da izvoli naznaniti izid volitve.

Poslanec Jelovšek:

Rezultat volitve je ta-le: Od gospodov poslancev od veleposestva je bilo oddanih 10 glasovnic, ki se glasé na gospoda poslanca Luckmanna.

Gospodje zastopniki mest in trgov in trgovinske in obrtne zbornice so oddali 10 glasovnic. Osem glasov je dobil gospod poslanec Hribar, en glas gospod poslanec dr. Tavčar in en listek je bil prazen.

Gospodje zastopniki kmetških občin so oddali 13 glasov za gospoda poslanca kanonika Kalana, en glas za gospoda poslanca župnika Kajdiža in en listek je bil prazen.

Deželni glavar:

Gospodje poslanci Luckmann, Hribar in kanonik Kalan so torej izvoljeni in vprašam gospoda poslanca Luckmanna, ali volitev sprejme? Ich ersuche den Herrn Abgeordneten Luckmann, sich betreffs Annahme der Wahl zu äußern.

Abgeordneter Luckmann:

Ich nehme die Wahl an.

Deželni glavar:

Ali gospod poslanec Hribar sprejme volitev?

Poslanec Hribar:

Izjavljam, da sprejmem volitev.

Deželni glavar:

Prosim gospoda poslanca kanonika Kalana, da se izjavi, ali sprejme volitev?

Poslanec Kalan:

Da!

Deželni glavar:

S tem je torej 9. točka dnevnega reda rešena. Na vrsto pride zadnja točka, to je:

11. Priloga 62. Poročilo odseka za volilno reformo o prenapredbi deželno-zborskega volilnega reda (k prilogi 37.) in o dotičnih prošnjah.

11. Beilage 62. Bericht des Wahlreformauschusses in betreff der Aenderung der Landtagswahlordnung (zur Beilage 37) und über die diesbezüglichen Petitionen.

Poročevalec dr. Majaron:

Visoka zbornica! Odsek, kateremu se je bilo posvetovati o prenapredbi deželnozbornskega volilnega reda po nasvetih deželnega odbora, predložil je visoki zbornici s prilogo 62. svoje poročilo in pa nekoliko prenapredjen zakonski načrt. Jaz menim, da me visoka zbornica oprosti od čitanja vsega poročila in da mi dovoli prečitati samo končni predlog odseka za volilno reformo.

Odsek za volilno reformo predlaga:

«Visoki deželni zbor skleni:

- I. a) Priloženi načrt zakona se ustavno odobri;
- b) deželnemu odboru se naroča, da mu izprosi Najvišjega potrdila.

II. Deželnemu odboru se naroča, temeljito proučiti vprašanje, ali in pod kakimi pogoji bi bilo več sedaj v volilski razred kmetskih občin spadajočih krajev (trgov) uvrstiti v volilski razred mest in trgov, ter o tem poročati deželnemu zboru.

III. Deželnemu odboru se naroča, temeljito proučiti vprašanje, ali in na kak način bi se svojepravnim osebam, dosedaj izključenim od volilne pravice v deželni zbor, ista podelila, ter o tem poročati deželnemu zboru.»

«Der hohe Landtag wolle beschließen:

- I. a) Der vorliegende Gesekentwurf wird verfassungsgemäß genehmigt;
- b) der Landesauschuss wird beauftragt, diesem Gesekentwurf die Allerhöchste Sanction zu erwirken.

II. Der Landesauschuss wird beauftragt, die Frage in eingehende Erwägung zu ziehen, ob und unter welchen Bedingungen mehrere gegenwärtig zur Wählerclasse der Landgemeinden gehörige Orte (Märkte) in die Wählerclasse der Städte und Märkte einzureihen wären, und hierüber dem Landtage Bericht zu erstatten.

III. Der Landesauschuss wird beauftragt, die Frage in eingehende Erwägung zu ziehen, ob und in welcher Weise den bisher vom Wahlrechte für den Landtag ausgeschlossen eigenberechtigten Personen ein solches einzuräumen wäre, und hierüber dem Landtage Bericht zu erstatten.»

S tem sta tudi rešeni peticiji mestnega magistrata ljubljanskega in pa slov. kat. društva v Ljubljani.

Sedaj predlagam, da se preide v specijalno razpravo.

Deželni glavar:

Predlog je, da se preide v specijalno razpravo. Otvarjam splošno razpravo.

Prvi je oglašen k besedi gospod poslanec dr. Žitnik.

Poslanec dr. Žitnik:

Visoki zbor! Z ozirom na pozno uro in na željo marsikaterih gospodov tovarišev, ki mislijo še danes iz tega zaduhlega zraka priti domov, mislim, da ustrezam visoki zbornici, ako za predlog, katerega hočem pozneje prečitati, izrazim samo par besed v utemeljevanje.

Kakor je visoki zbornici znano — da ne ponavljam starih stvari — stavl je gospod poslanec dr. Majaron v imenu stranke v središču dné 28. decembra v prvi seji tekočega zasedanja predlog, ki se glasi, kakor Vam je znano, in ki je bil potem soglasno sprejet.

Dotični predlog je obsejal dve načeli, prvič, da naj se z ozirom na državni zakon uvedejo direktne volitve in drugič, da se zniža cenzus na 4 gld.

Kak pa je bil namen tega predloga, katerega sem prvotno hotel staviti jaz in katerega je pozneje stavlil gospod poslanec dr. Majaron in podpisala cela zbornica? Namen, da bi se že sedanje državnozbornske volitve vršile direktno in po znižanem cenzusu. To je bil namen tega predloga. Naglašal je tedanji gospod utemeljevalec sam, da naj se načrt volilne reforme predloži visoki zbornici takoj v prihodnji seji, to je v prvi po pretrganem zborovanju, da se bodo že letos državnozbornske volitve vršile direktno, kajti indirektno volitve so zastarele in ne spadajo več v današnji čas in ne v našo deželo.

Vsled tega je bila nujnost predloga sprejeta in deželnemu odboru dana naloga, da poizve razne razmere in v prihodnji seji visoki zbornici stavi primerne predloge. Deželni odbor, oziroma njegov poročevalec, je na to sestavlil poročilo, katero je bilo pozneje podlaga posvetovanju odseka za volilno reformo.

Kot član tega odseka sem naznanil votum manjšine vsled izrečene želje svojih somišljenikov in tovarišev v zbornici. Naravnost priznam, da sem za svojo osebo za direktne in tajne volitve. To stališče sem naglašal že v deželnem zboru o priliki razgovora o načrtu, ki ga je predložil deželni odbor, izražal v odseku in to ponavljam tukaj. Toda kot namestnik deželnoobornikov in član odseka za volilno reformo pa sem moral upoštevati mnenje svojih tovarišev; to je poslancev katoliške narodne stranke. Večina gospodov somišljenikov se danes, v tem trenutku, še ni odločila za tajne volitve, ker sodi, da se naše preprosto ljudstvo po deželi še premalo zmeni za volitve in jih je med volilci še jako veliko odstotkov, ki ne znajo ne čitati ne pisati. Za take volilce je glasovnica dvorezno orožje, dočim organizovani, povsem poučeni volilci z glasovnicami najglaglje in najprimerneje izražajo svojo voljo.

Za direktne volitve in znižani cenzus smo vsi, zlasti ker se od nobene strani ni ugovarjalo določbi, da je

volilni kraj vsaka selska občina, ki šteje nad 500 stanovnikov.

Toda, gospoda moja, v tem novem načrtu se konservujejo še mnoge krivice gledé porazdelitve volilcev v posamezne razrede, gledé volilnih okrajev in pogojev volilne pravice same.

Ta odsekova večina v svojem poročilu sama priznava in naglašá, da vprašanje volilne reforme za deželni zbor še ni rešeno, in vendér se ne upa, naravnost pojasniti teh krivic. Tudi jaz priznam, da jih sedaj ne moremo odpraviti, ker nam to lahko preprečijo gospodje zastopniki veleposestva. Volilcev v veleposestvu ni niti 100 ter plačujejo okolo 6000 gld. zemljiškega davka, volijo pa 10 zastopnikov v deželni zbor; nasproti pa plačujejo ostali zemljiški posestniki v kmetskih občinah malone desetkrat več davka, volijo pa le 16 poslancev. To je očitna krivica, katera se mora pri tej priliki naglašati, dasi ni upanja, da bi jo sedaj odpravili, kajti gospodje veleposestniki si ne bodo podžagali veje, na kateri sede. Število zastopnikov veleposestva bi se moralo skrcéti, ali pa naj se da volilna pravica vsem posestnikom, ki plačujejo recimo najmanj po 100 gld. cesarskih realnih davkov, ne gledé na to, če so njihova posestva vknjižena v deželni deski. Te predpravice niso opravčene.

Zgodovinsko plemstvo je imelo svoje zasluge za dom in cesarja, ko je na čelu izmed ljudstva zbranih vojakov v minulih stoletjih v krvavih bojih branilo domovino ter prelivalo kri za vladarja. Tisti časi pa so minuli.

Druga krivica, ki se pa more že sedaj poravnati, je, da nekateri trgi ne volijo v skupini mest in trgov, n. pr. Vipava, Cerknica, Senožeče, Sodražica, Žužemperk, Radeče i. t. d.

Tretja krivica v tem načrtu pa je, da se že sedaj definitivno ne ustanovi peta kurija. Res je, da se v deželnem zboru ne rešujejo v veliki meri socialna vprašanja, katerih času primerno rešitev zahtevajo ravno oni delavski slojevi, ki so izključeni od volilne pravice; toda država jim je to pravico dovolila, in zakaj bi jo jim torej dežela odrekala?

Končno pa se mi zdi, da je ta načrt krparija (Klici v središči: — Rufe im Centrum: «Zakaj?»), ker bi za letos po tem zakonu veljal najnižji volilni cenzus petih goldinarjev, s prvim dnevom januarja 1898. leta pa štirih goldinarjev. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Zopet se je blamiral!») Prosim, to določa § 13., oziroma član II.

Volilna reforma za letos ni več nujna, kajti dne 28. decembra 1896. leta je pač visoka zbornica soglasno sklenila, naj deželni odbor v prihodnji seji predloži primerno preuredbo deželnozborskega volilnega reda, v nadi, da se bodo že letošnje državnozborske volitve vršile direktno in po znižanem cenzusu. To je pa sedaj nemogoče in torej tudi to vprašanje ni več nujno za letos. Da bi bil že letos novi državni zbor razpuščen in razpisane nove volitve, je pa povsem neverjetno.

Z ozirom na vse to usojam si v imenu svojih somišljenikov nastopno izjaviti (bere — liest):

«Manjšina odseka za volilno reformo odločno naglašá in zahteva temeljito, svobodno, sedanjim razmeram primerno preuredbo deželnozborskega reda ter popolnoma soglašá z odsekovo večino gledé uredbe direktnih volitev v kmetskih občinah in gledé znižanja volilnega cenzusa kakor tudi gledé določbe, da je v volilnih okrajih, sestavljenih iz kmetskih občin, volilni kraj vsaka selska občina, ki ima po zadnji ljudski štetvi nad 500 stanovnikov.

Velepomenljivemu načelu tajnih volitev pa manjšina odseka ni mogla pritrditi, dokler v tem oziru ne poizvé mnenja volilcev, ki so konservativnim poslancem tega zbora poverili mandat.

Predloženi načrt zakona o volilni reformi pa tudi nikakor nima kakih določb, po katerih bi bile odstranjene dosedanje krivice gledé števila mandatov v posameznih kurijah, vsled česar bi ostalo vprašanje zastran uvrstitve nekaterih trgov v volilsko skupino mest in trgov, kakor tudi zastran V. občne volilske skupine nerešeno.

Uvaževaje torej, da je predležéči načrt zakona, kakoršnega je sklenila odsekova večina o dokaj bistvenih vprašanjih, nezadosten in pomankljiv — na drugi strani pa da zaželjena volilna reforma za sedaj ni smatrati nujna, stavi odsekova manjšina predlog:

«Visoki deželni zbor naj sklene:

Predležéča priloga št. 62. z načrtom zakona o preuredbi deželnozborskega volilnega reda vojvodine Kranjske se izroči deželnemu odboru z naročilom, da — držeč se načel direktnih volitev in znižanega volilnega cenzura, dalje pa tudi uvažujoč izražene želje gledé pravičnejše porazdelitve mandatov med posamezne kurije in gledé ustanovitve občnega volilskega razreda — vže v prihodnjem zasedanji predloži primerne predloge.»

V formalnem oziru predlagam, da se v zmislu § 38. opravičnega reda obravnava o tem načrtu zakona preloži.

Deželni glavar:

Gospodje poslanci, ki podpirajo predlog gospoda poslanca dr. Žitnika, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je dovelj podprt in je v razpravi.

Želi se kdo besede?

Se. Excellenz der Herr Abgeordnete Baron Schwegel hat das Wort.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Der geehrte Herr Vorredner stellt den Antrag, die Verhandlung über den vorliegenden Gesetzentwurf zu vertagen. Um diesen Antrag zu begründen, hat er der ganzen Frage der Wahlreform eine eingehende Auseinandersetzung vorangehen lassen, auf welche ich nur aus dem Grunde näher einzugehen mich nicht bestimmt fühle, weil ich glaube, daß sich diese Frage heute unmöglich in erschöpfender Weise behandeln läßt und weil ich weiters auch der Meinung bin, daß sein Antrag eine Behandlung dieser Frage in

diesem Augenblicke umfoweniger angezeigt erscheinen läßt, als wir am Schlusse der Session und in der letzten Stunde mit Rücksicht auf die vorgeschrittene Zeit unmöglich in der Lage sind, diesen Gegenstand eingehend besprechen zu können. Ich kann diesen Ausführungen gegenüber nur constatiren, daß es sich hiebei eigentlich nur um eine einzige Frage handelt, nämlich um die Entscheidung darüber, ob wir dem Grundsatze, der in dem vorliegenden Gesetzentwurfe bezüglich der directen und geheimen Wahlen ausgesprochen wird, zustimmen wollen, oder nicht; alles Uebrige ist nach meiner Meinung oratorisches Beiwerk und durchaus nicht geeignet, in dieser Angelegenheit irgendeine bestimmende Bedeutung zu erlangen. Würden die Herren, welche dem Antrage des Herrn Vorredners zustimmen, sich heute dafür erklären können, dem Antrage auf Einführung geheimer und directer Wahlen beizutreten, dann glaube ich, daß wir trotz allem uns einigen könnten und die Entscheidung über den vorliegenden Gesetzentwurf keinen Schwierigkeiten begegnen würde. Wenn Sie aber glauben, diesem Antrage Ihre Zustimmung nicht ertheilen zu können, dann wäre es vollständig überflüssig und reiner Zeitverlust, diesen Gegenstand heute eingehender zu behandeln. Nur aus diesen Gründen glaubte ich auf diesen entscheidenden Punkt selbst hinweisen und darüber meine und meiner Gesinnungsgenossen Anschauung zum Ausdruck bringen zu sollen und nur deshalb, weil die Grundsätze des Herrn Vorredners bezüglich der Wahlreform viel weiter gehen, als diejenigen, die in diesem Gesetzentwurfe enthalten sind, fühlte ich mich bestimmt, eine Erklärung über den Standpunkt abzugeben, den wir dieser Anschauung gegenüber zu vertreten gedenken.

Nach diesen kurzen Bemerkungen bitte ich mir zu gestatten, im Namen der Curie des Großgrundbesitzes folgende Erklärung zur Kenntnis des hohen Hauses zu bringen:

«Ich habe die Ehre im Namen der Vertreter der Curie des Großgrundbesitzes zu erklären, daß wir in die Verhandlungen über den vorliegenden Gesetzentwurf einzutreten bereit sind, weil wir wünschen, daß auf diesem Wege, den obwaltenden Verhältnissen entsprechend, statt der gegenwärtig in den Landgemeinden bestehenden indirecten Wahlen directe und geheime Wahlen auch in dieser Wählerklasse eingeführt werden. — Weiter gehenden Anträgen und insbesondere solchen, welche die bestehenden Grundlagen der Verfassung zu erschüttern geeignet scheinen und principielle Grundsätze zu ändern bezwecken würden, könnten wir jedoch — wir wollen dies sofort offen erklären — unsere Zustimmung nicht ertheilen und wir müßten, wenn solche Anträge gestellt werden würden, auf die Theilnahme an den Verhandlungen darüber verzichten.»

Diese Erklärung bitte ich zur Kenntnis nehmen zu wollen.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec dr. Tavčar ima besedo.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Tudi moj namen ni, v tej pozni uri o tvarini, ki je sedaj v razpravi, dolgo in obsirno govoriti. Stvar sama po sebi je na vse strani jasna. Danes je prilika gospoda moja, ustanoviti direktne in

tajne volitve v kmetskih občinah, danes je prilika na tem polji storiti korak napredka, ki je tembolj za želeti, ker imamo vsi občutek, da se na polji volilnih reform le z velikimi težavami dosežajo napredki.

Dovolite mi, da se tukaj na nekaj spominjam. Spominjam se, da se je letos poleti v glasilu, katero boste danes zatajili in o katerem ne boste ničesar vedeti hoteli, v tistem glasilu, kateremu je, če se ne motim, odgovorni urednik — vsaj de facto, če tudi ne de forma — gospod kanonik Kalan (Poslanec Kalan: — Abgeordneter Kalan: «Kakor Vi pri «Slovenskem Narodu»!) — dobro, vsaj jaz v tem oziru prevzamem odgovornost — torej da se je v tistem glasilu letos z velikim navdušenjem pisalo, da se morajo na Kranjskem v kmetskih občinah uvesti direktne in tajne volitve (Poslanec Kalan: — Abgeordneter Kalan: «Se bo še pisalo!»). Če se bo še tako pisalo, kakor se je zgodilo, bode to v protislovji z današnjim Vašim postopanjem in — ne vem, kako bi se izrazil, kakor pravi gospod poslanec dr. Žitnik pri takih prilikah — v protislovji z Vašim prepričanjem. Ravno tisto glasilo je pisalo, da se morajo pri nas take volitve uvesti in ravno tisto glasilo je pisalo: «Vi, Narodovci, nikar ne mislite, da ste Vi sami za direktne in tajne volitve; te volitve so naša ideja, in če se doseže ta napredek, bo to naša zasluga in ne Vaša.» No in častita gospoda, danes vidimo, kako klaverno so gospodje, ki stojé v taboru dotičnega lista, nekako retirirali in reči moram, da se je danes v resnici pokazalo, če je kdo v tej deželi grobokop direktnih in tajnih volitev, da je to ravno stranka, ki sedi na tej (levi — linfen) strani visoke zbornice.

Že samo po sebi je nekaj čudnega, visoka zbornica, nekaj nenaravnega, če poročevalec te stranke neprestano na jeziku nosi svoje srce, trdeč: Jaz za svojo osebo nisem za to, da se stvar odloži, jaz sem popolnoma v Vašem taboru, popolnoma Vašega prepričanja, ali nekako primoran sem, da stavim tak predlog, proti svojemu srcu in svojej duši (Poslanec dr. Žitnik: — Abgeordneter Dr. Žitnik: «Kot član odsekovi!»). Ali je to dostojno zastopnika volilcev, ki jih ima zastopati po svojej vesti in prepričanju, naj visoka zbornica sama presodi! Mojega prepričanja mi nikdo ne sme vzeti in če mi ga vzame, bom vsaj imel toliko sramežljivosti, da ne bom ostal v zbornici in očitno pripoznal, da ne smem postopati po svojem prepričanju. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Dobro, dobro!»)

Visoka zbornica, meni se ne vidi potrebno, daljše posegati v jedro te stvari. V imenu svoje stranke izrekam s tistim navdušenjem, kakor glasilo Kalanovo: Mi smo za direktne in tajne volitve v tej deželi in prve prilike, ki se je ponujala, jih vpeljati, smo se z vso ljubeznijo poprijeli in če naše ljudstvo ne bo doseglo tega zaželjenega cilja, to ni naša krivda, temveč pri odprtih vratih pravim, odij pade na Vas, ki sedite na oni (levi — linfen) strani zbornice. Seveda cela stvar se hoče nekoliko maskirati, kakor včasih tudi spretnjši vojskovodje, kakor je poslanec dr. Žitnik, maskirajo svoje naklepe, kadar mislijo pobegniti z bojišča. Toda za to maskerado ne ostanejo zakriti pravi Vaši nameni.

Visoka zbornica, trditi, da gospodje danes ne poznajo mnenja svojih volilcev gledé direktnih in tajnih volitev, to je — mirno rečeno — nekako predrzno. Jako čudno se mi zdi, da bi Vi mnenja svojih volilcev v tej zadevi res ne poznali. Sicer pa moram iz stališča deželnega poslanca ugovarjati proti temu, ako bi se hotelo vpeljati načelo, da bi se pri važnejših zadevah poslanci sklicevali na svoje volilce, češ, vprašati jih moramo, predno se za to ali ono odločimo. Ali gospodje od one (leve — linfen) strani ne veste več, s kako obljubo ste prišli v to zbornico? Ali ne veste, da ne smete sprejemati nikakih imperativnih mandatov, temveč da morate postopati po svojej vesti in po svojem prepričanju? In gospoda moja, če boste to navado vpeljali, da boste vsikdar šli najprej svoje volilce vprašati, kedaj pa bo visoka zbornica potem prišla do sklepnih glasovanj? Torej tako načelo vpeljati, vidi se mi nevarno, vidi se mi pa tudi, da imate pri tem namen, popolnoma pokopati celo zadevo, kar izhaja tudi že iz tistega, kar ste še nadalje vpletli v svoj predlog. Mi vsi stojimo na stališči, da priznavamo, da so nekoliko krivični naši sedanji zakoni; ali Vi pa tudi dobro veste, da se zastopstvo po interesih da zagovarjati iz marsikaterih razlogov. Stvar pa se mora tako v pretres vzeti, kakor danes v tej zbornici stoji. Tudi zastopniki veleposestva imajo po svoji vesti braniti interes, za katerega so poklicani v to zbornico. Če pa prav poznam mnenje veleposestnikov, napravili so nam že precejšno koncesijo, ako so se jasno izrekli, da so za direktne in tajne volitve. Tega se pa menda od zastopnikov veleposestva vendar ne more zahtevati, da bi sami sebe hoteli uničiti, in si vrv okrog vrata zadržati, da se zadušijo in na ta način spravijo iz zbornice. Kakoršne so razmere dandanes, jih ne moremo spremeniti, dokler zastopniki veleposestva sami nečejo. In zato se mi zdi naravnost jako čudno, ako gospodje od te (leve — linfen) strani pravijo: Mi bomo v bodočem zasedanju tudi za direktne in tajne volitve, če se bo volilni red tako spremenil, da se bodo veleposestniki spravili v tako neznatno manjšino, da ne bodo mogli ničesar več storiti.

Gospoda moja, da veleposestniki v tako spremembo volilnega reda ne bodo privolili, je gotovo, vsaj niso prišli iz blaznice. (Veselosť v središči in na desni. — Heiterfeit im Centrum und rechts.) Če vi pravite, da greste volilce vprašati, vemo mi že danes, kake informacije boste dobili. V prihodnjem zasedanju pa boste rekli: Mi ne moremo biti za direktne in tajne volitve, ker se veleposestvo neče umakniti.

Torej le iz srca obžalujem, visoka zbornica, da bo stranka na oni (levi — linfen) strani v tej važni zadevi, katero je ona sama v deželi najprej spravila v diskusijo, danes pobegnila iz hiše, kakor sem zjutraj jaz pobegnul.

Visoka zbornica! Postopanje te stranke je v marsikateri zadevi malenkostno in v marsikateri malenkostni zadevi je pokazala, da nima drugega namena, kakor s svojimi predlogi nam, ki sedimo v središči, metati polena pred noge in potem na zunaj kričati in upiti po svojih glasilih, da zatajujemo interes svoje narodnosti. Privoščim jim to veselje. Malenkostno je

in končno se človek lahko s tem tolaži, da malenkostne narave pač ne morejo drugih, boljših sredstev dobiti, da se maščujejo. Stvar pa, ki je sedaj v obravnavi, ni malenkostna in zaradi tega moram tembolj obžalovati, da stranka neče opustiti svojega malenkostnega postopanja. Na plan kličem gospoda poslanca Ažmana, ki je kot govornik one stranke v proračunski debati solze točil, da visoka zbornica nikdar ne sprejme predlogov, ki izhajajo od one (leve — linfen) strani! Danes je prilika, da glasuje za tak predlog, ki ima zdravo jedro in ki je eminentne važnosti za razvoj našega naroda. Ali prepričan sem, da bo zatajil samega sebe in mirno in tiho odšel s svojimi tovariši iz zbornice, misleč si: danes se pa kaže preveč naklonjenosti nasproti našim predlogom.

Vidite torej, gospoda moja, tako malenkostno postopa ona stranka in še celo v tako važni zadevi se ne more ločiti od tistega malenkostnega stališča, na katerem vedno stoji nasproti naši stranki. Jaz pa v imenu te stranke in v svojem imenu — hvala Bogu, ne kakor gospod dr. Žitnik, ki je rekel, da stavi predlog ne v svojem, ampak samo v imenu stranke — lahko izjavljam, da smo bili in bomo tudi v prihodnje vedno za direktne in tajne volitve.

(Odobranje v središči in na desni. — Beifall im Centrum und rechts.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Žitnik ima besedo.

Poslanec dr. Žitnik:

Prosim odpuščenja, če v tako pozni uri še grešim na potrpežljivost visoke zbornice, da s par besedami odgovorim gospodu poslancu dr. Tavčarju, ki si je za svoj neopravičeni napad po stari svoji navadi izbral mene, ker ve, kako sem občutljiv. Kaj pa sem jaz rekel? Da sem za svojo osebo za direktne in tajne volitve, da je to moj idejal. Ako je pa v odseku večina mojih ožjih somišljenikov zahtevala, da se stvar odloži, — ne sploh opusti, temveč samo za eno leto odloži — in ako so me gospodje tovariši naprosili, da v njihovem imenu stavim dotični odložitni predlog in sem kot član odsekov prevzel to nalogo, je to stvar, zaradi katere se mi ne more očitati, da bi bil proti svojemu prepričanju ravnal (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Naj bi jo bil Zelen prevzel!“), s tem nikakor ni rečeno, da je stranka proti tajnim volitvam, ampak mi smo le rekli, da naj se sklepanje za eno leto odloži, da hočemo poizvedeti mnenje svojih volilcev. Da noben poslanec svojim volilcem ni odgovoren za to, kako v zbornici glasuje, to nam je dobro znano, zaradi tega pa vendar ne vem, zakaj bi poslanec, ki hoče biti v vedni dotiki s svojimi volilci, v tako važnih vprašanjih, in to je morebiti najvažnejše od vseh, ki so se letos in v zadnjih letih tukaj v zbornici obravnavala, ne smel poizvedeti mnenja svojih volilcev.

Gospod poslanec dr. Tavčar je danes jako ognjevito zagovarjal direktne in tajne volitve. Ne vem, ali ta navdušenost ni samo navidezna, kajti še ni dolgo tega, da se je gospod poslanec dr. Tavčar sam izjavil

— ne omenil bi tega, ako bi me ne bil tako zavrtno napadel — da se ne ogreva za tajne volitve in da se bo njegova stranka še pomislila, ali so javne ali tajne zanjo bolj koristne, da pa mora on kot naprednjak glasovati za tajne volitve, ker jih «klerikalci» v svojem glasilu zahtevajo. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «To ni res!») Prosim, to so bile Vaše besede (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Kje imate priče!»). Prič nimam, resnica pa je to vendar in to sem hotel konstatovati, ker ste danes kazali tako navdušenje za tajne volitve, nam pa očitata, da glasujemo proti svojemu prepričanju. Reči moram, da to ni pošten politični boj (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «To je jezuitsko! Jaz sem le rekel, da se čudim, da se »Slovenec« kaže tako navdušenega za tajne volitve!»). Če se omenja članek v «Slovencu», moram reči, da jaz nisem odgovoren za to, kar list piše. Gospod poslanec dr. Tavčar je tudi že večkrat rekel, da ni odgovoren za to, kar «Slovenski Narod» piše in da dostikrat celo obsoja njegovo pisavo. Sicer pa še enkrat pravim, da s tem, če danes glasujemo za to, da se stvar do prihodnjega zasedanja odloži, še ni rečeno, da smo nasprotniki direktnih in tajnih volitev. Nasprotno, že danes lahko skorej pozitivno rečem, da se bodo do prihodnjega zasedanja gotovo tudi tisti gospodje somišljeniki, ki imajo danes še svoje pomisleke proti tej spremembi volilnega reda, dali omehčati in da bomo potem vsi glasovali za direktno in tajne volilne pravice. Če se bo to zgodilo šele v prihodnjem letu, s tem ni prav nič zamujenega, kajti da bi se med tem časom državni zbor razpustil, na ta slučaj skoraj ni misliti.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Tavčar ima besedo.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Nasproti trditvi gospoda poslanca dr. Žitnika moram naravnost izreči, da ni resnična. Če je tak poštenjak, pa naj pripelje kako pričo, ki je razven njega čula, da sem jaz kedaj govoril proti direktnim in tajnim volitvam, in da mi je vse jedno ali se vpeljejo, ali ne (Poslanec dr. Žitnik: — Abgeordneter Dr. Žitnik: «Tega nisem rekel, da Vam je vse eno!»). Jaz se dobro vem spominjati na dotični pogovor. Bilo je pri tisti priliki, ko je v «Slovencu» bil članek za direktno in tajne volitve. Takrat sem govoril z gospodom poslancem dr. Žitnikom in rekel sem, da se mi čudno zdi to navdušenje njegove stranke za direktno in tajne volitve. Danes vidim, da sem takrat stvar uganil in da gospodom tisto navdušenje ni prišlo prav iz srca. Da bi bil pa jaz takrat ali kadarkoli govoril proti direktnim in tajnim volitvam, to je naravnost izmišljeno.

Gospoda moja! moja navada ni, da bi privatne pogovore spravljal pred zbornico, ali ker je gospod poslanec dr. Žitnik to storil, mu lahko nekaj vrnem. In za to imam priče, ker sem zmiraj tako previden, da se pri takih stvareh preskrbim s pričami. Danes

zjutraj je gospod dr. Žitnik z veliko emfazo predlagal tisto resolucijo o poučevanju drugega deželnega jezika na naših ljudskih šolah in ko sem ga pozneje vprašal, zakaj je ta predlog stavil, rekel je: «Samo zato, ker sem zadnjič, ko sem o tej stvari govoril, čul z galerije klic: Žitnik se je blamiral.» Torej vidite, gospoda moja, taki so nagibi, ki vodijo to stranko, in tako je ozadje njenih predlogov.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec kanonik Kalan ima besedo.

Poslanec Kalan:

Visoka zbornica! Jaz sem se za besedo oglasil samo zato, da izjavim, da sem jaz pristaš splošne, direktne in tajne volilne pravice (Klici v središču: — Rufe im Centrum: «Dobro, dobro!») in jaz sem to naglašal tudi v klubu svojih somišljenikov, ki so me izvolili v odsek za volilno reformo in ko sem spoznal, da je večina častitih mojih tovarišev temu načelu, namreč tajnosti nasprotna, sem izvajal zaradi tega posledico, ker nisem mogel biti tolmač mnenja večine svojih somišljenikov in sem izstopil iz odseka za pretresavanje volilne reforme. (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: «To je bilo jako pravilno!»)

Danes se pa gre za to, da se ta zadeva zaradi tega, ker večina gospodov somišljenikov mojih ni edina, za nekaj časa odloži.

Jaz kot član kluba katoliško-narodnih poslancev se pokorim disciplini in izjavljam, da se pridružujem temu predlogu in sicer menim, da s tem nikakor ne nasprotujem svojem načelnemu stališču, kajti stvar je danes tako-le akademične važnosti, ker v teku tega leta ni pričakovati nobenih volitev in sploh, gospoda moja, ker je moje prepričanje, da je ravno točka, ki nas danes razdvaja, tako malenkostna v primeri z drugimi krivicami našega volilnega reda, da se zaradi tega, če se odloži za pol leta ali recimo za eno leto, ni treba tako ogrevati, kakor se je to ravnokar zgodilo v tej zbornici.

Gospoda moja, kaj pa bo efekt, ako danes sklenemo, da se uvedejo direktno in tajne volitve, da pa vse druge krivice našega slavnoznanega Vesteneckovega volilnega reda ostanejo v pravici, v stalnosti? Vse krivice gledé nesorazmernega zastopstva raznih kurij ostanejo veljavne tudi v prihodnje in pošljite potem v deželni zbor poslance katerim potem hočete, recimo torej potem direktnih in tajnih volitev, in prišli bodo v tistem razmerji glasov v zbornico, kakor smo sedaj tukaj.

Jaz sem pa izjavil, da po mojem mnenju ni drugega pripomočka, da se odpomore vsem kričečim krivicam, s katerimi se imamo pri nas in drugod boriti gledé volilnih redov, kakor ravno to, da se uvede splošna volilna pravica (Poslanec Grasselli: — Abgeordneter Grasselli: «Dobro, dobro!»), v kateri se bo volja naroda kazala v svojej celoti. Takrat, gospoda moja, bomo videli, kaj je volja naroda in takrat se

bodo odstranile vse krivice, na katerih trpijo naši volilni redi.

Iz tega stališča izjavljam, da po svojem mnenju prav nič proti izraženemu načelu ne grešim, ako glasujem za to, da se stvar odloži do prihodnje jeseni.

Izjavljam pa, da dokler ni mogoče uresničiti tega načela, katero sem tukaj označil in za katero se bom vedno potezal, da bom, ker me je od strani središča gospod poslanec dr. Tavčar apostrofiral, da je ravno naše glasilo povdarjalo potrebo direktnih in tajnih volitev, kakor nikdar nisem zakrival tega načelnega stališča ne v klubu ožjih svojih somišljenikov ne v javnosti in ga nikdar ne bom zakrival, tudi v prihodnje, kakor doslej vedno v listu in povsod zagovarjal direktne in tajne volitve in kolikor mogoče vpljival na to, da se olajša stališče tistim mojim somišljenikom, ki z menoj vred zagovarjajo direktne in tajne volitve.

Toliko v opravičenje mojega glasovanja in pojasnjenje stališča, katero zavzemam gledé volilne pravice.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Grasselli ima besedo.

Poslanec Grasselli:

Visoka zbornica! Gospod poslanec dr. Žitnik, član odseka za volilno reformo, je kritikoval predlog odsekov in je o njem izrekel sodbo, da je v naglici narejen in površen.

Gospoda moja, moja stvar kot načelnika tega odseka gotovo ni, prisvajati si sodbo o poročilu in predlogu odsekovem; tudi odsekova stvar to ni; ampak ne morem si kaj, da ne bi izrekel začudenja, da član odsekov izreka tako sodbo o odsekovem delovanju (Poslanec dr. Schaffer: — Abgeordneter Dr. Schaffer: «Wichtig!»). To očitjanje pada le nanj nazaj, zadeva le njega, kajti konstatovati moram, da sem pogrešal tiste popravilne ali dopolnjevalne predloge, s katerimi bi se volilni red tako popravil in popolnil, kakor morebiti gospod poslanec dr. Žitnik želi. Jaz pa z veseljem danes nádejo izrekam, da takrat, ko pride stvar v drugič v obravnavo, gospod poslanec dr. Žitnik ne bo postavil svoje luči pod mernik (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Dobro!»).

Jaz se v druge stvari ne bom spuščal, ker mislim, da bi bilo nepotrebno in suvišno, danes meritorno o stvari govoriti, samo toliko si še dovoljujem pristaviti, da prav z iskreno radostjo gospoda poslanca Kalana zadnjo izjavo pozdravljam, ki se tiče splošne volilne pravice. Pozdravljam jo prav srčno, ker tudi jaz to volilno pravico za jedino pravo smatram; samo ako pride to vprašanje v deželnem zboru Kranjskem v obravnavo, mislim, da bom jaz pač za splošno volilno pravico glasoval, gospod poslanec Kalan in somišljeniki njegovi pa da pojdejo zopet volilce vprašati, kaj oni mislijo! (Zivahna veselost v središču in na desni in klici: — Lebhaftes Heiterkeit im Centrum und rechts und links: «Res je!» «Dobro, dobro!»)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospoda poročevalca, da poprime končno besedo.

Poročevalec dr. Majaron:

Visoki deželni zbor! Tudi jaz s poročevalčevega stališča mislim, da smem in moram izraziti svoje začudenje radi današnjega stališča in postopanja častite levice te zbornice. Dné 28. decembra lanskega leta je cela zbornica jednoglasno sklenila naročiti deželnemu odboru, naj se zastran vprašanja direktnih volitev in zastran znižanja volilnega cenzusa za deželni zbor posvetuje in potem visoki zbornici svoje primerne nasvete stavi. Deželni odbor je to nalogo izpolnil, in sicer izpolnil jo v tistih mejah, katere je visoka zbornica sama njemu postavila in, uvažujoč vse razmere in zlasti sedanji položaj deželnozbornskih strank, postaviti morala.

Deželni odbor je izpolnil svojo nalogo s tem, da nam je predložil volilno reformo, s katero naj se v prvi vrsti uvedó direktne volitve za deželni zbor. To se mu je naročilo, ako ne izrecno, pa vsaj implicite, kajti to je bilo tedaj čutiti kot želja visoke zbornice.

Nadalje je deželni odbor spravil naš volilni red, kar se tiče cenzusa, v kongruenco z državnozbornskim volilnim redom, kar je brez dvojbe smatrati za popolnoma pravilno.

Konečno se je deželni odbor v svojem načrtu tudi izrekel za tajne volitve, to pa zaradi tega, ker je hotel in moral logično postopati po sklepu visoke zbornice. Moja gospoda! Ako se mi odločimo, ali ako se kaka stranka, bodisi katerakoli, izreče za direktne volitve v kmetskih občinah za deželni zbor, mora se potem gotovo izreči tudi za tajne, in to zaradi zveze med deželnozbornskim in državnozbornskim volilnim redom. Kakor hitro se namreč vrše volitve v deželni zbor po kmetskih občinah direktno, tedaj se imajo glasom novega zakona državnozbornske volitve ne samo po kmetskih občinah, ampak tudi v peti kuriji vršiti pismeno in tajno. Ako pa sme ne samo vsak kmetski volilec, ampak tudi vsak hlapec-volilec v državni zbor voliti tajno, potem vprašam, kdo iz tega ne izvaja konsekvence, da naj imajo tudi deželnozbornski kmetski volilci tajno volilno pravico (Pritrjevanje. — Zustimmung). Torej menim, in gotovo mi pritrjuje ogromna večina častitih gospodov tovarišev, da je deželni odbor, ko je v smislu sklepa visoke zbornice predlagal v svojem načrtu za deželnozbornske volilce v kmetskih občinah direktno volilno pravico, «eo ipso» moral predlagati tudi tajne volitve. In tisti gospodje, ki so bili, in tudi danes izrekajo, da so za direktne volitve, morajo že radi tega biti tudi za tajne volitve, ker ne gre, da bi ta način volitve veljal za državnozbornske volitve, ne pa tudi za deželnozbornske volitve!

Gospoda moja, kar je storil deželni odbor, temu je odsek za volilno reformo le pritrditi moral. On se je držal ravno tistih mej, kakor deželni odbor, in

akoravno je po svoji večini pripoznaval druge krivice sedanjega volilnega reda, katere bi bilo treba odpraviti, prešlo se je vendar soglasno, tudi z glasovi častite levice, v specijalno razpravo deželnozborskega načrta, in jaz moram izreči svoje začudenje, da danes isti gospodje iste levice, oziroma njih stranka, hočejo glasovati proti prehodu v specijalno razpravo, ker predlagajo preložitev cele zadeve.

Razlogi, moja gospoda, kateri so se navajali proti predležnemu načrtu volilne reforme, pač ne morejo nikogar prepričati. Mogoči sta le dve eventualnosti. Ali gospodje na tej (levi — linfen) strani sploh niso za tajne volitve, ali pa niso dobro poučeni o vsebini načrta. Ako sploh niso za tajne volitve, bi morali to danes naravnost povedati, ako pa samo o vsebini tega načrta niso poučeni, bila bi njih dolžnost, da se o njej dajo poučiti v specijalni razpravi. Ako pa danes pride ta gospoda in pravi: Mi moramo volilce vprašati, kaj oni mislijo in potem se bomo šele odločili — moram reči, da se izrazim parlamentarno, da je to stopanje popolnoma neparlamentarno. Moja gospoda, kam pridemo s parlamentarnim delovanjem, ako bomo poslanci za vsako stvar, ki se ravno v zbornici razpravlja, šele svoje volilce povpraševali za mnenje. Ali jih hodimo vprašat, kadar se razpravlja deželni proračun in ko sklepamo priklade? Takrat naj gospodje tudi rečejo: «Mi ne bomo glasovali, bomo šli preje volilce vprašat!» — Vprašanje zastran priklad je gotovo tudi jako važno vprašanje, in vendar ne rečete, kadar se o njih razpravlja, da greste najprej volilce vprašat, ker Vam zdrava pamet pravi, da ne kaže, kaj tacega reči. Sicer pa bi Vam moral znan biti § 7. deželnega reda, ki pravi doslovno: «V deželni zbor izvoljeni poslanci ne smejo od nikogar vzeti nikakoršnega nauka (instrukcije), ter smejo samo osebno glasovati.» (Klici na desni: — Rufe rechts: «Hört, hört!») Vi se torej pregrešite proti zakoniti dolžnosti, ako se na tako stališče postavljate in pravite: «Mi moramo najprej svoje volilce vprašat!» Sicer pa je n. pr. težko uganiti in bi jaz rad vedel, kakega mnenja so kranjsko-loški volilci, ki so tukaj zastopani po dveh častitih kolegih, od katerih gospod poslanec Kalan pravi, da je za tajne volitve, med tem, ko je javna tajnost, da je drugi zastopnik, gospod deželni glavar, proti tajnim volitvam (Klici v središči: — Rufe im Centrum: «Čujte, čujte!»)

Deželni glavar:

Prosim, jaz se o tej stvari niti v odseku niti v visoki zbornici nisem izjavil in torej ni treba moje osebe v debato vtikati.

Poročevalec dr. Majaron:

(Nadaljuje: — Fortfahrend:)

Ne vem, zakaj bi to ne bilo dovoljeno!

In recimo, da gre gospod poslanec dr. Žitnik k svojim volilcem in jih vpraša, kakega mnenja da so, in oni mu rečejo: «Mi smo zoper tajne volitve». Tu bi apostrofiral gospoda poslanca dr. Žitnika — žalibog, da tudi on ni navzoč — ali on v tem slučaju

odloži svoj mandat, ker bi sicer delal proti svojemu prepričanju, ako bi glasoval v smislu svojih volilcev?

Sicer pa smete, gospodje na levici, prepričani biti, da se bo vsak volilec izrekel za tajne volitve, če ga le pravilno vprašate. Ako se volilca vpraša, kaj mu je ljubše: da vsak ve, kako je volil, ali pa tako, da samo on ve in mu ne bo treba nikomur odgovora dajati — tedaj je gotovo, da bo vsak volilec rekel: «Jaz sem za tajno, pismeno glasovanje!»

Moja gospoda! Danes častita stranka na levici, kakor se je že povdarjalo od neke strani, hoče s svojim predlogom res le maskirati svojo nenaklonjenost napram tajnim volitvam, kajti gotovo so isti gospodje sami prepričani, da predlogi gledé drugih krivic našega volilnega reda, ki bi se imele odpraviti, nimajo nobenega praktičnega pomena. Mi dobro vemo vsi, pri čem da smo in kako daleč smemo iti z volilno reformo gledé na današnji položaj, ki se pa ne bo tako hitro spremenil. Mi, kar nas je narodne stranke, pa smo od sreča že danes za to, da se prej ko mogoče odpravi vsaj stara krivica, ki se godi kmetskim volilcem, katere hočemo s tem načrtom ščititi pred terorizmom duševnim ali tudi materijelnim. In če se narodni stranki danes očita, da njeni govorniki drugače mislijo, kakor govorijo, tega nihče verjeti ne more, ker program naše narodne stranke obsega izrecno in odločno tudi direktne in tajne volitve (Prtrjevanje v središči. — Zustimmung im Centrum).

Gospoda moja, tudi mi narodni poslanci vidimo v sedanjem volilnem redu še mnoge druge nedostatke, zlasti tiste nedostatke, ki se od častite nasprotne stranke danes na videz tako resno povdarjajo, in posebno mi želimo, da bi se prej ko prej odpravili. Gotovo pa je, da tisto, kar se sedaj odpraviti ne dá, nas ne sme ovirati v ostalem, kar se dobrega da doseči s sporazumljenjem in sodelovanjem vseh strank. Prečudno je sedaj, da direktnih in tajnih volitev ne privoščijo kmetskim volilcem njih lastni poslanci, dočim jim to privoščijo veleposestniki in zastopniki mest in trgov! (Odobrovanje v središči in na desni. — Beifall im Centrum und rechts).

In še nekaj, gospoda! Mi smo oni dan z leve strani čuli, da je delovanje deželnega zbora neplodovito, in sicer po krivdi onih dveh strank, ki delata tu in tam večino v tej zbornici. Očitalo se nam je, da dobre predloge odklanjamo. In glejte, danes, takorekoč v zadnjem trenutku tega zasedanja, se pokaže neresničnost in nekaka zlovoljnost te trditve, kajti ravno sedaj se ima pokazati, kdo je plodovit in kdo neče biti plodovit (Živahno odobrovanje v središči in na desni. — Lebhafter Beifall im Centrum und rechts). Mi Vam, gospodom na levici, tukaj ponujamo, da storite nekaj za svoje volilce, da jim nekako naravno pravico prinesete domov, potem ko ste odpravili neko krivico naše predpotopne volilne zisteme. Mi Vam to ponujamo, a Vi nečete! Pravite sicer, da samo danes nečete, ali opravičena je bojazen, da tudi v jeseni ne boste hoteli, kajti vidi se, da ni bilo iskreno Vaše stališče pred meseci, ko ste nam delo volilne reforme naložili, katero danes, ko bi se dalo hitro dovršiti, Vi hočete preprečiti.

V imenu odsekovem izjavljam, da za odložitev te stvari ne vidim nikakega pametnega razloga, in prosim visoko zbornico, naj odkloni predlog gospoda poslanca dr. Žitnika, pa pritrudi mojemu nasvetu, da se o predloženem načrtu volilnega reda prestopi v specialno razpravo. (Živahno odobravanje v središči in na desni in ploskanje na galeriji. — Lebhafter Beifall im Centrum und rechts, und Händeklatschen auf der Gallerie).

Deželni glavar:

Preidimo na glasovanje, in sicer pride najprej na glasovanje predlog gospoda poslanca dr. Žitnika, oziroma predlog odsekove manjšine.

Poslanec dr. Tavčar:

Predlagam, da se glasuje po imenih.

Deželni glavar:

Predlog gospoda poslanca dr. Žitnika se glasi:

«Manjšina odseka za volilno reformo odločno naglaša in zahteva temeljito, svobodno, sedanjim razmeram primerno preuredbo deželno-zborskega reda ter popolnoma soglaša z odsekovo večino gledé uvedbe direktnih volitev v kmetskih občinah in gledé znižanja volilnega cenzusa, kakor tudi gledé določbe, da je v volilnih okrajih, sestavljenih iz kmetskih občin, volilni kraj vsaka selska občina, ki ima po zadnji ljudski štetvi nad 500 stanovnikov.

Velepomenljivemu načelu tajnih volitev pa manjšina odseka ni mogla pritruditi, dokler v tem oziru ne poizve mnenja volilcev, ki so konservativnim poslancem tega zbora poverili mandat.

Predloženi načrt zakona o volilni reformi pa tudi nikakor nima kakih določb, po katerih bi bile odstranjene dosedanje krivice gledé števila mandatov v posameznih kurijah, vsled česar bi ostalo vprašanje zastran uvrstitve nekaterih trgov v volilsko skupino mest in trgov, kakor tudi zastran V. občne volilske skupine nerešeno.

Uvaževaje torej, da je predležeči načrt zakona, kakoršnega je sklenila odsekova večina, v dokaj bistvenih vprašanjih nezadosten in pomankljiv, na drugi strani pa da zaželjena volilna reforma za sedaj ni smatrati nujno, stavi odsekova manjšina predlog:

Visoki deželni zbor naj sklene:

Predležeča priloga št. 62. z načrtom zakona o preuredbi deželno-zborskega volilnega reda vojvodine Kranjske se izroči deželnemu odboru z naročilom, da, držeč se načel direktnih volitev in znižanega volilnega cenzusa, dalje pa tudi uvažujoč izražene želje gledé pravičnejše porazdelitve mandatov med posamezne kurije in gledé ustanovitve občnega volilskega razreda, vže v prihodnjem zasedanji predloži primerne predloge.

V formalnem oziru predlagam, da se v smislu § 38. opravilnega reda obravnava o tem načrtu zakona preloži.»

Ker je predlog stavljen, da se glasuje po imenih, prosim gospoda zapisnikarja, da prečita imena gospodov poslancev, gospode poslance pa prosim, da glasujejo, in sicer tisti, ki so za predlog gospoda poslanca dr. Žitnika, z «da», tisti pa, ki so proti temu predlogu, z «ne».

Diejenigen Herren, welche für den Antrag des Herrn Abgeordneten Dr. Žitnik stimmen wollen, ersuche ich, mit «ja», und diejenigen, die gegen den Antrag sind, mit «nein» stimmen zu wollen.

Tajnik Pfeifer:

(bere: — liešt:)

Herr Erwin Graf Auersperg!

«Nein.»

Herr Leo Graf Auersperg!

«Nein.»

Gospod Janez Ažman!

«Da.»

Herr Josef Graf Barbo!

«Nein.»

Gospod Oton Detela!

«Da.»

Gospod Viktor Globočnik!

«Ne.»

Gospod Peter Grasselli!

«Ne.»

Gospod Ivan Hribar!

«Ne.»

Gospod Gabrijel Jelovšek!

«Da.»

Gospod Tomaž Kajdiš!
(Odsoten. — Abwesend.)

Gospod Andrej Kalan!
(Odsoten. — Abwesend.)

Gospod Janko Kersnik!

«Ne.»

Gospod Franc Košak!

«Da.»

Herr Franz Langer Ritter v. Podgoro!
«Nein.»

Gospod Matej Lavrenčič!

«Da.»

Gospod Jožef Lenarčič!

«Ne.»

Herr Felix v. Lentz!

«Nein.»

Herr Leopold Freiherr v. Siechtenberg!

«Nein.»

Herr Alois Loy!

«Nein.»

Herr Carl Luchmann!

«Nein!»

Gospod dr. Danilo Majaron!

«Ne.»

Ekscelenca gospod knezoškof dr. Jakob Missia!

(Odsoten. — Abwesend.)

Gospod Fran Modic!

«Da.»

Gospod Ivan Murnik!

«Ne.»

Gospod Primož Pakiž!

«Da.»

Gospod dr. Franc Papež!

«Da.»

Gospod Ivan Perdan!

«Ne.»

Gospod Viljem Pfeifer!

«Da.»

Gospod Franc Povše!

«Da.»

Herr Dr. Adolf Schaffer:

«Nein.»

Excellenz Herr Josef Freiherr v. Schwegel!

«Nein.»

Gospod Franc Schweiger!

«Da.»

Gospod dr. Ivan Tavčar!

«Ne.»

Gospod Franc Višnikar!

«Ne.»

Herr Alfons Freiherr v. Wurzbach!

«Nein.»

Gospod Jožef Zelen!

«Da.»

Gospod dr. Ignacij Zitnik!

«Da.»

Deželni glavar:

Prosim gospoda tajnika, da naznani izid glasovanja.

Tajnik Pfeifer:

Glasovalo je 34 gospodov poslancev, trije so bili odsotni; 13 jih je glasovalo z «da» in 21 z «ne».

Deželni glavar:

Predlog gospoda poslanca dr. Zitnika, da se obravnava odloži, je torej padel z 21. proti 13. glasovom.

(Levica ostavi dvorano. — Die Linke verläßt den Saal. — Klici v središči: — Ruße im Centrum: «Živio!» «Na svidenje!» «Kam pa greste!» — Poslanec Jelovšek: — Abgeordneter Jelovšek: «Volilce gremo vprašat!» — Živahna veselost. — Lebhaftes Geisterleit. — Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Zitnik, ostanite raje tukaj! Vsaj tako težko greste!»)

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki so dvorano ostavili, da gredo v posvetovalno sobo, kajti če ostanejo pri vhodu v dvorano, moram konstatirati, da je kvalificirana večina

tukaj. (Klici v središči: — Ruße im Centrum: «Vsaj so zunaj!» — Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Vsaj so šli volilce vprašat!»).

Prosim, jaz ne morem dopuščati nobene kontroverze, ampak prosim, da gredo gospodje v posvetovalno sobo, če ne, bom konstatiral, da so tukaj.

(Levica odide v posvetovalno sobo. — Die Linke begibt sich in das Berathungszimmer.)

Konstatujem, da ni kvalificirana večina navzoča in da se torej o predlogi ne more nadalje obravnovati.

Poslanec dr. Tavčar:

Ker smo pa vendar v taki večini, da lahko sklepamo o čem drugem, pa predlagam sledeče:

«Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da v prihodnjem zasedanji po volilnem odseku pripravljene načrt zakona o spremembi deželnega volilnega reda z nova v posvetovanje predloži.»

Deželni glavar:

O tem predlogu se lahko obravnava in vprašam torej, ali gospodje poslanci podpirajo ta predlog?

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je podprt in je v razpravi.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki pritrjujejo predlogu gospoda poslanca dr. Tavčarja, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog gospoda poslanca dr. Tavčarja je sprejet.

(Levica se vrne v dvorano. — Die Linke kehrt in den Saal zurück.)

Gospod deželni predsednik ima besedo.

C. kr. deželni predsednik baron Hein:

Čast mi je naznani visoki zbornici, da se ima vsled Najvišjega povelja skleniti zasedanje visokega deželnega zbora.

Infolge Allerhöchsten Auftrages ist der Landtag des Herzogthumes Krain zu schließen.

Prosim gospoda deželnega glavarja, da ustreže temu Najvišjemu povelju.

Deželni glavar:

Visoki deželni zbor! Končali smo današnjo sejo in deželnozborsko zasedanje. Akoravno smo sklenili z nekako disharmonijo, nadejam se, da se bodo gospodje vendar razšli potolaženim srcem, spominjajoč se mnogo važnih, za deželo koristnih sklepov, ki so se storili tekom tega zasedanja, zlasti kar se tiče naših deželnih financ, gledé katerih se je letos natanko in obširno razpravljalo.

Preskrbela se je vsa potrebščina za upravo dežele in zopet se je jako veliko storilo za napredek deželne kulture, za občila, v obilni meri se je poskrbelo tudi za dobrodelne namene, in sicer kar je s posebnim zadoščenjem konstatovati, ne da bi se bile povišale priklade na direktno in na indirektno davke.

Vender pa smo prišli do spoznanja, da pri takih troških, kakor jih imamo zdaj za deželno kulturo, za napravo vodovodov, za lokalne železnice itd., nikakor ne bo mogoče ostati, če nočemo v prihodnje zvišati priklade na davke, ali pa delati nove dolgove. S priklado na direktni davek pa sme zdrava finančna politika pokrivati le troške za redno upravo dežele; za vse pa, kar se tiče izrednih troškov za melioracijska podjetja in investicije, morajo se sredstva pridobivati na drug način. Zato se smemo s posebnim zadoščenjem ozirati na sklep o nasvetu ekselence barona Schwegel-ja ki meri za to, pridobiti za taka podjetja potrebna sredstva.

Seine Excellenz Freiherr v. Schwegel hat den einstimmig vom hohen Hause angenommenen Antrag gestellt, welcher dahin abzielt, die Creditgewährung für Landesunternehmungen zu fördern und zu begünstigen. Wenn auch vielleicht die Reichsgesetzgebung den diesfälligen Intentionen der Landesvertretung nicht vollkommen entsprechen würde, so ist doch durch diesen Beschluss die Anregung gegeben, dass die betreffende Commission diese Frage eingehend studieren und alles aufwenden wird, um künftighin für Substitutionen anderweitige Mittel zu beschaffen, um nicht zur Erhöhung der Landesumlagen oder zu planloser Verschuldung des Landesfondes Zuflucht nehmen zu müssen. Ich glaube daher, dass wir auf den diesbezüglichen Beschluss mit großer Befriedigung zurückblicken können.

Visoka zbornica! Letos smo zborovali meseca februarja in to mi vzbuja velevažen zgodovinski spomin. (Poslanci vstanejo. — Die Abgeordneten erheben sich.)

Meseca februarja 1597, torej pred tristo leti, sprejel je v Ljubljani nadvojvoda Ferdinand poznejši cesar Ferdinand II. priseglo zvestobe kranjskih stanov, ter slovesno otvoril deželni zbor vojvodine Kranjske s prestolnim govorom.

Dolga doba let je od tega časa pretekla. V teku 300 let spremenilo se je skoraj vse. Rod za rodom je prišel in minul. Spremenili so se običaji, nazori in odnošaji socijalnega življenja, nastalo je novo politično življenje. In če se oziramo na napredek gledé prometnih sredstev, industrije in napredovanja človeške vednosti, reči se mora, nastala je popolnoma druga doba.

A v teku časa ostala je neizpremenjena ona nerušljiva, neprelomljiva zvestoba, katero so stanovni kranjski v imenu dežele prisegli nadvojvodi Ferdinandu in katera nas dandanes kakor pred 300 leti veže s presvitlo dinastijo Habsburško (Klici: — Rufe: «Slava!» «Hoch!») in zato danes, ko se spominjamo na ono velevažno zgodovinsko dobo, in ko sklepamo zborovanje v iskreni ljubezni in zvestobi do presvitlega cesarja, navdušeno zakličimo: «Slava presvitlemu cesarju Francu Jožefu!» «Hoch Sr. Majestät dem erhabenen Monarchen Franz Josef!» (Vsa zbornica zakliče trikrat navdušeno: — Das ganze Haus ruft dreimal begeistert: «Slava!» — «Hoch!»)

Dovolite mi, častiti gospodje poslanci, da spregovorim še par besed, da se zahvaljujem gospodom načelnikom in članom odsekovim, ki so se toliko in uspešno trudili v tem zasedanju; tudi mi je prijetna dolžnost, zahvaliti se visokorodnemu gospodu deželnemu predsedniku za njegovo požrtovalno delovanje v zboru in v odsekih, ter sem prepričan, da vsa zbornica pritrjuje tej zahvali. (Zivahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.)

C. kr. deželni predsednik baron Hein:

Zahvaljujem se gospodu deželnemu glavarju za njegove prijazne besede, zahvaljujem se pa tudi visoki zbornici za podpiranje, katero je pri njej našla deželna in centralna vlada, posebno gledé na vladno predlogo o postavljenji nadzornih organov za promet z živili in nekaterimi porabnimi predmeti in prav posebno za povišanje one svote, katero je dovolila visoka zbornica za brezobrestna posojila vinogradnikom.

Poslanec dr. Papež:

Dovolite, prečastiti gospod deželni glavar, da Vam v imenu vseh strank visokega deželnega zbora, od katerih sem v ta namen pooblaščen, izrekam prisrčno zahvalo in priznanje za Vaše nepristransko, stvarno vodstvo vseh obravnav v tej visoki zbornici in za Vaše preprijazno občevanje z vsemi strankami visoke zbornice in zato meni dovolite, da Vam izrekam udanost in presrčno zahvalo.

Deželni glavar:

Hvala lepa častitim gospodom poslancem vseh strank!

Sklepam sejo in zasedanje deželnega zbora vojvodine Kranjske.

Konec seje in deželnozbornskega zasedanja ob 9. uri zvečer. — Schluss der Sitzung und der Landtags-Session um 9 Uhr abends.